

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de

Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

15e jaargang = nrs. 1 en 2 = 1992

HERINNERINGEN AAN DE GEMEENTELIJKE JONGENSSCHOOL VAN SINT-MARIA-AALTER TUSSEN 1930 EN 1940 (deel 1)

Wanneer men nu het mooie dorp Sint-Maria-Aalter doorkruist, zou men zeker niet vermoeden, dat dit ooit, net zoals Kruiskerke, Wildenburg, Doomkerke, Sint-Jan en andere dorpen uit de omgeving, zo een arm en bijna ontoegankelijk oord is geweest.

Gans het grondgebied van deze parochie van Aalter lag op het vroegere Bulskampveld, een heidegebied, dat zich uitstreckte van Lichtervelde tot in Aalter, en was rond 1600 bijna nog helemaal veld.

De naam "Sint-Maria-Aalter" heeft eerst na de tweede wereldoorlog voorgoed ingang gevonden. Vroeger was het Maria-Aalter en daarvoor sprak men van 't Aalters hoekske of kortweg 't hoekske, vandaar dat men nog steeds spreekt van "hoekskeskirremesse", "hoekskeskirke", "de paster van 't hoekske", enz.

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, getekend tussen 1771 en 1778 door graaf de Ferraris, dus tijdens het Oostenrijks bewind, ziet men, dat het "Aeltersch Houxken" een ver afgelegen gehucht was op het uitgestrekte Bulskampveld, door bossen afgescheiden van Aalter en andere grote dorpen uit de streek.

In de "Geschiedenis van de Gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen" uitgegeven in 1864, schrijven De Potter en Broeckaert, dat het gehucht "Aaltershoeksken", vroeger slechts door bezembinders was bewoond, die weinig meer beschaafd waren dan de wilden. *"Deze lieden woonden in kleine lage hutten, uit slechts één vertrek bestaande, en leefden eensdeels met de opbrengst van hun handwerk, anderdeels met den roof. Tot over een dertigtal jaren (dus rond 1835) waren de zeden en gebruiken dezer afgezonderde menschen nog zoo ruw en onbeschaafd, dat, wanneer een deftig gekleed vreemdeling aldaar in hun midden verscheen, hij doorgaans met woeste kreten uitgejouwd en achtervolgd, ja, bijwijlen mishandeld werd! Wil men oordelen over den huiselijken toestand dier ongelukkigen? Ziehier de schets van het inwendige van eene hunner hutten, ten jare 1839, ons door een geloofwaardig ingezetene van Aalter medegedeeld: de eenige huisraad, dien men er aantrof, was een ijzeren pot, hangende aan eenen berken stok; beddebak, slaaplinnen of*

deken, stoel of tafel was in dit verblijf der ellende niet te zien; men zat op den grond en sliep op de berkenbladeren, die de bewoners van het uit de nabijgelegen bosschen geroofde bezemhout hadden getrokken..."

De auteurs van vornoemd boek gaan zelfs zover van te veronderstellen dat de inwoners van "Aaltershoekskén" oorspronkelijk van een andere stam geweest waren, dan die der omliggende dorpen. In "Sint-Maria-Aalter" schrijft Arthur Verhoustraete, dat de ruwe en onbeschaafde zeden van die mensen een gemakkelijke verklaring vinden in het feit van hun uiterst afgezonderde woonplaats, aan het gebrek van een kerk en school en van het pauperisme, dat een ware plaag was in dit, toen ver van de beschaafde wereld gelegen gehucht. Hij toont bovendien aan, dat het grootste deel van de bevolking inwijkelingen waren uit Aalter of elders.

Afgezien van het feit, dat er te Aalter wat meer begoede families woonden, zal de bevolking er wel niet veel beter aan toe geweest zijn dan deze van 't Hoekske.

De levensvoorwaarden begonnen wat te verbeteren wanneer Maria-Aalter parochie werd in 1851 en toen in 1852 de school, opgericht door de Staat, klaar kwam, waardoor alle kinderen gratis onderwijs konden genieten. Daarvoor bestond er een vrije school sinds 1844 doch slechts voor leerlingen wier ouders ervoor betaalden.

Over het ontstaan van de parochie en de geschiedenis van het onderwijs te Sint-Maria-Aalter, werd reeds breedvoerig geschreven, door Arthur Verhoustraete in "St.-Maria-Aalter", verschenen in "Appeltjes van het Meetjesland", het jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, nr. VIII van 1957 en door Luc Stockman in zijn "Geschiedenis van Aalter" uitgegeven in 1979.

De bevolking van bleef echter arm en afgezonderd in 't Hoeksken, een parochie met magere zandgrond, heide en veel bos. Zelfs de "garden" van de trein wisten dat, want in 't begin dat de trein stopte te Maria-Aalter (het nu verdwenen station werd gebouwd in 1886), gebeurde het meermaals dat zij riepen: "*Aalter sente Mariejes!*" en dat de reizigers antwoordden: "*Krakkepijjeje*". De aanleg van de spoorweg en vooral de opening van het station, hielpen 't Hoekske nochtans uit zijn afzondering.

Bij het tot stand komen van parochie en school is er nogal wat tegenkanting geweest vanwege het Gemeentebestuur van Aalter, hoofdzakelijk om financiële redenen. De mensen van Maria-Aalter zijn lange tijd zeer misnoegd geweest over het beleid van de gemeentelijke overheid. Nog niet zo heel lang geleden beschouwden sommige inwoners hun parochie als een kolonie van Aalter. Het is dus absoluut niet verwonderlijk, dat Alfons De Vooght uit de Sparhoek, geboren in 1893, aan Magda Cafmeyer verklaarde, tijdens een interview, in september 1969: *"Dáár, een uur verder, op 't dorp te Aalter, woonden Burgemeester en grote bazen, die het al te zeggen hadden, en als zij van een vechtpartij of eentwat raars hoorden, staken ze de schouders op: Och! 't Zijn zekers weer de Hoekskesmannen; dat volk is gewoon van drinken en zwadderen, briesen en kijken. Ja w' wul'der waren aanzien voor wildemannen"*.

Na deze schets van de evolutie van het ontwikkelingspeil van de bevolking van Sint-Maria-Aalter, kom ik eindelijk tot de kern van deze bijdrage, namelijk de gemeentelijke jongensschool, maar vooraf wens ik nog de toestand te schetsen waarin de parochie verkeerde in 1931, op de dag dat wij de lagere jongensschool binnenstapten.

Ook in 1931 was Maria-Aalter, rechtuit gesproken, nog een arme parochie, net zoals de omringende kleine dorpen trouwens.

De bevolking bestond uit landbouwers en arbeiders, die werkten in Gent, Brugge en andere plaatsen of op de pachthoven. Het waren meestal brave, verstandige en eenvoudige mensen, die dagelijks hard en lang moesten werken om te voorzien in de behoeften van hun gezin. Sommige arbeiders gingen ook nog seizoenarbeid verrichten (oogst en bieten) in Frankrijk. Alle arbeiders hadden ook nog enkele roeden of gemeten land in gebruik, dat zij pachtten, de zogenaamde koehouders. De vrouwen bleven bijna allemaal thuis om voor het gezin te zorgen, op het land te werken en in vele gevallen wat bij te verdienen met speldenwerken (kantwerken). Maar net zoals tegenwoordig, was er tussen 1930 en 1940 een crisistijd met grote werkloosheid, veel erger dan nu. De werklozen moesten zich tweemaal per dag aanbieden op de werklozencontrole te Aalter. De meesten deden de tocht naar Aalter per fiets in een "file" van soms meer dan vijftig meter lang en enkelen gingen zelfs te voet. Er waren ook enkele grote pachthoven zoals het Klippelhof, het Hoogveld, het Hooggoed, het Bakensgoed, het Goed ter Blomme, het neerhof van het kasteel van Schuurlo, enz., waar ook landarbeiders tewerkgesteld waren.

Op vele plaatsen stonden grote stapels plafondbatten, want Maria-Aalter en Sint-Joris-ten-Distel vormden het centrum van de lattenklierij. De latten werden vervaardigd uit mooie rechte sparren, herkomstig uit Skandinavië, die per trein toekwamen en gelost in het station en door een voerman verdeeld onder de talrijke lattenkliers, meestal lattenspletters genoemd. Die latten hadden een lengte van ongeveer één meter en werden vastgenageld onderaan de balken waarop de plankenvloer van de zoldering rustte. Daarna werden ze bepleisterd met een laag kalk en vormden aldus het plafond van de benedenvertrekken. De straatnaam Lattenklierstraat te Sint-Maria-Aalter herinnert aan het thans verdwenen beroep van lattenklier.

De huisvesting was in zeer veel gevallen nog zeer armtierig. Vele huisjes waren zeer klein en laag gebouwd. De verwarming gebeurde met kolen in een Leuvense stoof, waarop ook het eten bereid werd, of met een haard, waarin hout gebrand werd. De verlichting was al fel verbeterd door de uitbreiding van het electriciteitsnet, maar toch werden nog vele huizen verlicht met een petroleumlamp.

Met de wegen was het ook maar triestig gesteld. Alleen de weg van aan het kanaal aan Grand`mère, waar nu het restaurant Ten Dauwe staat, naar het veldkapelleke aan de radiotorens, dus de huidige Vaartlaan, de Blekkervijverstraat en de Wingenestraat, vroeger de Zoutweg en ook de Haringweg geheten, was gekalseid (in 1863) en ook de weg van aan het station naar de brug van Hoekstraat (1901) en de weg Aalter - Sint-Maria-Aalter (1870-1873). Daarnaast bestonden nog enkele kilometers grintwegen (naar Schuurlo bv.) maar al de overige wegen waren aardewegen welke 's zomers vol zand lagen en in de winter door de diepe karre- en wagensporen herschapen waren in grote modderpoelen.

Zo zag het dorp eruit en leefden zijn bewoners, toen we op dinsdag 1 september 1931, nadat wij in de maand juli het veilig bewaarklasje van die goede zuster Clotilde hadden verlaten, langs het poortje de Gemeentelijke Jongensschool binnenstapten. Wij zouden dit acht jaar lang doen, want bijna niemand verliet in die tijd deze school na het zesde studiejaar.

Naar deze school kwamen niet alleen kinderen uit het dorp zelf maar ook uit Stratem, het Jezuietengoed en het Hageland en ook van andere gemeenten zoals Sint-Joris-ten-Distel, Knesselare, Doomkerke en Beernem.

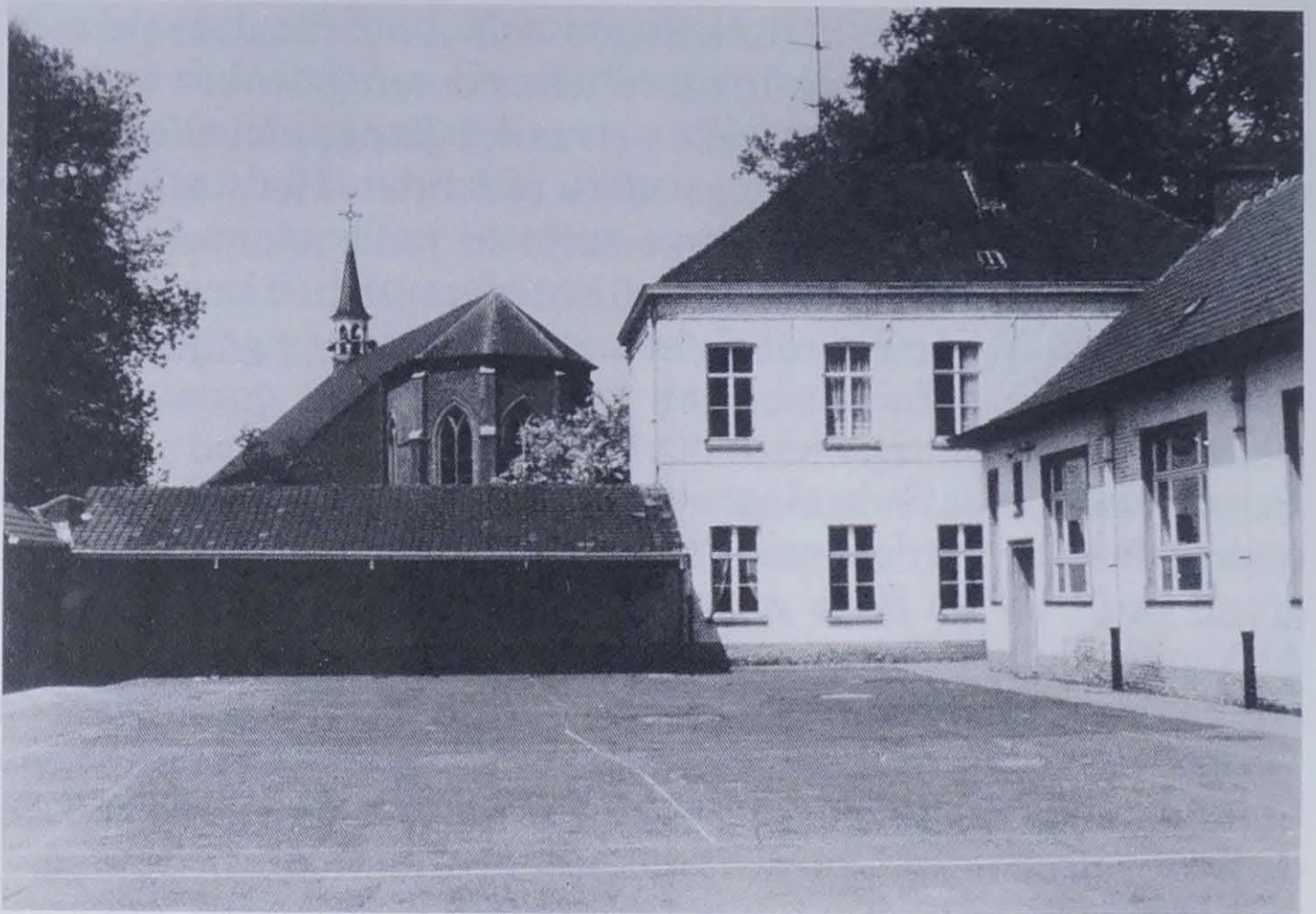
Bij het lezen van deze herinneringen zullen zij, die deze periode hebben beleefd, waarschijnlijk met heimwee terug denken aan een tijd waarin, behalve de materiële welvaart, bijlange niet alles slechter was dan nu maar in vele gevallen veel beter. Het was een tijd waarin een kind nog echt kind kon zijn en veilig naar school kon gaan. Jongere lezers zullen zich wellicht afvragen hoe 't mogelijk is, dat alles zo kon veranderen in een goede halve eeuw tijd.

De gebouwen, waarin het lager onderwijs te Sint-Maria-Aalter was ondergebracht, werden van 1850 tot 1852 gebouwd op een stuk grond van 1 ha 7 a 80 ca groot, geschonken in oktober 1849 door Alexander Jullien en zijn echtgenote Camilla Van Cutsem, de eigenaars van de Blekkervijver. Op dit stuk grond, gelegen tussen de Wingenestraat, de weg naar Aalter en een sinds lang niet meer gebruikte verbindingsweg tussen beide straten, werden ook de kerk en de pastorie gebouwd.

Vóór 1940 lag er links van de kalseide, komende uit de richting van Aalter, een vijftigtal meter voorbij de Nieuwe-Dreef, een driehoekige groentehof, omgeven door een doornhaag en gebruikt door de familie Vereecke, ernaast stonden de gebouwen van de lagere school, eerst de vrije meisjesschool en dan de gemeentelijke jongensschool. Tussen beide scholen stond een stenen muur van ongeveer 2,50 m hoog. Naast de schoolgebouwen stond het schoolhuis bestemd voor de hoofdonderwijzer, maar aangezien deze niet gehuwd was, was het huis al jaren onbewoond maar werd wel regelmatig verlucht en verwarmd en onderhouden. Op het aangrenzende perceel lag het kerkhof rond de kerk. Alleen de groentehof is verdwenen en de school werd verbouwd en is nu een gemengde school, terwijl in het schoolhuis een uitleenpost van de gemeentelijke bibliotheek gevestigd is.

Het lerarenkorps telde drie onderwijzers: Maurice Moelaert, een grote struise man van 23 jaar, zoon van "champetter" August uit de huidige Vaartlaan en zijn heel wat oudere collega's Jules en Henri Vereecke, beide nog vrijgezellen, die met hun vader en zuster in de Wingenestraat woonden. Gedurende gans de periode dat wij de school bezochten kwam er geen enkele wijziging in de samenstelling van het korps want meester Jules bleef in functie tot 1950, meester Henri tot 1957 en meester Moelaert tot 1968.

De speelplaats een halve eeuw later. De fruitbomen zijn verdwenen, de "koer" werd geplaveid, de schoollokalen werden verbouwd, maar het schoolhuis is uitwendig nog hetzelfde. Aan de "galerie" is behalve de dakgoot nog niets gewijzigd.

Foto: Mathieu Thys.

Vooraleer het dagelijks leven in de school te beschrijven is het wenselijk eerst de schoolgebouwen zelf van dichterbij te bekijken. Deze stonden op een zestal meters verwijderd van de kalseide en de ingangspoort, een zware groene deur uit een stuk, ongeveer 2 m hoog en een goede meter breed, gaf toegang tot het gebouw. Men bereikte de speelplaats langs een brede gang met langs beide kanten houten wanden, voorzien van kapstokken om de mantels, sjaals en hoofddeksels aan te hangen tijdens de lessen; rechts was de klas van meester Moelaert, dus naast het schoolhuis, en links deze van meester Jules. Om op de speelplaats te komen moest men door een kleiner poortje, dat evenwel bijna nooit gesloten werd. Om naar de klas van meester Henri te gaan moest men naar de linkerhoek van de speelplaats gaan. In de hoek stond een laag bijgebouwtje, eveneens voorzien van kapstokken, dat men gewoonlijk "het kamerke" noemde. Het diende soms ook tot speelplaats, tot op 't ogenblik, dat de meester het bemerkte en er de verschrikte jongens uitjoeg. In de hoek van het plaatsje bevond zich de toegangsdeur tot de klas.

Wanneer iemand zich nu op de speelplaats van de Sint-Godelieve-school bevindt in de Aalterstraat, zal hij zich maar moeilijk kunnen voorstellen, dat de leerlingen van twee scholen deze thans nog niet zo grote oppervlakte moesten delen en hoop en al over een vijftal aren beschikten. Op deze kleine oppervlakte werden de leerlingen, van de jongensschool bovendien bij het spel nog fel gehinderd door twee perebomen en een appelboom. Die appelboom was ooit eens scheef gewaaid tijdens een storm, doch was blijven doorgroeien en vruchten opbrengen, zodanig dat men op de stam kon lopen tot tegen de kruin. De speelplaats (men sprak altijd van de koer) is maar vele jaren na ons verblijf op school voorzien geworden van een verharde effen bodem; in onze tijd was het in de winter als het dooide en bij zware regenval een echte modderpoel waarin we tot over onze klompen wegzakten en 's zomers als in een woestijn. Tegen de scheidingsmuur stond een ijzeren waterpomp en een arduinen pompsteen. De pomp was steeds buiten dienst. De pompsteen was de zitplaats voorbehouden aan de "*anciens*" uit het achtste studiejaar en geen ander leerling durfde het wagen op deze plaats te gaan zitten.

Er waren ook twee waterplaatsen die men steeds de "*pissienen*" noemde, maar een ervan is nooit gebruikt geweest. Langs de kant van de hof van het schoolhuis stond de "*galerie*" of het "*schuil*". Het dak rustte op een muur en op ijzeren palen. Het diende om onder te schuilen bij regenweer. Het regenwater liep van het dak in een zinken goot en vandaar langs een afvoerbuïs naar een gemetste greppel, door een gat in de scheidingsmuur, naar de koer van de meisjesschool, waar een regenput zat. In de hoek van de galerie, kant klooster, bevond zich het "*koolkot*", waarin de voorraad kolen voor de winter en het aansteekhout voor de kachels lagen. Dat aansteekhout was afval van hout dat gehaald werd bij een lattenklier.

De W.C.'s of "*huizekes*" of "*gemakskes*" stonden naast het "*koolkot*". Zij werden weinig geschuurd en lagen meestal vuil.

In de galerie was er een poortje waarlangs de hoofdonderwijzer naar het schoolhuis ging en hij en zijn collega's hun fiets gingen stallen.

Na de beschrijving van de speelplaats gaan wij even zien hoe de klassen er uit zagen.

Vooraan, tegen de wand, hingen het kruisbeeld (in 't midden) en links en rechts ervan de foto's van de koning en de koningin, Albert I en Elisabeth tot in februari 1934 en daarna Leopold III en koningin Astrid, daaronder hingen de borden en op de vloer stond de tree of

trede, een plankenvloer ongeveer 20 cm boven de vloer, waarop de lessenaar van de meester in de hoek naast de straat stond. Aan de wanden hingen prenten met taferelen uit het Oude en Nieuwe Testament of uit de "vaderlandse" geschiedenis, aangepast aan de ouderdom van de leerlingen.

Langs de straatkant was de verlichting en de verluchting ruim verzekerd door verscheidene vensterramen, met afzonderlijke ruitjes, waarin een luik met vier ruitjes kon geopend worden en naar binnen en buiten draaien; langs de kant van de speelplaats zaten brede ramen, maar de onderkant ervan kwam niet lager dan twee meter van de vloer. Er was bovendien noch elektrisch noch enig ander kunstlicht in de klassen, ook in 1939 nog niet, zodat het bij mistige en bewolkte winterdagen, tijdens de zes donkere weken bv., praktisch gans de dag duister was in de klas en men 's namiddags, lang vóór het eind der lessen, elkaar bijna niet meer zag zitten.

De verwarming van de klassen was miserabel. In 't midden van de klas stond een grote ronde kachel, met zinken of ijzeren buizen verbonden met de schouw. Hij verwarmde enkele vierkante meters, voldoende voor hen die er het dichtst bij zaten. Hij werd nooit geplaatst vóór Allerheiligen, en werd, om 't even of Pasen vroeg of laat viel, tijdens het Paasverlof verwijderd.

Een mooiere omgeving dan deze waarin de school zich bevond, kon men zich maar nauwelijks indenken; langs de straat meer dan honderd jaar oude eiken en het prachtige domein van Blekkervijver en langs de kant van het klooster, allemaal land, bomen en struiken, maar een school blijft een school, met aangename en onaangename dagen, waar men niet meer vrij was en moest opletten wat men deed en goed luisteren.

Het totaal aantal leerlingen schommelde tussen 110 en 120 (120 in 1935), verdeeld over de drie reeds geciteerde klassen.

Elke meester had dus meer dan één studiejaar onder zijn hoede. De verdeling van de studie jaren hing af van het aantal leerlingen. Het spreekt vanzelf, dat de taak van de onderwijzer heel wat moeilijker was dan deze van een collega met slechts één studiejaar in zijn klas.

De kledij van de leerlingen was afhankelijk van de seizoenen, en er waren toen nog veel arme mensen en gezinnen waar men moeite had om de twee eindjes van het jaar aan elkaar te knopen, mede door de zware economische crisis in die periode.

De meesten waren dan ook zeer sober gekleed in korte broek en

enkele uit de hoogste jaren in lange broek, een onderlijfje, een hemd en een jas of een stofjas, een ronde zwarte pet of een klak en sportkousen tot onder de knie. In de winter kwamen daar nog een sjaal, een trui, een lange onderbroek en een overjas bij, alsook een paar gebreide handschoenen en lange kousen. Slechts twee soorten schoeisels werden gedragen: de houten klompen (kloefen) in de winter en bij slecht weer en de schoeisels uit gele rubber vervaardigd, die men steeds "zeesletsen" noemde, bij warmer of droog weer. De "kloefen" waren meestal in 't zwart geverfd, doch er bestonden ook gekleurde (groene, gele of rode) met versieringen op, voor de zeldzame meer begoeden. Om die kloefen te kunnen dragen, moesten zij voorzien worden van een klompleertje van 3 tot 4 cm breed, dat aan weerszijden van de kloef diende vastgenageld, enkele cm verwijderd van de muil, met speciale nagels. Het leer noemde men een "trekleer" en de nagels "pe(r)tijnnagels". Het waren warme schoeisels in de winter en men kon er gebreide klompsokken in dragen; zij waren bovendien bijzonder goed om te slieren op de sneeuw en op de toegevroren wallen en grachten. Wanneer wij door het ijs zakten goten wij het water er uit en staken er droog gras in. Die "zeesletsen" waren zeer licht en konden jaren meegaan. Ze waren echter ook zeer warm om dragen bij goed weer en daarom voorzien van talrijke gaten, om het zweet te laten ontsnappen, men kon er zeer snel mee lopen, maar in de winter had men er ijskoude voeten in en daarom mochten wij ze van thuis niet aandoen. Toch zijn we soms in 't geniep langs achter vertrokken met onze zeesletsen aan, omdat men met klompen niet rap genoeg kon lopen. Het is nooit toegelaten geweest om zonder kousen aan in de school te komen.

De lessen begonnen 's morgens om halfnegen en eindigden om halftwaalf; in de winter herbegonnen zij om een uur om te eindigen om halfvier, want het winteruur was nog een uur achter op het huidige winteruur. 's Zomers begonnen de namiddaglessen om halftwee en eindigden om vier uur en zowel in de voor- als in de namiddag, was er een speeltijd van vijftien minuten, die echter, vooral bij zonnig weer, af en toe wel wat langer gerekt werd. Van ons verblijf in het eerste en tweede studiejaar in de klas van de jonge meester Maurice Moelaert, zijn mij maar weinig herinneringen over gebleven. Toen we er binnen kwamen hadden we al wat rekenen en wat woordjes geleerd bij de zusterkens. De studie van onze moedertaal werd hier voortgezet en ik herinner mij, dat sommigen reeds in het eerste studiejaar vrij vlot konden lezen. Eerst leerden wij de woorden zonder fouten schrijven en daarna zinnen vormen. Ook de gebeden en het

godsdienstonderricht werden goed verzorgd, met het oog op onze eerste communie. De dag der Eerste Communie en ook de voorbereiding ervan was de voornaamste gebeurtenis voor ons, gedurende dat schooljaar. Wij leerden te biecht gaan in het parochiekerkje, in de biechtstoel, langs de linkerkant als men binnen kwam. De meester deed dan dienst als biechtvader, maar toen het echt gemeend was, stapten wij met een klein hartje in de biechtstoel aan de rechterkant, bij pastoor Emiel Thuysbaert.

Onze Eerste Communie vond plaats op Witte Donderdag van het jaar 1932, t.z. op 24 maart, in de morgenmis, zonder de aanwezigheid van de ouders, zonder bijzondere plechtigheid, communieprentjes of feestje thuis. Wel mochten wij na de H. Mis naar het klooster gaan waar de keukenzuster Serafien voor ons lekkere koffie had klaar gemaakt en boterkoeken klaar gezet, alles geschonken door de familie Bosmans uit het Blekkerbos. Wij kregen er, de voor die tijd niet geringe som van 25 frank bij, eveneens geschonken door de sociaal voelende familie Bosmans. Na deze blijde dag moesten wij, tot op de dag dat wij de school verlieten, elke eerste vrijdag in de vroegmis aanwezig zijn om te communie te gaan. Als voorbereiding waren wij de dag daarvoor te biecht geweest. Na de Mis moesten wij nog eerst naar huis gaan ontbijten en dan vlug naar de school gaan.

Wij leerden schrijven op een lei, die in een houten kader stak. Met een griffel, waaraan de meester een punt gesneden had met een pennemes waarmede hij ook lijnen trok op de lei. Toen ze vol geschreven was, werd de lei afgeveegd met een vodje, waarop we eerst eens "*speekten*" of eenvoudiger nog, met de mouw van onze stofjas. Later kregen we ook een schrijfboek met vijf lijnen waarin we heel traagjes schreven met een pen, met een ballon op, die vastzat op een pennestok. We kregen ook een tekenboek en een potlood.

Wij zaten met twee naast elkaar op zeer oude banken, waarin spleten en gaten waren. In 't midden was een ronde opening waarin de porseleinen inktpot stond. de inkt werd gemaakt met zwart poeder en water. In de bank waren ook gleuven waarin men griffel, pen en potlood kon leggen. Als de klas uit was in de namiddag werd alle schrijfgerief in een pennebak geplaatst, welke samen met de boeken, een regel en een lat (met een bijenkorf er op en "Spaar heden voor morgen", geschonken door de Algemene Spaar- en lijfrentekas) in de bank gestoken werden.

In het tweede studiejaar werden wij als kinderen geweldig geschokt door het overlijden, op 15 november 1932, van ons klasgenootje uit

het eerste, Julien Firmin De Bel, geboren op 21 juni 1926, zoontje van Emiel, herbergier en kolenhandelaar en van Maria Persyn, uit de Wingenestraat. Toen wisten wij meteen al, dat de mens niet voor altijd op deze aarde was en begrepen wij de tekst uit het weesgegroet "...bid voor ons, arme zondaars, nu en in het uur onzer dood...".

Nog tijdens hetzelfde schooljaar, op 21 mei 1933, overleed juffrouw Marie Bosmans, geboren op 2 mei 1922, dochtertje van de reeds geciteerde familie Bosmans, uit het kasteel van het Blekkerbos. Door het feit, dat wij met de klas een bezoek brachten aan de grafkelder van de familie op het kerkhof waren wij dagen lang geweldig onder de indruk van dit overlijden.

Als we heel de week braaf en vlijtig geweest waren in de klas mochten wij 's zaterdags, na de speeltijd, al ons gerief wegsteken, waarna de meester begon te vertellen op een ongewoon boeiende wijze, van "Smidje Smee". "De wolf en de zeven geitjes", "Triene giet", "Jan den Beer" en andere verhalen.

Op zaterdagnamiddagen hadden wij vrijaf alsook op zon- en feestdagen, dus geen vrije woensdagnamiddagen noch zaterdagvoormiddagen, maar we hadden meer vrije dagen buiten de verloven, namelijk op de afgestelde heiligdagen (mesdagen), waarop door de boeren niet gewerkt werd: 2 februari (O.-L.-Vrouw-Lichtmis), 25 maart (O.-L.-Vrouw-Boodschap, in die tijd Kapellekensdag geheten, omdat er op die dag een koers was voor beginnelingen aan 't Veldkapelleke aan de torens), 8 september (O.-L.-Vrouw-Geboorte), 2 november (Allerzielen), 8 december (O.-L.-Vrouw-Onbevlekt-Ontvangen) en 26 december (Tweede Kerstdag). Wij hadden ook verlof op 11 juli (Slag der Gulden Sporen) en op de dag(en) dat er conferentie was voor de leraren.

Daarentegen waren de verloven korter: kerstvakantie van 1 tot en met 6 januari, zijnde Driekoningendag, toen dikwijls "dertiendag" geheten; op Witte Donderdag hielden wij onze Pasen in de morgenmis — van avondmissen of van zondagsplicht vervullen op zaterdagavond was er geen sprake — waarna we welgezind naar huis gingen in paasvakantie tot en met Beloken Pasen; grote vakantie van rond 20 juli, toen het reeds volop oogst was. Het is meerdere malen gebeurd, dat wij na de prijsuitdeling nog enkele dagen moesten naar school gaan omdat wij niet genoeg dagen naar school geweest waren. Bij goed weer bleven wij echter niet in de school. Zo herinner

De laagste klas van de Gemeentelijke Jongensschool te Sint-Maria-Aalter tijdens het schooljaar 1931-1932.

Onderste rij, van links naar rechts: Arthur Lanckriet, Roger De Fauw, Maurice Vanderhaeghen, Adriën Depre, Jerome Van Steenhuyze, François Van Pamel, Remi De Baets, Maurice Cleppe en Alfons Duyck.

Staande, van links naar rechts, 1ste rij: Heli Buysse, Julien Laseur, Julien Martens, Gerard Tanghe, Maurice De Boever, Roger De Baets, Julien De Volder, Romain De Boever, Maurice Van Nieuwenburg, Maurice Ardeel en Julien Herman.

2de rij: Marcel Callewaert, Maurice Thys, Camiel Van Acker, Maurice Defauw, Julien De Vooght, Eugène De Vooght, Cyriel Claes, Aimé Devolder, Cyriel Van Eeghem, Wilfried Van Den Branden en Roger Steyaert.

3de rij: Frans Tanghe, Victor Strobbe, André Vandaele, Georges Werrebrouck, Charles Viaene, Firmin Van De Putte, André De Boever, Julien Waerniers, Noël Van Ooteghem, Gerard Van Laecke en Gerard Vanoverbeke.

Onderwijzer: Maurice Moelaert.

Foto bezorgd door F. Van De Putte.

ik mij nog levendig de onvergetelijke uren die wij met allerhande spelen doorbrachten aan de visserij en in de bossen er omheen, toen we reeds in de klas van meester Henri zaten. Die visserij lag op 't grondgebied van de parochie Doomkerke, gemeente Ruiselede, nabij 't achterste veld, en was het overblijfsel van een grotere vijver, zoals er destijds vele lagen op het Bulskampveld. De vijver was slechts nog enkele aren groot en lag (en ligt nu nog) midden in uitgestrekte sparrebossen. In 't midden was er een bron. Ze werd tot aan de tweede wereldoorlog druk bezocht door de zwemmers. De bodem van de vijver bestond uit een zeer wit zand zoals ze vroeger op en rond de Leuvense stoven strooiden, toen zij in de zomermaanden buiten gebruik waren.

Na het tweede studiejaar en na een heerlijk grote vakantie, werden we op vrijdag 1 september 1933, voor drie jaar toevertrouwd aan de goede zorgen van meester Henri Vereecke, geboren en getogen te Sint-Maria-Aalter op 22 maart 1897, een vriendelijke man met een kleine snor en kort geknipte haren. Na het behalen van zijn onderwijzersdiploma, gaf hij eerst les te Aalter en werd in 1921 benoemd tot hulponderwijzer aan de Gemeentelijke Jongensschool van zijn geboortedorp. Hij was een zeer actief man, want hij is meer dan dertig jaar sekretaris geweest van de Bond van de Kroostrijke Gezinnen, afdeling Sint-Maria-Aalter, bestuurslid van het Kristen Middenstandsverbond, sekretaris van de "Biebond Naar Meer en Beter" en aankomstrechtter in de piste van Camiel Haeck.

De klas van meester Henri bevond zich naast de meisjesschool en zij was bezet door het 3de, 4de en 5de studiejaar; er stonden vier rijen banken en we zaten met ons gezicht in de richting van 't Nieuw Dreefke. Het 3de studiejaar zat rechts, het 5de links en het 4de in 't midden.

Boven de borden hingen benevens de in elke klas aanwezige foto's van de koning en de koningin en het kruisbeeld, ook gekleurde landkaarten van België en Europa. De muur rechts en de scheidingsmuur tussen de twee klassen hingen letterlijk vol met taferelen uit de vaderlandse geschiedenis. Dat waren gele kartonnen prenten van ongeveer 60 cm breed en 50 cm hoog. Ik herinner mij nu nog zeer goed wat er zo al op die prenten afgebeeld stond: de oude Belgen, met lange haren en baard en dierenhuiden rond hun lichaam, het standbeeld van Ambiorix, de aanvoerder der Eburonen, te Tongeren, de Druïden, die de maretak aan 't plukken waren, de Noormannen, die in hun bootjes, met vooraan een drakenkop of iets

dergelijks, onze stromen en rivieren afvoeren om onze voorouders te beroven, te plunderen en te branden. Zij kwamen uit Skandinavië. Op die prent was ook Reinier Langhals afgebeeld, de Graaf van Henegouwen, die het gewaagd had zich tegen de Noormannen te verzetten en er voor gestraft werd met een zware boete.

Verder was er nog het doopsel van Clovis, door de H.-Remigius te Reims in 496; het standbeeld van Godfried van Bouillon te Brussel, de aanvoerder van de eerste kruistocht in 1096 en later koning van Jeruzalem; de slag der Gulden Sporen op de Groeningekouter te Kortrijk in 1302, waarop een massa Vlaamse strijders met hun goedendag en Franse ridders met hun lansen voorkwamen. Ook nog het standbeeld van Jacob Van Artevelde op de vrijdagmarkt te Gent en dit van Jan Breydel en Pieter De Coninck op de Grote Markt te Brugge, twee figuren die op ons een geweldige indruk maakten; de 600 Franchimontezen, de Gentse stropdragers, Albrecht en Isabella; Alva, het monument van de Boerenkrijg te Hasselt; de leeuw van Waterloo, de halsrechting van Frans Anneessens te Brussel; de graven Egmont en Hoorne; de omwenteling van 1830 in het park te Brussel, enz...

Er hing ook een grote gekleurde affiche, waarop een foto stond met een schuitje, dat in de grotten van Han voer, met enkele bezoekers aan de grotten erin en de gids met de fakkel in de hand. Er stond op te lezen "Grotten van Han en Rochefort". Onnodig te zeggen, dat deze ondergrondse vaart geweldig tot onze verbeelding sprak.

Elke dag begon met het kruisteken en de gebeden; het Onzevader, het Weesgegroet, het Symbolum des Geloofs, de vier akten (van Geloof, Hoop, Liefde en Berouw), de vier uitersten; de tien geboden Gods, de vijf geboden der H.-Kerk, enz., waarvan de tekst nogal wat verschilde van de hedendaagse. Er werd ook gebeden bij aanvang van de namiddaglessen en ook bij het einde van de voor- en de namiddag. Wij kregen trouwens een zeer christelijke opvoeding in de gemeenteschool van Sint-Maria-Aalter, want niet alleen de gebeden maar ook de voorbereiding van de feestdagen werd goed verzorgd en wij leerden ook de betekenis kennen van zowel de grote als van de hiervoor genoemde afgestelde heiligdagen.

Godsdienst was bijgevolg een zeer voornaam vak, een hoofdvak. De catechismuslessen vormden de basis van die godsdienst. De kennis ervan was een vanzelfsprekende vereiste in die tijd. De catechismus verschilde van bisdom tot bisdom, dus deze van het bisdom Gent had niet identiek dezelfde tekst als deze van Brugge bv.

Die catechismus bevatte 35 lessen ongeveer en elke week moesten wij een les leren en alhoewel de ondervraging maar in de loop van de week gebeurde waren er toch elke keer vrijwilligers te vinden om reeds de zaterdag voordien de vragen en de antwoorden van bedoelde les af te rammelen en daardoor waren ze gerust voor de volgende week. Dit van buiten leren van de lessen schijnt nu wellicht absurd, maar het is een feit, dat wij nu nog van die vragen kunnen beantwoorden. Er dient wel toegegeven, dat we sommige zaken van buiten leerden waarvan we geen snars begrepen zoals bv. deze vraag uit de negende les: "Wat verbiedt het tweede gebod?" "Blasfemerien, lichtveerdig zweren of breken van belofte."

Een vraag die op mij grote indruk maakte was er een uit de zesde les: "Wat heeft Christus voor ons geleden?" "Zijn geheel leven lang grote armoede en verdriet naar ziel en lichaam, maar op de dag van zijn lijden, grote pijnen die nooit een mens verdragen heeft." Hierbij dacht ik steeds aan het beeld van O.-L.-Heer aan het kruis, dat op het kerkhof aan de buitenmuur van de kerk hing, daar waar nu pastoor Thuysbaert begraven ligt.

Naast de gebeden en het godsdienstonderricht leerden we in de voormiddag ook rekenkunde, de vier hoofdbewerkingen en wat van de gemakkelijkste breuken en eenvoudige vraagstukken.

De namiddag werd besteed aan het onderricht van de moedertaal, elke dag schrijven en lezen, fabeltjes leren en liederen aanleren. Onnodig te zeggen, dat het nederlands, naast godsdienst en rekenkunde, het voornaamste hoofdvak was. De leesboeken bevatten in die tijd lessen waarvan de inhoud een hoge opvoedende waarde had en zeer goed tot de verbeelding van de leerlingen sprak. Uit een van die lessen heb ik het volgende onthouden: "... Leer al vroeg het bed uitspringen met de eerste haan en als 't moet nog zingend werken bij het licht der maan, leer bedaard een doren nijpen uit uw zeere voet, meen van niet te moeten kermen schoon uw vinger bloedt. 's Winters door de sneeuw en koude zonder klak noch want" (na "klak" wreef de meester in zijn handen en na "want" over zijn hoofd).

Meester Henri hield van een goede grap. Zo is het meermaals gebeurd, dat hij voor het lezen van een nieuwe les in ons leesboek, een vrijwilliger vroeg om voor te lezen, maar op voorwaarde dat hij moest ophouden van zodra hij iets foutief las en bereid was de daarvoor voorziene straf te ondergaan. Wie het eerst zijn vinger opstak mocht verder lezen, maar moest, wanneer hij betrapt werd op een fout, dezelfde straf ondergaan als zijn voorganger, en zo ging het

verder, met als gevolg dat soms vier, vijf jongens achteraan de klas op een rij stonden om de straf toe te passen.

De mooiste uren van de week beleefden wij tijdens de lessen van geschiedenis en aardrijkskunde. De meester bezat de kunst om alles op een aantrekkelijke manier uit te leggen.

Tijdens de lessen van "vaderlandse" geschiedenis, leerden wij al de voornaamste feiten vanaf het Romeinse tijdvak tot na de Eerste Wereldoorlog: de oude Belgen, de Romeinse bezetting, de Franken, de Middeleeuwen, het Graafschap Vlaanderen, het Bourgondisch, het Spaans, het Oostenrijks, het Frans en het Hollands tijdvak, de omwenteling van 1830, de onafhankelijkheid, enz. De vele prenten aan de wanden, waarover ik reeds sprak, waren hierbij van bijzonder veel nut.

Tijdens de lessen van aardrijkskunde werd België grondig bestudeerd tzt. de ligging, klimaat, de landbouwstreken, de nijverheidsstreken, de provincies met alle grote en kleinere steden, de stromen met al hun bijrivieren, de kanalen, de havens en de spoorwegen.

Aangezien de bevolking van Vlaanderen in 't algemeen en van Aalter in 't bijzonder, overwegend uit landbouwers bestond, werd er veel tijd besteed aan het onderricht tot voorbereiding van het werk in de landbouw. Wij leerden alles over klei-, leem- en zandgrond en over de teelt van alle gewassen, zowel deze op het veld als in de moestuin (de "*lochting*"). Ook de bemesting en de meststoffen werden bestudeerd en ook de fruitteelt. Voor zover ik mij herinner moesten in die tijd enkel de aardappelen en de tomaten bespoten worden (gesproeid) om de aardappelplaag te voorkomen. De plaag werd bestreden met Bordeauxse pap. Wij leerden bijgevolg hoe men die pap moest bereiden, namelijk met water en daarin blauwe aluin (kopersulfaat) en gebluste kalk oplossen. De rupsen werden bestreden door het witten van de stammen der fruitbomen met gebluste kalk. Vanzelfsprekend kwamen ook het vee en de kleine huisdieren ter sprake.

Ook Gezondheidsleer was een voornaam vak. In die lessen leerden wij niet alleen over het menselijk lichaam maar ook over de verzorging ervan, want in die tijd liet de hygiëne bij de bevolking soms wel wat te wensen over en dat was de reden waarom de meester soms "*inspectie*" deed, om te zien hoe het met het hoofd, het haar, armen en benen gesteld was. Ik herinner mij evenwel niet dat hij ooit levende wezens bij zijn leerlingen heeft ontdekt.

Tijdens ons verblijf in deze klas werd gans de natie geschokt door twee tragische gebeurtenissen. Op 17 februari 1934 verongelukte koning Albert tijdens een rotsbeklimming te Marche-les-Dames, aan de Maas. Dit maakte op ons een diepe indruk, want in die tijd was de liefde voor het vaderland en het vorstenhuis ons diep ingeprent en in ons geschiedenisboek hadden wij geleerd dat de koning een wijs en moedig man was. De begrafenis van de koning en de eedaflegging door zijn opvolger, Leopold III, op 23 februari 1934 kan ik mij nog herinneren. Eerlijkheidshalve moet ik nochtans bekennen, dat wij niet ongelukkig waren met de extra verlofdagen tijdens deze week.

Op 29 augustus 1935 kwam koningin Astrid om het leven bij een autoongeval te Küsnacht, aan het Vierwoudstedenmeer, in Zwitserland. De koningin was maar dertig jaar oud. Gans het land treurde mee, want Astrid was een zeer geliefde vorstin. Op maandag 2 september 1935 gingen wij, zoals steeds wat somber gestemd wegens het einde van de grote vakantie, naar school, waar men ons vertelde, dat er die dag en ook de volgende dag geen klas was en dat wij terug naar huis mochten gaan. De koningin werd op dinsdag 3 september begraven; alle bedrijvigheid lag stil en de belangstelling was enorm.

In het vijfde studiejaar begonnen we ook met de studie van de tweede landstaal, echter zonder veel overtuiging en onregelmatig, als 't eens paste. De studie van het Frans beperkte zich dan ook tot wat "*vocabulaire*": l'école, la classe, le maître, le tableau, l'ardoise, la tête, le bras, le nez, les parents, le père, la mère, le garçon, la fille, le fils, enz. en de vervoeging van de hulpwerkwoorden avoir en être en cijfers en getallen.

Voor zover ik mij kan herinneren is er gedurende die drie jaar maar een keer inspectie geweest. Ik vermoed dat de meester niet op voorhand was ingelicht, want er was geen enkele voorafgaandelijke "generale repetitie" geweest en niemand was zich bewust van het dreigend gevaar. Ik kan niet meer zeggen of het voor- of namiddag was (en ik meen dat het in de lente was) maar dat doet niets ter zake, toen opeens de deur zachtjes openging en wij, het in die tijd uiterst zeldzaam feit beleefden, dat een dame ons klaslokaal binnentrad en dan nog zonder kloppen. Wij waren verbaasd maar ons van geen gevaar bewust. Zij ging recht naar de meester en praatte even met hem. Van een diplomaat zou men zeggen, dat hij zijn geloofsbrieven overhandigt. Toen begon de ondervraging over de leerstof die wij

normaal moesten geleerd hebben; het was een INSPECTRICE!! Stel u voor, een ondervraging, niet door een heer maar door een dame. Het moet zijn, dat wij met voldoening de ondervraging hadden doorstaan, want zij had weinig of niets aan te merken, wel tilde zij nogal zwaar aan het feit, dat zij bij het nazicht van de aanwezigheidslijsten had vastgesteld, dat sommige leerlingen onwettig afwezig geweest waren. We waren dan ook eenparig van oordeel, dat het een zeer strenge was, maar misschien overdreven we wel wat, omdat het een dame was.

Wie vóór Pasen 1925 geboren was moest in 1934, de overige, geboren na Pasen, in 1935 opgetekend worden bij de pastoor om gedurende twee jaren de voorbereiding tot de Plechtige Communie te volgen tzt. naar de lering en de zondagschool gaan. De lering had plaats in de kerk, van 8 uur tot 8.30 uur, 's vrijdags voor de jongens en 's zaterdags voor de meisjes. De zondagschool, zowel voor jongens als voor meisjes, begon om 13 uur, zij werd gegeven door de zusters, die catechismusles gaven en de les ondervroegen, doch af en toe kwam ook de pastoor een ondervraging doen. Om 14 uur ging iedereen naar de Vespers en het Lof. Tot in 1935 gebeurde de voorbereiding tot de Plechtige Communie door Emiel Thuysbaert, die pastoor van Sint-Maria-Aalter was sinds 27 september 1926 en er bleef tot aan zijn overlijden in 1939. Wegens ziekte werd hij vanaf 1935 bijgestaan door Eerwaarde Heer Marcel De Ganck.

Drie jaar lang is meester Henri Vereecke voor ons als een goede vader geweest, bij wie we ons zeer veilig en geborgen voelden. Wij hadden er zeer veel geleerd en zeer veel mooie dagen beleefd, maar aan alles komt een einde en zo kwam de dag, na het einde van de grote vakantie in 1936, dat we naar het zesde studiejaar moesten. Op dinsdag 1 september, om half negen, was het zover en we stonden voor de laatste maal in rang bij onze ex-meester, met een benauwd hartje. Hij leidde ons nog tot bij onze nieuwe meester, zijn broer Jules Vereecke, een man van 46 jaar, met een ietwat streng uiterlijk, die verantwoordelijk was voor de opvoeding van de leerlingen van 11 tot 14 jaar. Hij was tijdens het schooljaar 1912-1913 van de vrije jongensschool in Aalter-Center, naar de Gemeentelijke Jongensschool van Sint-Maria-Aalter gekomen in vervanging van Emiel De Schrijver en werd schoolhoofd benoemd in 1922. Van deze klas zijn mij vanzelfsprekend de meeste herinneringen (aangename en minder aangename) bijgebleven.

De hoogste klas van de Gemeentelijke Jongensschool te Sint-Maria-Aalter tijdens het schooljaar 1932-1933.

Onderste rij, van links naar rechts: Albert De Gersem, achter hem Albert Haeck, Achiël Compernelle, André Verstraete, Marcel De Smet, René Lambert, Cyriel Thys, Gerard Vermeire, Robert Lambert, Julien De Bel en Alfons De Volder.

Bovenste rij, van links naar rechts: Marcel Saelens, Gerard Damman, August Vroman, Frans Callewaert, Georges Laseur, André Martens en Gerard Van Steenhuyze.

Onderwijzer, schoolhoofd en koster: Jules Vereecke.

(Wordt vervolgd.)

Maurice THYS

Bronnen:

FRANS DE POTTER en JAN BROECKAERT, "Geschiedenis van de Gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen". Eerste deel - Aalter, blz. 7.

ARTHUR VERHOUSTRAETE, "Sint-Maria-Aalter" in "Appeltjes van het Meetjesland", nr. VIII van 1957.

LUC STOCKMAN, "Geschiedenis van Aalter", hoofdstuk V - Het onderwijs, B 3 blz. 426 en C 1 blz. 448-451, 564, 572 en 616.

MAGDA CAFMEYER, *Volkskundige Almanak 1970*, uitgegeven door de Bond der Westvlaamse Folkloristen.

MIJMERINGEN BIJ EEN GRAFSTEEN

"ACH MENSCH PEYST OP STERVEN"

Bellemse grafstenen als spiegels van leven en dood (1)

INLEIDING

In de nacht van 10 op 11 september 1944 werd de kerk van Bellem door Duitse soldaten in brand gestoken. Het dak, de brandglasramen en het meubilair gingen in vlammen op. Enkel de muren en de kerktoren stonden nog overeind. Als gevolg van de brand en de daaropvolgende herstellingswerken verdwenen eveneens een aantal grafstenen die zich in de kerk bevonden. De informatie die zij bevatten over de "*oude Bellemnaren*" leek dan ook hopeloos verloren... tot Roger Defruyt de teksten van de grafstenen, de afbeeldingen die er op aangebracht waren en hun situering in de kerk terugvond.

Zoals verder zal blijken, gaat het hier om een belangrijke ontdekking! De grafstenen verschaffen ons immers heel wat inlichtingen over het leven van de overledene. In een aantal gevallen wordt de lezer van de opschriften aangemaand om zich ernstig te bezinnen over het korte leven en de plotse, onvermijdelijke dood. Vergankelijkheidssymbolen zoals het doodshoofd met de gekruiste knekels en de zandloper met vleugels die de vervliegende tijd voorstelt, geven de boodschap een bijkomende visuele dimensie.

De Bellemse grafstenen zullen hier in enkele bijdragen opnieuw hun informatie en hun verwittigingen aan de lezer doorgeven. Ze worden telkens vergezeld van enkele biografische gegevens over de overledene en zijn familie. Bid dus, lezer, voor de ziel van...

CAREL VANDERVENNET - MARIE-ANNE BAUWENS

Carel Vandervennet en zijn echtgenote Marie-Anne Bauwens woonden vanaf 1743 op het Groot Kromekegoed op de zuidkant van Bellem. Ze pachtten de hofstede en de bijhorende landerijen van de familie Cardon. Hun bedrijf was ongeveer 40 ha groot (1).

Marie-Anne Bauwens was de dochter van Marten Bauwens, die van 1708 tot 1714 het pachthof van de familie Vanderhaeghen in de Spildoornwijk uitbaatte (2).

Hier vooren light
begraven den Eersaemen

Carel VANDERVENNET

Is Lieven oud 72 jaer in syn leven
kerckmr. gewwest den tyt van
18 jaer deser parochie en van
syne huysvrouwe

Marie Anne BAUWENS

Is Marten overleden den
5 maerte 1761 oud 69 jaeren
tsaemen in houwel. geweest
39 jaer en geprocreeert 6
kinderen waervan als noch
in leven syn

Liven. Pieter, Jacobus
en Anne-Marie

Bidt voor de zielen

Blauwe zerk op het kerkhof.

Grafsteen van Carel Vandervennet en Marie-Anne Bauwens, in de buitenmuur van de noorderbeuk van de kerk te Bellem. De originele tekst is onleesbaar. De tekst werd op de foto afgedrukt. Nota's: Roger Defruyt.

De belangrijkste functies in het bestuur van het dorp en van de parochie werden naar aloude gewoonte toevertrouwd aan de Bellemse notabelen. Zo was Carel Vandervennet "*poincter*" bij de ommestelling van de belastingen in 1746, 1751, 1753 en 1760 (3). Zijn naam zal echter onlosmakelijk verbonden blijven met de parochiale geschiedenis want Carel Vandervennet was maar liefst 18 opeenvolgende jaren kerkmeester van Bellem. Hij bekleedde dit ambt van 1748 tot 1765 (4). Dit opmerkelijke feit werd dan ook na zijn dood op 25 juli 1774 in zijn grafsteen gebeiteld (5).

Deze grafsteen is nog steeds aanwezig in de buitenmuur van de noorderbeuk van de kerk.

JORIS DE RYCKE - ANNA VAN NEVEL

BAUDEWIJN MAENHAUT - JOHANNA-CATHARINA DE RYCKE

Joris De Rycke en zijn echtgenote Anna Van Nevel namen in 1723 hun intrek in het Klein Kromekegoed op de zuidkant van Bellem. Deze uitbating was toen ongeveer 25 ha groot (6). Als pachter van het Klein Kromekegoed behoorde Joris De Rycke tot de notabelen van het dorp. In 1729 deed hij dienst als "*poincter*" bij de ommestelling van de belastingen (7). Op 14 april 1732 werd het gezin verrijkt met de geboorte van een dochter, die Johanna-Catharina gedoopt werd.

De familie De Rycke-Van Nevel verhuisde in 1737 naar het pachthof van grootgrondbezitter Rants in de Moerstraat. Joris De Rycke bleef wel behoren tot de "*grootte ghebruyckers*" want aan zijn nieuwe woonst waren landerijen verbonden met een totale oppervlakte van ongeveer 30 ha (8). Deze vooraanstaande Bellemnaar ging een steeds belangrijker rol spelen in het openbaar leven van zijn dorp. Zo werd hij kerkmeester in 1740 en 1741 (9). Bij de wetsvernieuwing van 22 maart 1746 legde Joris De Rycke de eed af als "*tweedden schepenen*" van Bellem (10). De aanpassing van de schepenbank op 23 mei 1750 betekende opnieuw een promotie voor Joris De Rycke want hij werd aangeduid als eerste schepen (11)!

Op 23 mei 1752 trouwde zijn dochter Johanna-Catharina met Baudewijn Maenhaut.

D. O. M.

Sepulture
van

Bauduin MAENHAUT fs Bauduyn
en van Marie Lamme in syn leven schepen en
aermmeester deser prochie overl. den
4 october 1764 oud 36 jaeren

ende van

Joanna Catharina DE RYCKE fa Jooris
en Anna Van Nevel syne huysvrouwe overl.
den ..... oud .....jaeren tsaemen
geprocre-eert seven kinderen ten wete

Joannes Franciscus Jooris Marie
Petronilla+ Marie Thérèsia Marie
Petronilla+ Livina ende
Geeraert+ Maenhaut

Requiescant in pace

Al wie passeert blijft hier wat staen
en merckt eens wel mijn treurspel aen
Job heeft het wel comen te seggen
en in twoort Godts claer uytteleggen
het welck ick ook hebbe gesmaeckt
om my t'oordelen volgens Deught
in tmidden van myn jonge jeught

O! oordeel vol van strengheden
wat heb ick daer niet al geleden
daerom mensch vreest het oordeel wel
want t'is voorwaer geen kinderspel
en wilt dog sonder sonden leven
dat gy in t'oordeel niet moet beven
en my oock wel indachtigh syn
dat ick anschauwe Godts anschyn

Bidt voor de aerne zielen

Bellem, Witte zerk met gebeeldhautene lyste spieschen haut.

Nota's Roger Defruyt.

Het jonge koppel bleef op het hof in de Moerstraat wonen. Als notabele Bellemnaar werd Joris De Rycke begraven in het hoogkoor van zijn parochiekerk. Het graf werd afgedekt met een witte zerk (12).

Baudewijn Maenhaut volgde zijn overleden schoonvader op als pachter van de hofstede in de Moerstraat (13). Hij werd eveneens uitverkozen om deel te nemen aan het bestuurlijk leven in Bellem. In 1755 was hij "*poincter*" van de belastingen (14).

Op 9 november 1756 legde Baudewijn Maenhaut de eed af als schepen (15). Hij bleef in functie tot 15 juli 1760 (16). Ook een functie als "*armmeester*" bij het armenbestuur van Bellem was een onderdeel van zijn maatschappelijke carrière (17).

Baudewijn Maenhaut overleed op 4 oktober 1764. Hij werd, zoals Joris De Rycke, begraven in de kerk van Bellem. De witte grafzerk had een gebeeldhouwde houten lijst. De tekst zinspeelde op het onverwachte overlijden van Baudewijn Maenhaut, midden in zijn "*jonge jeught*" (zie afbeelding).

Zijn weduwe baatte verder de hofstede in de Moerstraat uit (18). Hun zoon, Jan-Frans, trad helemaal in de voetsporen van zijn vader. Hij werd armmeester van 1780 tot 1783 (19). In 1781 werd hij bovendien voor de eerste maal "*poincter*" van de belastingen (20). Vanaf kerstavond 1783 nam Jan-Frans Maenhaut officieel de pacht van het hof in de Moerstraat over (21). In 1785, 1786 en 1787 was hij opnieuw "*poincter*" (22). Bij de wetsvernieuwing van 25 maart 1788 legde hij de eed af als tweede schepen (23). Jan-Frans Maenhaut oefende zijn schepenambt slechts korte tijd uit, want hij overleed reeds op 28 juni 1788. Volgens zijn staat van goed bezat hij drie paarden, zeven koeien, vier "*renders*", twee kalveren en negen varkens. De akkerprijzij beliep meer dan 437 p. gr. De boedelbeschrijving werd afgesloten met een positief saldo van bijna 430 p. gr. Er bleef wel nog meer dan 88 p. gr. achterstallige pacht te betalen aan jufvrouw Rants, eigenares van de hofstede (24).

(Wordt vervolgd)

Dirk DE REUCK

- (1) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 1, f°386r°-f°388v°
- (2) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 1, f°336r°-f°388v°
- (3) R.A.G., *Oudburg*, nrs. 1220-1225, dubbels parochierekeningen (1746, 1751, 1753 en 1760)
- (4) Luc STOCKMAN, *Parochiale geschiedenis van Bellem*, in handschrift, lijst van de kerkmeesters. Met dank aan Luc Stockman voor het ter beschikking stellen van deze gegevens.
- (5) De geboorte-, huwelijks- en overlijdensdata in deze bijdrage werden geput uit de desbetreffende parochieregisters, die aan de hand van microfiches consulteerbaar zijn in het Gemeentelijk Archief- en Documentatiecentrum in Poeke.
- (6) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 1, f°288r°-f°292v°
- (7) R.A.G., *Oudburg*, nrs. 1220-1225, dubbele parochierekeningen (1729)
- (8) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 1, f°227r°-f°229v°
- (9) Luc STOCKMAN, *op. cit.*, lijst van de kerkmeesters.
- (10) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 5, f°18v°-f°19r°
- (11) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 5, f°20r°
- (12) De gegevens betreffende het uitzicht van de grafstenen en hun situering in de kerk werden genoteerd bij de tekst van de grafzerken. Met dank aan Roger Defruyt voor het ter beschikking stellen van deze nota's.
- (13) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 1, f°390r°/v°
- (14) R.A.G., *Oudburg*, nrs. 1220-1225, dubbels parochierekeningen (1755)
- (15) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 32, f°105r°
- (16) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 32, f°110r°
- (17) Zie tekst grafsteen, L. STOCKMAN, *op. cit.*, vermeldt Baudewijn Maenhaut niet in zijn lijst van de armmeesters. Deze lijst vertoont echter een hiaat van 1764 tot 1767. Baudewijn Maenhaut kan dus armmeester geweest zijn in zijn laatste levensjaar.
- (18) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 1, f°390r°/v°
- (19) Luc STOCKMAN, *op. cit.*, lijst van de armmeesters
- (20) R.A.G., *Oudburg*, nrs. 1220-1225, dubbele parochierekeningen (1781)
- (21) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 1, f°390r°/v°
- (22) R.A.G., *Oudburg*, nrs. 1220-1225, dubbels parochierekeningen (1785, 1786 en 1787)
- (23) R.A.G., *Oud Archief Bellem*, nr. 32, niet genummerde folio
- (24) R.A.G., Ursel, nr 353, staat van goed van Joannes-Francies Maenhaut, zoals vermeld bij L. STOCKMAN, *Sociaal-economische geschiedenis van Bellem*, in handschrift. Met dank aan L. Stockman voor het ter beschikking stellen van deze gegevens.

DE 11-JULIVIERING VÓÓR 1940

Sedert 1974 wordt de 11-juliviering georganiseerd door de Culturele Raad in samenwerking met het Gemeentebestuur.

Bij heel wat jongeren heerst de mening, dat de herdenking van de slag der Gulden Sporen maar zou ontstaan zijn na de tweede wereldoorlog.

Wanneer de eerste Guldensporenfeesten te Aalter hebben plaats gehad valt moeilijk te achterhalen. In de "Geschiedenis van Aalter" door Ir. Luc Stockman is er in de rubriek C., De "Consciencevrienden" op blz.546 sprake van een feestzitting van deze organisatie op 11 juli 1920. Misschien is deze feestzitting het begin van de latere jaarlijkse feesten.

Bij het lezen van de programma's van de Guldensporenfeesten van tussen de wereldoorlogen kan men vaststellen, dat deze heel wat verschillen met deze van de hedendaagse 11-julivieringen, alhoewel dient toegegeven, dat men 50 jaar en meer geleden ook al bekwaam was om zeer degelijke feestprogramma's aan te bieden aan de bevolking van Aalter.

Hierna vindt men de programma's van de Guldensporenfeesten van 1926, 1930 en 1937 opgemaakt door een Guldensporenk(c)omiteit samengesteld uit de voorzitters van verschillende organisaties. Zoals men kan zien werd de plechtige Hoogmis in 1926 opgedragen ter nagedachtenis "onzer duurbare gesneuvelden" hetgeen niet meer het geval was in 1930 (maar toen was de oorlog al 12 jaar voorbij). In 1937 spreekt men van een "Gulden-Sporendag" met een heel wat soberder programma, maar tijdens de plechtige hoogmis is er terug sprake van de gesneuvelden 1914-1918.

Maurice THYS

GULDENSPORENFEESTEN

Vlamingen, gedenkt den Guldensporenslag

(woorden van koning ALBERT bij 't uitbreken van den oorlog, Oogst 1914).

Voor de zesde maal sedert den oorlog herdenken wij plechtiglijk op onze gemeente den Guldensporenzege. Alle inwoners van Aalter zullen het zich tot plicht rekenen dien Vlaamschen Hoogdag waardig te vieren. Daarom verzoekt hen het Guldensporenkomiteit op 11 Juli **hun huizen te bevlagen** en deel te nemen aan de feestelijkheden te dier gelegenheid ingericht.

FEESTPROGRAMMA :

ZONDAG 11 JULI

Om 9 1/2 uur, PLECHTIGE HOOGMIS met offerande ter gedachtenis onzer duurzame gesneuvelden waaronder kanselrede door een E. P. Dominikaan.

Om 4 1/2 uur, aan de Statie, VORMING VAN DEN STOET, van al de maatschappijen der gemeente.

Om 5 uur, OPTOCHT naar de Markt, Bloemenhulde aan het monument der gesneuvelden.

Om 5 1/2 uur, OPENLUCHTMEETING door een gekenden Vlaamschen rede-naar.

Van 8 tot 9 uur, **CONCERT** op den Markt door de Katholieke Fanfaren Eendracht.

Onder de deelnemers van den stoet wordt een prijskamp ingericht voor versierde rijwielen. Elke stand vormt een groep.

200 Fr. PRIJZEN Fr. 200

Daarbij worden nog 30 premiën van 3 fr. verlot onder al de deelnemers.

De voorzitters der verschillende maatschappijen noodigen hun leden uit zoo veel mogelijk in de H. Mis en in den optocht tegenwoordig te zijn.

HET GULDENSPORENKOMITEIT.

THIENPONT E.	voorzitter	Kath. Vlaamsch Verbond
BOCKAERT Ch.	»	Consciencevrienden
BROUNS J.	»	Vl. Oud-Strijders
D ^r DE PAUW E.	»	Middenstandsbond
DE MEESTER R.	»	Chr. Textielbewerkers
GOEMINNE Aug.	»	Kath. Fanfaren
HUTSEBAUT H.	»	Werkliedenbond
VAN DE VELDE Oct.	»	S ^t Eloy
VERHEECKE J.	»	Boerenbond

Guldensporenfeesten.

Op **Zondag 13 Juli** herdenken wij op onze gemeente de roemrijke overwinning der Vlamingen in 1302 op het Groeningheveld. Die dag moet voor alle Vlamingen zijn : niet alleen een dankbare herdenkings- maar tevens een dag van fiere opeisching van den reeds zoolang gestelden eisch van gelijkheid in rechte en in feite, ons in 1918 door den drager van het hoogste gezag in 't land, beloofd en helaas nog niet of maar voor een klein deel verwezentlijkt. Dit jaar, meer nog dan andere jaren, moeten wij door onze tegenwoordigheid in al de plechtigheden van den dag toonen dat wij willen "**Ons Vlaanderen Vlaamsch!**", Daarom noodigt het Guldensporencomiteit al de inwoners uit om op **Vrijdag 11 Juli**, verjaardag van den Guldensporenzege, en op Zondag 13 Juli, dag der herdenking hunne huizen te beflaggen en op den Zondag zooveel mogelijk deel te nemen aan de feestelijkheden te dier gelegenheid ingericht.

FEESTPROGRAMMA.

Op Donderdag 10 Juli,

om 8 uur, **Versterkt Radioconcert** in de bovenzaal van « Het Lam » en bij gunstig weder ook op de Markt.

Guldensporenprogramma van het

uitzendingsstation **K. V. R. O. Velthem bij Leuven.**

Op Zondag 13 Juli,

om 1/2 10 uur, **PLECHTIGE HOOGMIS** en gelegenheidssermoen door Zeer Eerw. Pater **A. W. VAN WINCKEL**, Prior der Dominikanen te Gent.

Om 3 1/2 uur, Vergadering aan de Statie.

Om 4 uur, **Optocht** van al de maatschappijen der gemeente, van de statie naar den Markt.

Bloemenhulde aan 't monument der gesneuvelden.

Om 5 uur, in de patronagie : **Groot Kunstfeest**

te geven door de Heeren **A. J. VAN TRIGHT**, kunstzaiger en **R. V. D. SPUIT**, klaviervirtuoos uit Brussel.

Om 8 uur, **Concert** op den Markt door de Kath. Fanfare «Eendracht».

De deelnemers aan den optocht ontvangen een ingangskaart voor het kunstfeest, anderen die het willen bijwonen betalen een inkomprijs van 3 fr.

Namens het Guldensporencomiteit.

THIENPONT E.	Voorzitter,	Kath. VI Verbond.
BOCKAERT K.	»	Alg Jeugdorganisatie.
DE SMET CAM.	»	Davidfonds.
FAUT Joz.	»	Kath. VI Tooneelbond.
BROUNS Joz.	»	VI. Oud-Strijdersbond.
WALLAERT EM.	»	V. T. B. Maria-Aalter.
Dr DE PAUW EM.	»	Middenstandsbond.
GOEMINNE AUG.	»	Kath. Fanfaren.
HUTSEBAUT H.	»	Werkliedenbond.
VERHEECKE JUL.	»	Boerenbond.
VAN DE VELDE OCT.	»	St Eloi.

Programma van het Radioconcert

uitgezonden door de
KATHOLIEKE VLAAMSCHE RADIO OMROEP, VELTHEM bij Leuven.
op **DONDERDAG 10 JULI, te 8 u. 's avonds.**
TER GELEGENHEID DER 11 JULI HERDENKING.

Dit buitengewoon concert wordt gegeven door den symfonischen kring PRO ARTE, onder leiding van den heer J. VAN DEN BERGH, met de welwillende medewerking van Mej. MARIA NEES, sopraan, den heer JAN VAN DESSEL, tenor en den heer FILIP DE PILLECIJN, letterkundige.

1^e DEEL.

1. March uit «Klokke Roeland» E. Tinel	4. Uit de « Suite voor orkest » A) Vertelsel
2. Lieder d. M. J. Van Dessel A) 't En zal J. Van Hoof B) Kerlinnekens Flor Peeters	B) Menuet C) Gavotte
3. Lieder d. Mej. Maria Nees A) Doornroosje Lod. Mortelmans B) Heilige Liefde (met orkest- begeleiding) Staf Nees	5. Lieder d. Mej. Maria Nees A) Marialiedeker (met orkest- begeleiding J. Van Hoof B) O. L. Vrouw van Vlaanderen

GELEGENHEIDSTOESPRAAK

door Dr. FILIP DE PILLECIJN.

2^e DEEL.

1. Openingsstuk van «Richard III» Paul Gilson	4. Kleine suite voor orkest van Paul Gilson
2. Lieder d. M. Jan Van Dessel A) O, mijn Dietsc (met orkest- begeleiding) Staf Nees B) Slot-hymnus uit «Klokke Roeland» Jan Blockx	A) Geitenhoeder - De Metten B) Reciet C) Wondermarch D) Nacht E) Boerendans
3. Lieder d. Maria Nees A) Mijn moederspraak (met orkestbegeleiding) Peter Benoit B) Vlaanderen (met orkest- begeleiding) Renaat Veremans	5. Lieder d. M. Jan Van Dessel A) Daar is maar één Land B) DE VLAAMSCHE LEEUW.

Iedereen zal dus, door de zorgen van het Guldensporenkomiteit van dit prachtig kunstconcert kunnen genieten; in de bovenzaal van « Het Lam » en bij gunstig weder ook op de Markt

Toegang vrij voor iedereen.

WELKOM AAN ALLEN.

Wees Vlaming dien God Vlaming schiep
Wees Vlaming zeg ik u,
Wie gisteren nog on - Vlaming sliep
Ontwake Vlaming nu.

GUIDO GEZELLE.

GULDEN-SPORENDAG - AALTER

ZONDAG 11 JULI 1937

Te half tien **PLECHTIGE HOOGMIS** met offer voor de gesneuvelden van 1914-1918. - Alle maatschappijen worden uitgenoodigd om **met hun vlaggen** in de hoogmis aanwezig te zijn.

N. B. Wegens het houden van een priesterdag in gansch het Bisdom, kan er dit jaar geen gelegenheidssermoen over de Gulden - Sporen herdenking gehouden worden.

FEESTELIJKHEDEN IN DEN NAMIDDAG

Van af 2 ure - BELLEMSTRAAT EN DORP

Wielrijdersfeest - Hondendressuur

Vinkenwedstrijd

Zie afzonderlijke aanplakbrieven

's Avonds om 8 uur

Concert op de Markt

door de Kath. Fanfare "Eendracht",

De inwoners worden verzocht dien dag hunne huizen te bevlagen.

Namens het Guldensporencomiteit :

KAMIEL DE SMET
Voorzitter-Davidsfonds

EMIEL THIENPONT
Voorzitter Kath. Vl. Verbond

Vlamingen, gedenkt den slag der Gulden Sporen.

Woorden van Koning Albert I.

druk. R. VANOUTRIVE-LAMBERT AALTER.

HET KRISTEN MIDDENSTANDSVERBOND- AFDELING MARIA-AALTER

Het Kristen Middenstandsverbond werd te Aalter gesticht in 1924, door Raymond Van den Broecke, Dr. Emiel De Pauw, Ch. Bockaert, Achiel De Doncker, Emiel De Muynck, Theodoor De Backer e.a.

In 1928 maakten E.H.Pastoor Thuysbaert, Karel Lambert, Edouard Van Kerrebroeck en meester Henri Vereecke deel uit van het bestuur, voor Maria-Aalter. In 1934 waren, naast de vier voornoemde heren, ook Emiel Wallaert en Marcel De Blaere in het bestuur. Alhoewel er slechts een enkel bestuur bestond voor gans Aalter en de bestuursleden van Maria-Aalter, behalve de proost, maar een bescheiden rol speelden in dit bestuur, heeft er toch van in de eerste jaren van het bestaan van de bond, een afzonderlijke werking bestaan te Maria-Aalter, want in een uitnodiging voor de "Christen Middenstandsdag" van 18 januari 1928, verstuurd per post op 16/1/'28, aan Mme.Wwe.Kamiel De Blaere en Kinderen, Timmerlieden, Maria-Aalter, is sprake van "Afdeling MARIA-AELTER".

Hoelang deze werking te Maria-Aalter heeft geduurd heb ik niet kunnen vaststellen. Na het overlijden van Burgemeester Van den Broecke in 1959 viel de werking van de Middenstandsbond in gans Aalter stil en toen in 1967 opnieuw gestart werd, maakte niemand van Maria-Aalter nog deel uit van het bestuur.

Maurice THYS

Bronnen:

STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*. Blz.571-572.

De brief van 18-1-28 werd bezorgd door Robert Verhelst, waarvoor hartelijk dank.

CHRISTEN MIDDENSTANDSBOND
AELTER.
Afdeeling MARIA-AELTER.

18-1-28.

Geacht Medelid,

Voor de derde maal vieren wij onzen jaarlijkschen **Christen Middenstandsdag.**

ZONDAG aanstaande, 22 JANUARI, zal de *Hoopmis, met offerande*, plechtig gezongen worden voor de overledene leden, dit jaar heeren HENRI BOUCKAERT en BRUNO DIERICKX van Aelter, en ook ter intentie der leden.

Allen moet gij het als een *eereplicht* aanzien in die *H. Mis aanwezig te zijn* en ten offer te gaan. Dan alleen zijt ge ware christelijk vereenigde Middenstanders.

MAANDAG, 23 JANUARI, om **3 u.** (deuren open om 4 1 2 u.) in de oude Kantschool.

Groote Algemeene Vergadering en Familiefeest

met de welwillende medewerking van een groep tooneeliehebbers der Jeugdafdeeling van den bond van Aelter.

DAGORDE:

1. Inleiding door den Voorzitter.
2. De Schrijver-Schatbewaarder over werking, kas en organisatie.
3. De kluchtzangers onzer Jeugdafdeeling, met een reeks klucht- en tweezangen.

Rustpoos - 10 Minuten - Rustpoos.

4. Opvoering van het gunstig gekend zangspel "DE GEFOPTE PANDOERS,..
5. Het "MIDDENSTANSLIED,, en het koor "TEN STRIJDE,,
6. Dank- en slotwoord door den Eerw. Heer Proost.
8. TOMBOLA.

Tot deze vergadering zijn de leden en *al hun huisgenooten* boven de 12 jaar vriendelijk uitgenoodigd. Voor hen is de ingang kosteloos. *Niet leden zijn ook welkom* doch betalen 3 frank.

Wij hopen dat de samenstelling van het Feestprogramma de moeilijksten zal voldoen.

Het Familiefeest was eerst vastgesteld op den Zondag. Maar, gezien twee bijzondere herbergen dien dag een kaarting geven werd beslist het feest den Maandag te houden.

Wij hopen dat gij, nu ook uw goeden wil zult toonen en den Maandag, even als gij het den Zondag zoudt gedaan hebben, in overgroot getal op het feest zult tegenwoordig zijn.

Keer om a. u. d.

Wij durven het u gerust verklaren : gij zult het u niet beklagen. Nu zal het eens te lachen zijn en nog lachen.

Nu iets anders.

Voor nummer 7 van 't programma ziet ge daar : «TOMBOLA». Vroeger werden de prijzen daarvoor gegeven door de bestuursleden of andere milde personen.

Wij hebben gedacht dat het nu eens de beurt was der leden en, zoo als wij in Aelter gedaan hebben, richten wij een oproep tot U, om, ieder volgens zijn vermogen, een prijs te geven voor de tombola.

In Aelter werd onzen oproep prachtig beantwoord. Gij zult niet willen onderdoen en uw volle medewerking verleen.

Wat moeten wij geven, hoor ik u vragen. — Bijna allen zijt gij winkeliers, herbergiers of stielmannen, die maar iets uit winkel of toonbank te nemen hebt : flesch likeuren, sigaren, chocolade, ook al borstels, pot of pan, bretellen of dergelijke zaken : spreuken of ander huiselijke versiering. Als ge maar wilt zult ge wel iets vinden. Die *zelf* niets in huis heeft kan iets koopen ; geldelijke giften zijn ook welkom.

Alles zal met dank aanvaard worden bij uw hieronder vermelde bestuursleden. Men gelleve daar alles te bezorgen vóór Zaterdag aanstaande.

Er zullen ook ten uwen huize of in de zaal loten voor den tombola aangeboden worden. Boekjes van 5 loten in een omslag met nummer voor een bijzondere trekking aan 5 frank per boekje. Ook loten aan 1 frank 't stuk.

Ieder lid koope minstens een boekje ; dit weze 't ordewoord ; wie kan dit niet ?

In den loop der aanstaande of volgende week zal men de lidkaart voor 1928 aanbieden en 't Jaargeld, tien frank, komen ontvangen.

Dat gij het lidgeld zult betalen daar twijfelen wij niet aan, maar maak ook propaganda en werf leden aan bij vrienden en kennissen.

Tot ZONDAG en MAANDAG dns. Nu dat het ook bij U eens feeste is moet g'er allen zijn zonder een uitzondering.

Wij zullen ons best doen om u een puik feest te bezorgen ; aan u laten wij het over een prachtig TOMBOLA samen te brengen en er voor te zorgen dat veel loten verkocht worden.

Allen samen dus eensgezind uw organisatie gesteund, voor uw persoonlijk voordeel en in 't belang van onzen stand en de samenleving.

**Leve onzen Middenstandsdag !
Heil de Christelijke Sociale beweging !**

HET BESTUUR :

Eere-Ondervoorzitter,
Aug. Goeminne.

Eere-Voorzitter,
Graaf de Hemricourt de Grunne.

Proosten :
E. H. Van Loo, Pastoor Aelter.
E. H. Thuysbaert, Pastoor Maria-Aelter.

Schrijver-Schatbewaarder,
Raym. Van den Broecke.

Voorzitter,
D^r Em. De Pauw.

Ondervoorzitter,
Ch Bockaert.

Bestuursleden voor Maria-Aelter Lambert Karcl, Van Kerrebroeck Ed, Verecke Henri

Hulpschrijver : René Coddens. Commissarissen . Cyr. Van Averbek. Piet. Verheecke.

Bestuursleden voor Aelter . Anseuw Urb . De Backer Theo.; De Doncker Ach., De Muynck Em.; Van den Kerchove Alb.; Van de Walle Theophiel ; Versele August.

drukk. Faut, Aalter

EERSTE EREBURGER VAN AALTER 100 JAAR

Op 9 september 1969 overhandigde de Heer Burgemeester Jan De Crem het diploma van Ereburger der gemeente Aalter aan Generaal Stanislaw Maczek, als blijk van erkentelijkheid voor de bevrijding van onze gemeente in september 1944, door eenheden van de Eerste Poolse Pantserdivisie, waarvan de Generaal Opperbevelhebber was van 1942 tot 1945. Dit gebeurde naar aanleiding van de ontvangst op het gemeentehuis van de Generaal en oudstrijders van de Poolse Pantserdivisie.

Stanislaw Maczek werd op 31 maart 1892 geboren te Lwow in Galicië, een gebied dat toen deel uitmaakte van het Oostenrijkse keizerrijk. Als Oostenrijker werd hij ingelijfd bij het Oostenrijkse leger en streed, tijdens de Eerste Wereldoorlog, vier jaar lang aan het Italiaanse front. Na de Oorlog trad hij als luitenant in dienst van het leger van het terug opgerichte Polen.

Bij de inval in Polen door de Duitsers in september 1939 was hij commandant van de 10de Cavaleriebrigade en bood hardnekkig weerstand aan de Duitsers, maar moest zich wegens de Russische inval in Polen terugtrekken over de Hongaarse grens, waar de brigade ontwapend werd en geïnterneerd. Maar de toenmalige kolonel Maczek kon met talrijke van zijn manschappen ontkomen naar Frankrijk, waar hij in juni 1940 streed tegen de Duitsers. Na de Franse overgave kon hij met de overgebleven manschappen via Marseille, Casablanca en Lissabon uitwijken naar Groot-Brittanië, waar hij aankwam in september 1940.

Op 26 februari 1942 werd hij bevelhebber van de Eerste Poolse Pantserdivisie, die hij nog moest inrichten en opbouwen in Schotland tussen 1942 en 1944. Het is met deze Divisie dat hij de Duitsers bekampte van in Normandië tot in Wilhelmshaven in Duitsland. Talrijke Franse, Vlaamse en Nederlandse steden en gemeenten, waaronder Aalter, werden door de Polen bevrijd.

Na de oorlog werd Maczek benoemd tot Brigadegeneraal en werd bevelhebber van het Poolse Eerste Legerkorps in Groot-Brittanië en werd tenslotte legergeneraal.

Na zijn legerdienst bleef hij in Schotland wonen en woont er nog steeds in Edinburgh.

Generaal Maczek in 1944.

*Generaal Maczek onthult
het straatnaambord
"Eerste Poolse
Pantserdivisie"
te Aalter-Brug,
op 9 september 1969.*

*Generaal Maczek onthult
het gedenkteken, opgericht
in Ter Walle,
ter nagedachtenis van
de Polen die sneuvelden
voor de bevrijding van
Aalter in 1944,
op 3 september 1972.*

Generaal Maczek legt een krans neer bij het gedenkteken der gesneuvelden te Aalter, op 3 september 1972.

De honderdste verjaardag van Generaal Maczek en de vijftigste verjaardag van de oprichting van de Eerste Poolse Pantserdivisie werden te Gent plechtig herdacht op 31 maart 1992 met een plechtige eredienst in de St.-Baafskathedraal in aanwezigheid van de Poolse Opperaalmoezener en met een plechtige academische zitting in de Pacificatiezaal van het Stadhuis en een galaconcert verzorgd door Belgische en Poolse militaire muziekkorpsen in het Koninklijk Muziekkonservatorium.

Maurice THYS

Bronnen:

Iste Poolse Pantserdivisie 1942-1992-5. Stanislaw Maczek. Uitgegeven naar aanleiding van de herdenking te Gent op 31 maart 1992.

JEZUSBEELDJE IN PIJPAARDE TE AALTER GEVONDEN

Tijdens een prospectie van een veld op de wijk "Doorn" werd op 29.12.1987 een klein Jezusbeeldje gevonden.

Het is vervaardigd in witte pijpenaarde, en geschonden doordat de beide benen afgebroken zijn.

Het werd in een tweeledige gietvorm gebakken daar de naad aan beide zijden duidelijk merkbaar is.

Het figuurtje is naakt. Het vertoont golvend haar dat van beide wangen afhangt. Rond de hals hangt een parelnoer. Daaraan hangt een kruisje.

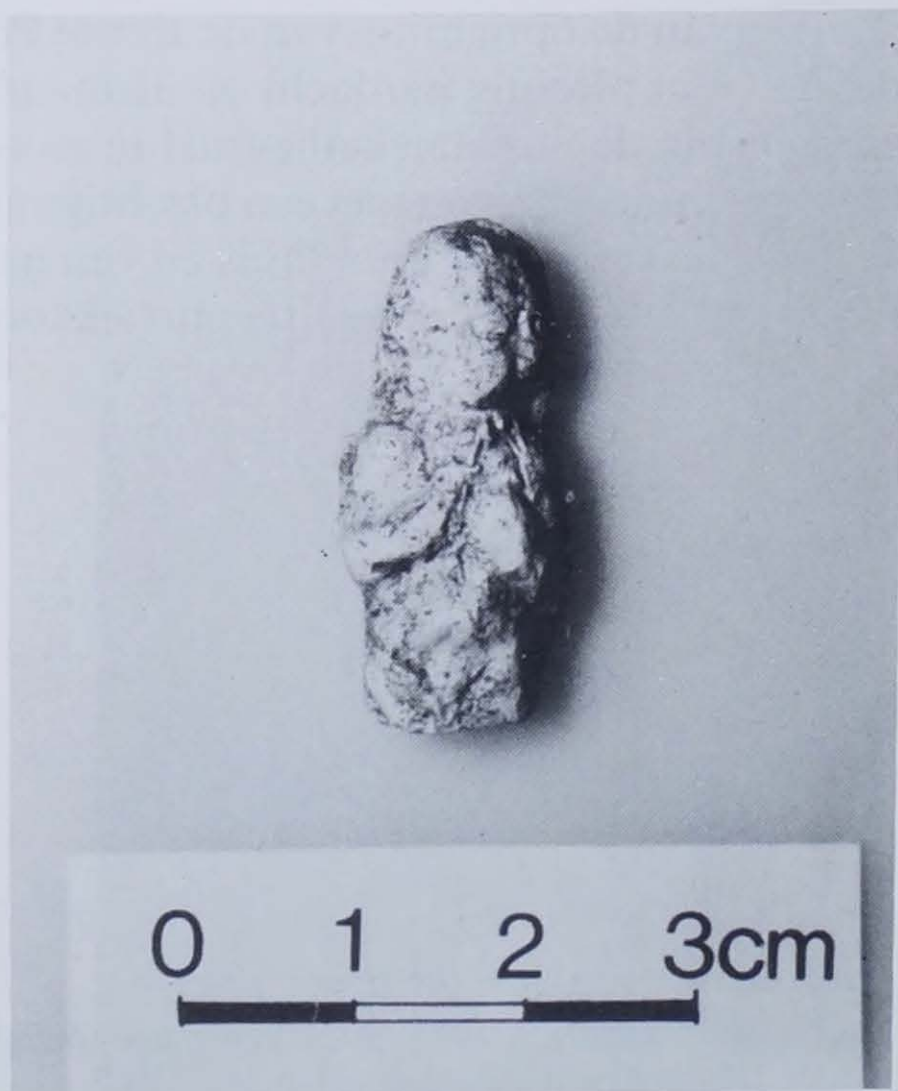
De beide bovenarmen zijn opgeheven en komen samen op de borst. In de linkerhand wordt vermoedelijk een wereldbol met daarop een kruisje vastgehouden.

De achterzijde is tamelijk vlak afgewerkt.

De betekenis die aan dergelijke beeldjes kan gegeven worden is natuurlijk van religieuze aard.

Het waren vermoedelijk voorwerpen die door de bevolking werden bewaard of bij zich gedragen en die mogelijks een functie van talisman vervulden. (Van de Walle R., 1991, p. 28).

Op tal van plaatsen werden reeds op de velden, of ter gelegenheid van opgravingen, dergelijke Jezusbeeldjes gevonden.

Tijdens prospecties op een aantal velden aan het "Heilig Huizeken" te Drongen vonden wij drie dergelijke Jezusbeeldjes. (Bockstael P. en Van der Haegen G., 1985, p. 24).

In Antwerpen zijn identieke voorbeelden bekend, waar ze in de 16de en de 17de eeuw geplaatst worden. (Oost T., 1982, p. 83).

In een recente publicatie met betrekking tot de voorwerpen in pijp-aarde gevonden bij de opgraving van een afvalput aan de Schepenhuisstraat te Gent, werden niet minder dan negen dergelijke Jezusbeeldjes gevonden. (Van de Walle R., 1991, p. 20).

De conceptie ervan is overal dezelfde. De uitwerking verschilt soms van beeldje tot beeldje.

Op zichzelf zijn deze beeldjes moeilijk dateerbaar.

Tijdens de opgraving van de afvalput in de Schepenhuisstraat door de Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie, werden deze beeldjes in lagen gevonden die nagenoeg uitsluitend materiaal bevatten uit de tweede helft van de 17de eeuw. (Van de Walle R., Op cit. p. 28).

Aan de hand van deze feiten werden de Jezusbeeldjes dan ook tussen 1650 en 1700 gedateerd.

G. VAN DER HAEGEN

Bibliografie:

BOCKSTAEL P. en VAN DER HAEGEN G., Het Heilig Huizeken te Drongen. Een archeologisch rapport, in *Stadsarcheologie*, Gent, 1985, jg. 9, nr. 1, p. 24 en afb. 1.

OOST T., De beeldjes en plaketjes in pijp-aarde en andere baksels, in *Van nederzetting tot metropool. Archeologisch-historisch onderzoek in de Antwerpse binnenstad*, Antwerpen, 1983, p. 83.

VAN DE WALLE R., Voorwerpen in pijp-aarde uit de beerput van Oudburg 21, in *Stadsarcheologie*, Gent, 1989, jg. 13, nr. 3, p. 33, afb. p. 32.

VAN DE WALLE R., Voorwerpen in pijp-aarde uit de afvalput aan de Schepenhuisstraat, in *Stadsarcheologie*, Gent, 1991, jg. 15, nr. 2, p. 20-28, afb. p. 28.

TROEPEN LOGEMENTEN TE KNESSELARE 1668-1671

1. ALGEMENE TOESTAND.

Met de dood van Filips IV op 17 september 1665, eiste Lodewijk XIV, onder het mom van het devolutierecht, een groot deel der Spaanse Nederlanden op. Op 7 mei richtte de Koning een schrijven aan het hof van Madrid. Hieruit bleek dat hij in de naam van de Koningin van Frankrijk, zijn vrouw, de gebieden Brabant, Antwerpen, Limburg, Mechelen, Gelderland, Namen, Kamerrijk en Henegouwen opeiste. Aan zijn verzoek werd geen gevolg gegeven en op 24 mei 1667 overschreden de troepen van de Franse koning, zonder de minste oorlogsverklaring, de grens van de Spaanse Nederlanden.

De Franse maarschalk Turenne, bereidde zorgvuldig de aanval voor. Achtereenvolgens vielen de steden Veurne, Douai, Cambrai en Oudenaarde in zijn handen. Enkel Dendermonde kon de aanval afslaan. Weldra vielen ook Kortrijk en Aalst in de handen van de Franse vorst. De Franse troepen overwinterden in de streek tussen Gent en Brugge.

Het verdrag van Aken, gesloten op 2 mei 1668, gaf aan Lodewijk XIV de steden Charleroi, Binche, Ath, Douai, Doornik, Oudenaarde, Rijsel, Armentières, Kortrijk, Sint-Winnoksbergen en Veurne met hun respectievelijke grondgebieden. Onze dorpen op het platteland werden door onmenselijke opeisingen van de Fransen uitgeput.

Het Spaanse leger was niet opgewassen tegen het Franse overwicht. Die Spaanse troepen verkeerden trouwens in een chaotische toestand, zij trokken van dorp tot dorp, een confrontatie met de vijand vermijgend.

Onze noorderburen, de Hollanders, kwamen de Spaanse troepen te hulp daar ook zij vreesden voor een Franse overheersing in Europa. Doch die troepen waren ook niet opgewassen tegen het geregelde Frans leger.

Hierna enkele gouverneurs en Spaanse veldheren die onze gewesten bestuurden:

Don Louis de Benevides, landvoogd geweest tot 1664.

De markgraaf Castel Rodirigo volgde hem op in 1664.

In augustus 1668 werd de markgraaf opgevolgd door Don Inigo Fernandez de Velasco y Tovar, konstabel van Castillië.

De graaf van Monterey, don Juan Domingo de Cuniga y Fonseca was de volgende landvoogd.

Deze laatste werd dan weer opgevolgd door don Juan van Oostenrijk.

Don Juan de Toledo, die stadsvoogd van Veurne was geweest, was een van de vele veldheren in die periode.

2. DE TOESTAND TE KNESSELARE.

De voorbijtrekkende troepen moesten door de parochies worden onderhouden t.t.z. het parochiebestuur moest zorgen voor het logement en het eten. Niet bij alle inwoners werden er soldaten ingekwartierd maar iedereen van het dorp moest zijn steentje tot het delgen van de kosten bijdragen. Die bijdrage werd geïnd via een bijzonder transport (dit is belasting). Een gedetailleerde rekening werd aan de raad van Vlaanderen voorgelegd om haar goedkeuring te krijgen. Het parochiebestuur van Knesselare had slechts lagere rechtsmacht, en dit was dan de reden waarom die rekening door een hogere macht moest goedgekeurd worden.

Op 29 mei 1671 werd Filip Parmentier door de raad van Vlaanderen als commissaris aangesteld.

De procureur Dhont junior assisteerde ons parochiebestuur.

Dit bestuur bestond uit:

Guillaume van de Velde, baljuw.

Jacob Verschuere, burgemeester.

Gerard Steyaert, Passchier La Ros en Pieter Verwilst, allen schepen.

Hubrecht van der Donct, griffier.

Nadat het kerkgebod gedaan was, na de hoogmis op 7 juni 1671, en er niemand bezwaar had ingediend, ging de commissaris verder met zijn taak. Het onderzoek van de voorgelegde rekening begon op 13 juni 1671.

Op 23 maart 1668 kwam een compagnie ruiters van de heer kapitein van Welden te Knesselare overnachten. Zij trokken van Desteldonk naar Brugge.

Die compagnie bestond uit:
drie luitenanten,
één cornette (een standaarddrager),
één sergeant,
één korporaal,
zeven soldaten,
negen vrijwilligers,
twintig ruiters,
één knecht,
één voerman,
negen vrouwen en minstens vijf kinderen,
twee wagens en vijfenveertig paarden.

Op 23 maart voerden Jacob D'Hoore en Vincent Martens met hun wagen en twee paarden de bagage van de kapitein van Welden naar Brugge.

Hierna volgen de namen van de dorpingen die de overnachting en het onderhoud op zich hebben moeten nemen:

Jan de Valcke, zoon van Corneel,

Andries de Meestere,

Guillaume Verdonckt,

Filip Maenhaut,

Frans Keerckaert,

Pieter Blomme,

Pieter Clyncke,

de weduwe van Jan Huyghevelt,

Laureyns Moeraert,

Abraham van de Kerckhove,

Vincent Martens,

Guillaume du Thoy,

Paul Schauteet,

Joris de Neve,

Jan Dobbelare,

Pieter Verhaeghen en

Jan Steyaert.

Leveringen van hooi, klavers, haver en tarwe gebeurden door Joos de Roo, Jacob Dhoore, Guillaume Hallaert, Jan Daelman, Arent François, Joris Hallaert, Jan de Craemer en Pieter Verhaegen.

De overnachting en het geven van het onderhoud kostte 69 gulden en 15 stuivers. De leveringen kostten 9 gulden en 12 stuivers. De totale som bedroeg dus 79 gulden en 7 stuivers.

Als we ons een beeld willen vormen over de omvang van die kosten kunnen we best een vergelijk maken met lonen en prijzen uit die periode.

Een landmeter verdiende 3 gulden per dag.

Een metser verdiende ongeveer 1 gulden per dag.

De kostprijs van een brood bedroeg 6 stuivers.

De kostprijs van een kip bedroeg 10 stuivers.

De kostprijs van een kappoen bedroeg ongeveer 15 stuivers.

Op 17 juli 1668 kwamen, in opdracht van de markies Castel Rodrigo, negentien gereformeerde officieren onder het bevel van don Juan de Toledo overnachten in ons dorp.

Het onderhoud van elke officier kostte 18 stuivers.

Deze werden ondergebracht bij Gerard Busschaert, Guillaume Verdonct, Laureyns Moeraert, Adriaan Busschaert, Lieven van Riethaeghe, Joris de Neve, Pieter van Ackere, Joris Allaert, de weduwe van Jacob Schauteet, Joos de Roo, Jacob d'Hoore, Filip Maenhout, Joos Rutsaert, Pieter Kerckaert, Frans Kerckaert, Jacob Verschuere, Frans van Haecken, Gerard Legiers en Pieter Hallaert.

De kostprijs hiervan beliep 17 gulden 2 stuivers.

Op 22 januari 1669 gaf de excellentie, de konestabel van Castillië opdracht aan een compagnie soldaten om van Brussel naar Oostende te trekken. Ook deze compagnie overnachtte op 28 januari 1669 in ons dorp.

Een paar dagen later, namelijk op 1 februari moesten die soldaten van Oostende naar Brussel wederkeren.

Er waren 24 soldaten, 21 paarden en 6 voerlieden voor de eerste overnachting. De kostprijs hiervan bedroeg 33 gulden 15 stuivers. Tijdens de tweede overnachting waren er 22 soldaten, 1 korporaal, 1 alferis, 1 sergeant majoor en 1 luitenant, met 19 paarden, vijf wagens en vijf voerlieden. Dit alles kostte 37 gulden 14 stuivers.

Jan van Heyste, Pieter van Ackere, Joris Allaert, Gerard Legiers, Frans Wille, Joos Rutsaert, Vincent Maertens, Pieter Kerckaert, Jan de Valcke, Andries de Meester, Jacob Verschuere, Guillaume Standaert, Filip Maenhout, Pieter Clyncke, Jan de Cramere, Adriaan Busschaert, Arent François, Laureys Moeraert, Gerard Steyaert, Lieven van Riethaeghe, Laureys de Blicck, Paul Schauteet, de weduwe Jacob Schauteet, Joris de Neve, Willeboort Maeyens, Guillaume Allaert en Joos de Roo stonden in voor de eerste overnachting.

Jacob Frans, Andries de Meester, Gerard de Meyere, de weduwe van Pieter Affet, Pieter Blomme, Passchier La Ros, Filip Stofferis, Gerard Busschaert, Joos Standaert, Guillaume Standaert, Laureyns Moeraert, de weduwe van Jan Maenhaut, Guillaume Verdonct, Adriaan Claeys, Jan de Craemere, Gerard Huyghevelt, Adriaan Busschaert, Michiel van Ackere, Jacob Caes, Niklaas Bellaert, Filip de Roo, Jan de Blicck, de weduwe van Jan Huyghevelt, Joos de Prince, Pieter Coolman, Pieter Verwilst, Abraham van Kerckhove, Frans en Marten Keerckaert en Pieter Verhaeghen moesten de tweede lichter overnachting bezorgen.

Op 24 september 1670 kwam een compagnie ruiters van de kolonel Gayaf onder de leiding van kapitein de Witte bij ons overnachten. Verscheidene dorpingen moesten vlees, brood, bier, hooi en haver leveren tot onderhoud van die troepen. Die last bedroeg 62 gulden 18 stuivers en een halve.

De onkosten door de taverniers gedoogd zou uiteindelijk het zwaarste doorwegen op het geheel van de onkosten.

In 1668 waren er Franse veiligheidstroepen in ons dorp.

Soldaten van de compagnie van de graaf La Rache passeerden en verbruikten bier in de herbergen *Lettenburgh* en de *Puyraeper*. Soldaten, onder bevel van de baron van Lembeke, hielden de wacht aan de Hoekestraat (aan de Leie, nu de vaart) waar inderhaast een fort was gemaakt. Het maken van dat fort duurde 30 dagen. De bagage van maarschalk de Crequy, die uit Bellem wegtrok, moest door Jan de Cramere vervoerd worden. Hij besteedde er vier dagen aan.

Verscheidene dorpingen moesten bovendien aan het Frans leger dat te Bellem lag leveringen doen. Hierna volgen de herbergiers en brouwers van ons dorp:

Frans Wille, waard in de vier *Aymyns kinderen* aan de plaats,

Joos Rutsaert, waard aan de plaats,

Vincent Millecam, waard aan de plaats,

Pieter Kerckaert, brouwer,

Jacob Schouteet, waard geweest in *Lettenburgh*,

Jan François, waard geweest te *Houcke*,

Jan Versluys, waard in de *Puyraeper*,

Jan de Valcke, brouwer,

Guilliam van Blijenberghe, waard aan de Leie en

Jan Mayens, waard te *Houcke*.

Al deze kosten beliepen samen 1.769 gulden 2 stuivers, met nog enkele andere kleine lasten beliep de totale kostprijs 2.027 gulden 2 stuivers en een halve stuiver.

Uiteindelijk waren het de dorpelingen die via de belastingen die som moesten bijeenbrengen.

Na enkele verbeteringen eraan aangebracht te hebben, keurde de Raad van Vlaanderen de rekening goed.

Willy STEVENS

Bronnen:

PIETER D'OUDEGHERST, *Kronijke of Jaerboeken van Vlaenderen*, Gent, 1785.

PR. VAN DUYSE, *In messenger des Sciens Historiques de Belgique*, 1840.

H. PIRENNE, *Geschiedenis van België*, deel 5.

VAN ROOSBROECK, *Geschiedenis van Vlaanderen*, deel V.

E. VAN DER MAARTEN, *Geschiedenis der Nederlanden*, 2de deel, A'dam, 1853.

Raad van Vlaanderen, nr. 919.

KORT GENOTEERD EEN TOVENARES TE AALTER

De vervolging van heksen, tovenaresses en tovenaars, was een criminele zaak die voor de Raad van Vlaanderen aanhangig werd gemaakt. Iemand die daarvan werd beschuldigd en niet sterk genoeg was om zijn of haar onschuld staande te houden, kwam haast altijd terecht op de brandstapel. Doorgaans waren oude jonge dochters of weduwen het slachtoffer. Zo ook in de ons voorliggende zaak.

Op 1 augustus 1634 werd het hiernavolgend proces door de Raad behandeld.

Betichte was Gheertruyde de Travers, weduwe van Jan van Zevecote, woonachtig te Aalter. Zij was 62 jaar oud. Een drietal weken geleden, namelijk op 9 juli 1634, tijdens de preek van de hoogmis, verklaarde de pastoor dat er parochianen waren die verklaarden dat zijn meid een *papenhoure* was!!!

Daarop riep de betichte, zonder van haar stoel op te staan: *Mijne Heere dat is tmijne uwe maerte heeft van een tooveresse ghemaect daer van ick nochtans gheene schult en hebbe niet meer dan het minste kiint twelc hier in de kercke is.*

De betichte bedoelde hiermee dat de meid van de pastoor had rondgestrooid dat de weduwe, waarvan sprake, een tovenares was, wat gelukkig niet het geval was.

Na dit tumult in de kerk gaf de pastoor opdracht aan de officier Michel de Vos, de betichte uit de kerk te verwijderen. Doch de weduwe weigerde en eiste dat zij verder de H.-Mis zou mogen bijwonen onder belofte haar mond te houden. De pastoor zette zijn sermoeven verder en nadien de H.-Mis. Waarover dat hij preekte kon de betichte niet zeggen daar zij er te beroerd aan toe was.

De pastoor zou het hele geval aanhangig maken aan de Bisschop en het geestelijke hof.

Voor de Raad van Vlaanderen volgde géén vervolging of werd er geen straf uitgesproken.

Willy STEVENS

BOEKBESPREKING

Bijdrage tot de geschiedenis van het lager onderwijs in Oost-Vlaanderen, 100-jaar Crombeenschool te Knesselare, door Willy STEVENS, Knesselare 1992, 180 blz., 80 illustraties, prijs 1.250 fr. (+ 100 fr. verzendingkosten). Te bestellen door overschrijving van het verschuldigde bedrag op bankrekeningnummer 280-0390856-80 van Willy Stevens te Knesselare.

Iedereen kent Willy Stevens als de onvermoeibare zoeker in de leeszaal van het Rijksarchief te Gent, waar hij liefst uit dikke folianten uitgebreide aantekeningen maakt op de rugzijde van oud computerpapier! Hij bezit nu al stapels losse notities, genoeg om tientallen boeken te schrijven. Tot nu toe beperkten zijn publicaties zich tot een bescheiden aantal artikels in "Het Land van de Woestijne" en tot het maken van indices op de Hamse parochieregisters en het opstellen van een omvangrijke inventaris van het familiefonds de Thibault de Boesinghe. Beide laatste werken zijn nuttige instrumenten voor andere zoekers.

Het boek over de Crombeenschool van Knesselare is dus eigenlijk zijn eerste heemkundige publicatie van lange adem. Hij beperkte zich daarbij niet tot de historiek van de honderdjarige school, maar verdiepte zich ook in de evolutie van het lager onderwijs tijdens het Ancien Regime, de Franse, de Hollandse en de Belgische periode. Daarvoor heeft hij de onderwijspolitiek, de opleiding van de schoolmeesters, de gebruikte leerboeken en de respons van de genomen maatregelen bij de bevolking onderzocht. Het is een interessante bijdrage tot de geschiedenis van het lager onderwijs in Oost-Vlaanderen geworden. Zijn studie overstijgt dus de grenzen van de historiek van een plaatselijke school.

Dit belet natuurlijk niet dat hij ook aandacht schonk aan de jubilerende school te Knesselare, zodat zowel de geïnteresseerde in de algemene schoolgeschiedenis als de Knesselaarse oudleerling hun gading zullen vinden in dit werk, dat op een uitgebreid bronnenonderzoek en op een degelijke literatuurstudie steunt. We hopen dat Willy Stevens verder de pen ter hand zal nemen en ons nog op menig heemkundig boek zal verrassen zodat zijn aantekeningen niet ongebruikt in een lade zullen blijven liggen.

Luc STOCKMAN

LAND VAN DE WOESTIJNE

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring
"Arthur Verhoustraete", gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van : VTB-VAB-Aalter, het Gemeentebestuur van
Aalter en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Dienst Wettelijk Depot nr. BD. 31.832

Oplage : 450

Sekretariaat, ruiladres en eindredactie :

Kestelstraat 65, 9880 Aalter - tel. (091) 74 28 43

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 — Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : 350 fr. per jaar,
buitenland 500 fr.

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift toegelaten mits schriftelijke toelating van de
redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn
tekst.

INHOUD

Herinneringen aan de Gemeentelijke Jongensschool van Sint-Maria-Aalter tussen 1930 en 1940 (deel 1)	Maurice THYS	3
Mijmeringen bij een grafsteen "Ach mensch peyst op sterven" Bellemse grafstenen als spiegels van leven en dood (deel 1)	Dirk DE REUCK	22
De 11-juliviering vóór 1940	Maurice THYS	28
Het Kristen Middenstandsverbond Afdeling Maria-Aalter	Maurice THYS	33
Eerste ereburger van Aalter 100 jaar	Maurice THYS	36
Jezusbeeldje in pijpjaarde te Aalter gevonden	G. VAN DER HAEGEN	40
Troepen logementen te Knesselare 1668-1671	Willy STEVENS	42
Kort genoteerd Een tovenaars te Aalter	Willy STEVENS	48
Boekbespreking	Luc STOCKMAN	49

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

15e jaargang = nrs. 3 en 4 = 1992

LAND VAN DE WOESTIJNE

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring
"Arthur Verhoustraete", gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van : VTB-VAB-Aalter, het Gemeentebestuur van
Aalter en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Dienst Wettelijk Depot nr. BD. 31.832

Oplage : 450

Sekretariaat, ruiladres en eindredactie :

Kestelstraat 65, 9880 Aalter - tel. 091/74 28 43

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 — Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : 400 fr. per jaar,
buitenland 500 fr.

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift toegelaten mits schriftelijke toelating van de
redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn
tekst.

Kleurenfoto's: Lothar Graumann, Aalter.

Fotogravure: Deckmyn, Roeselare.

Zetwerk en druk: Marc Latré, Aalter.

LICHT   GLAS
SCHILDERKUNST

NEOGOTISCHE GLASRAMEN
ST.-CORNELIUSKERK AALTER

Roger Defruyt

INHOUD

WOORD VOORAF	5
INLEIDING	7
HET KADER	10
De oude kerk	10
De nieuwe kerk	14
Geleidelijke verwezenlijking van het interieur	18
DE HEILSGESCHIEDENIS IN BEELD	20
Het hoogkoor	20
De zijkoren en kruiskapel	41
DE SCHILDER-GLAZENIER	73
Gust Ladon	73
Camille Ganton-Defoin	75
Albert Mestdagh	77
BIBLIOGRAFIE	79
DANK EN BEELDMATERIAAL	80

WOORD VOORAF

De glasramen in de Sint-Corneliuskerk van Aalter, grotendeels daterend uit het begin van de 20ste eeuw, vormen een zeer interessant ensemble van laat-gotische glazenierskunst.

Gustave Ladon (1863-1942), die het grootste deel ervan tot stand bracht, kan als één van de talentrijkste glazeniers van zijn tijd doorgaan. Zijn creaties worden aangevuld door ramen van zijn stadsgeenoot Camille Ganton-Defoin (1863-1946), die eveneens een zeer persoonlijke stijl ontwikkelde, en van het atelier Mestdagh, dat vandaag nog dezelfde ambachtelijke traditie hooghoudt.

In de voetsporen van Theo Mertens, wiens monografie over Ladon een standaardwerk is gaan vormen, laat de studie van Roger Defruyt de rijkdom van dit geheel tot zijn recht komen. De veelzijdige technische en esthetische aspecten worden door de professionele fotografie van Lothar Graumann beklemtoond.

De complexe iconografie, die eveneens belicht wordt, maakt de ramen tot een "glazen bijbel" die ook vandaag nog kan aanspreken.

Door uitvoerig in te gaan op de figuren van de opdrachtgevers, over wie originele documenten voor het eerst gepubliceerd worden, weet de auteur bovendien licht te werpen op de maatschappelijke constellatie van het Aalter van toen. Zo levert zijn werk zowel waardevol materiaal voor de kunstwetenschap, als voor de politieke, sociale en economische geschiedenis van een nog maar fragmentarisch ontgonnen periode.

19 november 1992.

J.F. VAN CLEVEN
Afgevaardigd beheerder
VZW BETHUNIANUM

Nationaal Centrum voor de Studie van de 19de eeuwse Kunst

INLEIDING

In de negentiende eeuw en het begin van deze eeuw heeft ons land een waardevolle bijdrage geleverd tot de produktie van neogotische brandglasramen. Waardevolle glasramen verdienen onze waardering, want ze zijn méér dan een opvulling van een venster. Deze kwetsbare kunststukken vragen echter een vakkundige controle en onderhoud, indien wij ze voor het nageslacht willen bewaren.

De stenen raamomlijstingen van de glasramen van de St.-Corneliuskerk van Aalter tonen sedert verscheidene jaren tekenen van een groeiend verval. Verwerings- en corrosieprocessen, inwerking van atmosferische en industriële vervuiling tasten, zowel het glas als de omlijsting aan. Het glas is uiteraard zeer kwetsbaar bij de inval van steentjes.

Restauratie van de stenen omlijsting, monelen en maaswerk — dragers van het kunstwerk — moet het begin zijn van de werken. De ijzeren raambruggen die door roestvorming opzwellen en de omlijsting aantasten, zijn een belangrijke oorzaak van het verval. Ook het sprok geworden loodvlechtwerk en de gebroken bindloden, kunnen de glaspanelen niet meer op hun plaats houden, met de noodlottige gevolgen.

De kerkraad is niet bij de pakken blijven zitten. Er werd gestart met een verantwoorde en deskundige aanpak van de raamomlijstingen; een paar brandglasramen werden ook reeds hersteld. Ook de torenspits kreeg deze zomer een nieuwe leien dakbedekking.

Sedert de veranderingen in de liturgie, ten gevolge van het tweede Vatikaanse Concilie, wordt het gezicht op onze mooie neogotische glasramen steeds kleiner. Met deze bijdrage hopen wij de waardering voor deze glasramen te doen herontdekken. Het wordt dus geen wetenschappelijke studie. Het is een poging om de leek informatie te verschaffen over deze kunstrijke werken en over de personen, die elk op hun manier hun bijdrage hebben geleverd tot de realisatie ervan. Het activeren van de belangstelling bestond reeds geruime tijd.

Een merkwaardige publicatie, verschenen in 1990, zette het licht op groen om de geplande uitgave verder uit te werken.

Van de heer Theo Mertens uit Lommel verscheen een buitengewone interessante studie, die voor ons nieuwe horizonten opende.

Het betreft het boek *Uit licht geboren - Gust Ladon (1862-1942) - Hoogtepunt van de neogotische Glasschilderkunst*.

Naast boeiende informatie over de glasschilderkunst in het algemeen, vonden wij ook waardevolle gegevens over de Gentse glasschilder Gust Ladon, die alle glasramen in de drie koren van onze kerk ontwierp en uitvoerde.

Het was ook interessant te vernemen dat zijn werk een onbetwistbaar hoogtepunt betekende in de neogotische glasschilderkunst, die omstreeks 1900 in België een grote bloei heeft gekend. Bij nader onderzoek bleek dat de twee glasramen in de kruiskapel, door twee leerlingen van hem werden gemaakt, namelijk door Camille Ganton-Defoin en Albert Mestdagh, beiden ook uit Gent. Hun oeuvre lag in de lijn van het werk van hun meester, zodat het geheel een harmonisch geheel vormt.

Vanzelfsprekend was voornoemd boek een belangrijk werkdocument. Om de leesbaarheid niet te hinderen, werden de talloze verwijzingen naar het werk van de heer Theo Mertens met zijn toelating weggelaten, waarvoor onze welgemeende dank.

In de glasschilderkunst moet de kunstenaar rekening houden met drie belangrijke elementen, namelijk: licht, glas en schilderkunst. Het invallend zonlicht is van groot belang. Het koude noorderlicht verschilt nogal in sterkte en kleurentonaliteit met het warme zuiderlicht. Zelfs de invloed van de jaargetijden en de wisselende weersomstandigheden laten ons een gevarieerd spel van licht en kleur zien. Daarom is het logisch en best dat één en dezelfde glasschilder het gebouw beglaast. Hierdoor wordt niet alleen de iconografische en esthetische eenheid gewaarborgd, doch ook de eenheid van belichting. Deze regel werd, toeval of niet, voor wat de koren betreft, in onze kerk toegepast.

Het glas zet het licht in kleuren om. Door zijn schilderkunst kan de kunstenaar het invallend licht beheersen. Het gebruik van lood zorgt voor een scheidingslijn tussen de kleurvakken, waardoor de kleuren niet in mekaar vloeien.

Vlug na de vergroting van het kerkgebouw (1903-1905), kon de toenmalige pastoor, E.H. Dalschaert, met de aanpassing van het interieur van de vernieuwde neogotische kerk beginnen.

Reeds in 1904 ontving de kerkraad een eerste gift, bedoeld om twee glasramen in te metselen. Het was het begin van een reeks schenkingen, die toen een uitzonderlijk en merkwaardig onderdeel van ons huidig patrimonium hebben bepaald.

Straks is het negentig jaar geleden dat de verbouwingen aan de kerk tot de realisatie van deze glasramen hebben geleid. Er wordt vanzelfsprekend ook veel aandacht besteed aan de milddadige schenkers en hun familie; zonder hen zou onze kerk die kunstwerken gemist hebben. Door de teksten of wapenschilden op de ramen zal de gedachtenis aan al deze weldoeners vroom bewaard worden.

Aan hen wordt dan ook deze bijdrage opgedragen.

Roger DEFRUYT
St.-Corneliusdag
16 september 1992

HET KADER DE NEOGOTISCHE ST.-CORNELIUSKERK VAN AALTER

De keuze van *neogotische* glasramen werd uiteraard bepaald door de *bouwstijl* van het *kader* of de kerk, waarin ze aangebracht werden. Een bondig historisch overzicht geeft hierbij een schets van haar ontstaan.

DE OUDE KERK

Sporen van het vroegere romaanse of vroeggotische *veldstenen* kerkje zijn vermoedelijk in de huidige zuidelijke kruiskapelgevel verwerkt.

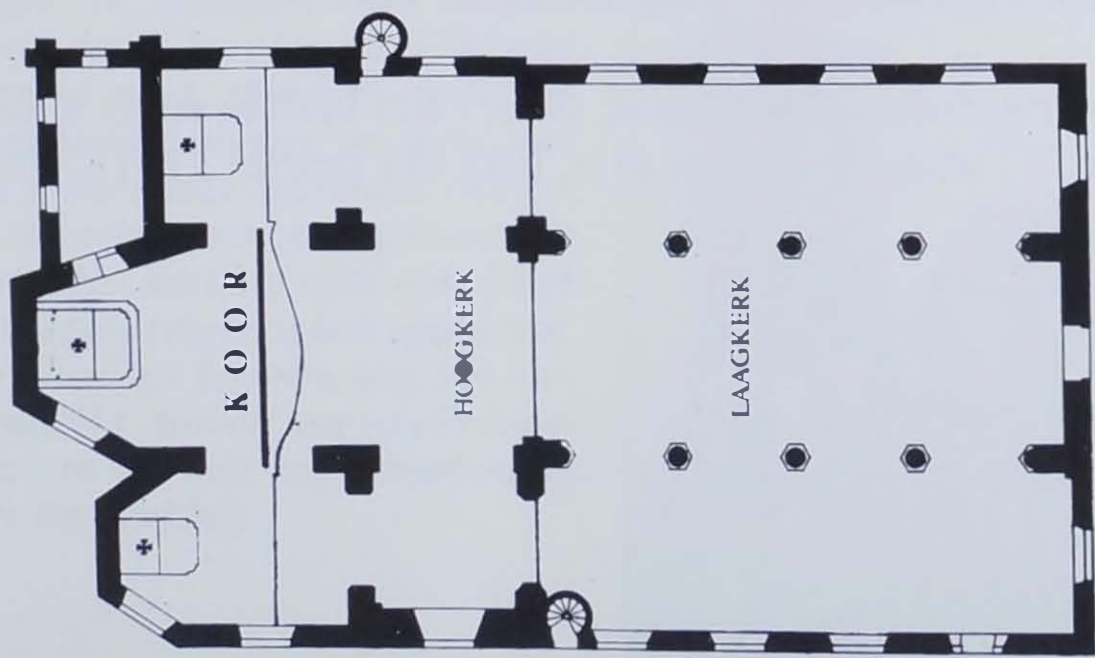
Rond de jaren 1500 werd de kerk vergroot. Die vergroting wordt bevestigd door het terugvinden van menselijke skeletten in het St.-Corneliuskoor, tijdens delfwerken aldaar in het begin van 1979. Dit wekt de indruk dat dit deel van de kerk tot op het einde van de 15de eeuw tot het kerkhof heeft behoord.

Deze uitbreiding van de kerk vormde de basis tot het ontstaan van de huidige kerk. De oude vloer boven de skeletten kan dus dateren van voornoemde vergroting en bij het bouwen van het koor in 1513.

Het werd een laatgotische hallekerk, vermoedelijk volgens een kruisvormig grondplan met een vieringtoren; dit is een toren op de kruising van de midden- en kruisbeuk.

In 1590 werd de kerk door de vrijbuiters in brand gestoken en bij het begin van de jaren 1600 werd maar met de wederopbouw begonnen. De bouwvallige toren werd gesloopt en verplaatst boven de noordelijke kruiskapel. Het O.-L.-Vrouwkoor werd ook hersteld, maar de beuk kwam maar in 1783 aan de beurt. Toen werd een grondplan van de kerk opgemaakt, met een overzicht van de bestaande toestand na de werken.

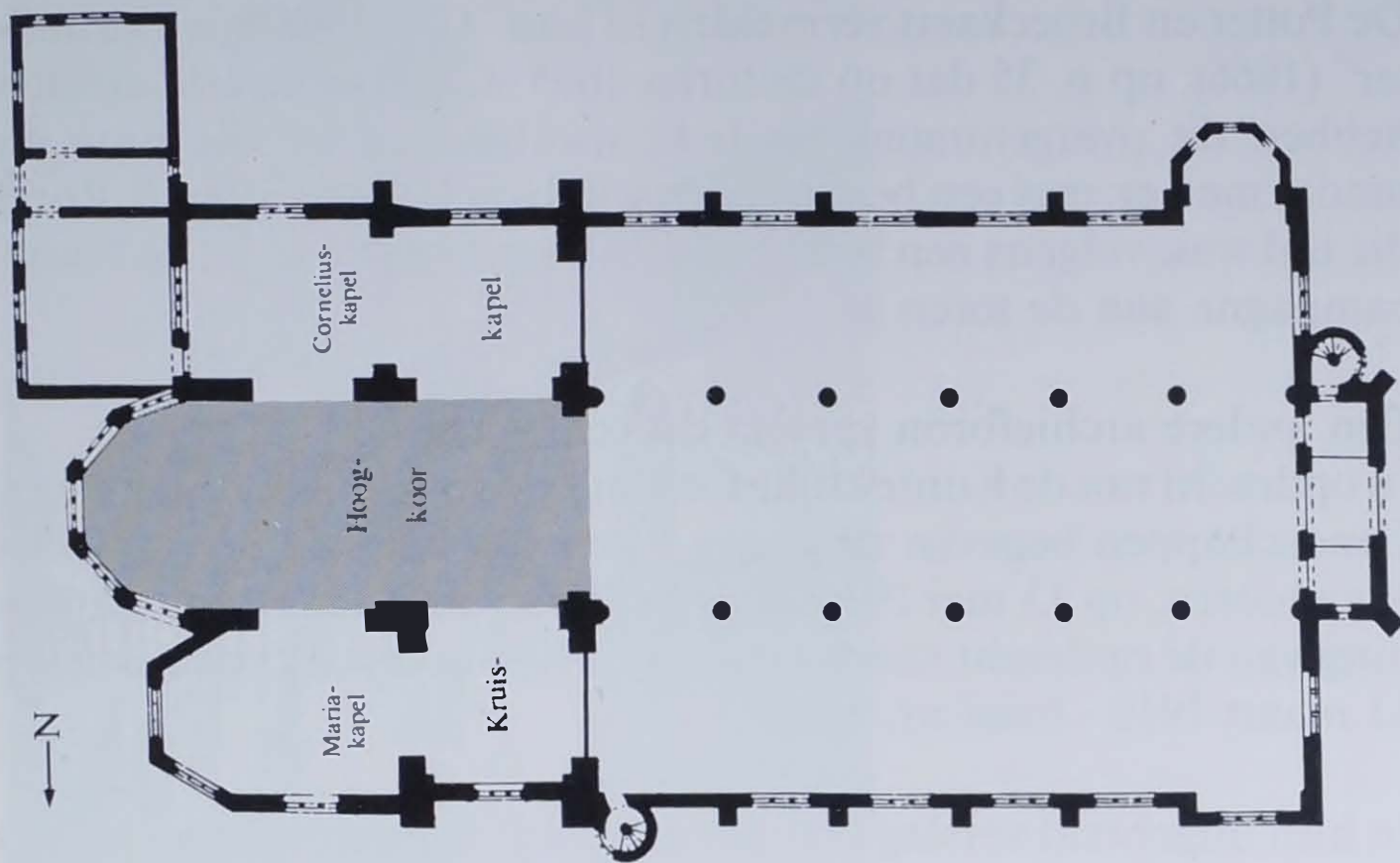
Hierdoor weten wij dat het gebouw praktisch ongewijzigd bleef tot bij het begin van deze eeuw.

anno 1783

Grondplan

St.-Corneliuskerk

anno 1905

Midden op de toren is een versiering in witte steen te zien waarop restanten van een jaartal staan.

De Potter en Broeckaert vermelden in hun "Geschiedenis van Aalter" (1866), op p. 35 dat op de toren 1655 staat. De meeste auteurs hebben dit overgenomen; wellicht voortgaande op die bron en omdat men er, met een beetje goede wil, 1655 kan ontcijferen. Rond die tijd was, volgens een bisschoppelijk verslag van 1651, de bouwcampagne aan de toren af.

Een andere archiefbron spreekt dit echter tegen!

In opdracht van de Koninklijke Commissie van de Monumenten en Landschappen begeven zich twee leden van het Comité van Oost-Vlaanderen, op 13 mei 1910, naar de kerk van Aalter (naar aanleiding van de opdracht van voornoemde Koninklijke Commissie op 31 maart 1910 - brief nr. 8542).

In hun uitgebreid verslag vernemen we dat de randversiering in witte steen die men in het midden van de toren ontmoet, met het jaartal 1613, niets te doen heeft met het bouwen van de toren en dat die randversiering tot het omringen van de uurplaat diende.

De beste archiefbron is uiteraard een grondig plaatselijk onderzoek en de ontleding van oude foto's.

Op de toren is duidelijk te zien dat de cijfers niet van dezelfde materie zijn als de grondplaat en dat ze bijgewerkt zijn.

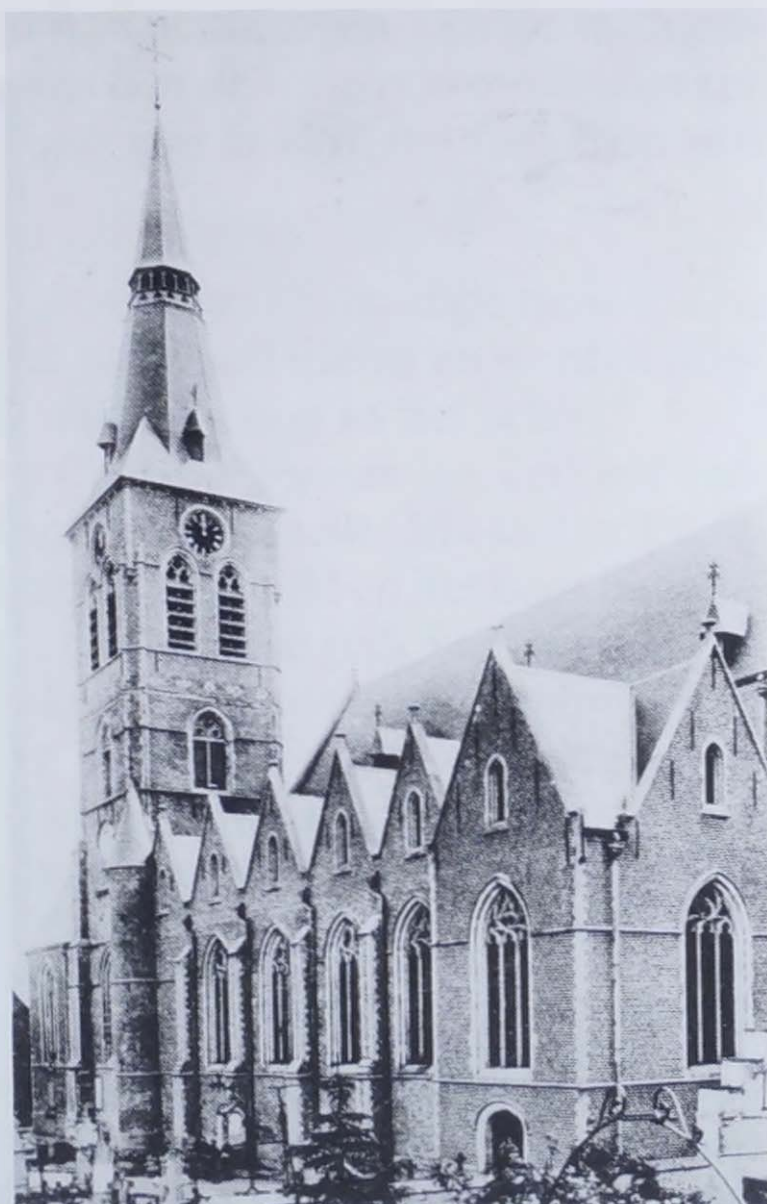
De laatste twee cijfers, die momenteel bijna helemaal verdwenen zijn, verschillen nogal in grootte met de eerste twee en het valt op dat ze op de foto's uitzonderlijk goed leesbaar zijn!!

Daar op de verweerde achtergrond, onder het laatste cijfer sporen van het cijfer "3" waar te nemen zijn, lijkt het jaartal "1613" meer dan waarschijnlijk.

De kerk (1783-1903).

Het grote dak werd gewijzigd; de middenbeuk werd verhoogd en kreeg een afzonderlijk dak, de zijbeuken dwarsgerichte daken (noordkant zes en de zuidkant zeven). Het venster naast het traptorentje werd toegemetseld en de vensters van het schip kregen, zoals de oude koorvensters, zandstenen raamomlijstingen en monelen. Het traptorentje, dat op het plan van 1783 niet vermeld staat, stond er reeds. De toren werd verhoogd en werd met een spitse naald bekroond. Het gebouw werd door steunpilaren versterkt. Het kerkhof werd ook langs de westkant met een hek afgesloten. Verscheidene koorvensters zijn toegemetseld. Aan de voet van de toren was een nis met het calvariekruis van het kerkhof.

De kerk vanaf 1905.

DE NIEUWE KERK

Het herderschap van pastoor Th. Dalschaert (1892-1912) stond grotendeels in het teken van de restauratie en de vergroting van de kerk. Op 13 december 1901 was er tijdens de kerkraad sprake van dringende herstellingen aan de kerk, namelijk: vernieuwing van het schalieberd, de toren, de sacristie, de centering en het plakwerk van de koren. Ook het gebouw moest vergroot worden, daar de bestaande toestand voor de parochie, die zesduizend zielen telde, ontoereikend was.

Volgens de correspondentie vernemen wij dat Th. Libbrecht, die de eerste twee glasramen aan de kerk schonk en toen in de provincieraad zetelde, bij de gouverneur voor de vlugge afhandeling van het dossier bemiddeld heeft. En inderdaad, alles verliep vlot. Bij K.B. van 22 maart 1903 werd machtiging tot de werken verleend en enkele weken later, op 3 april, volgde de goedkeuring van de aanbesteding (96.521,50 fr) en op 20 april werden de werken reeds aangevat!

Bidprentje pastoor Dalschaert (1892-1912).

Hij werd te Aalter begraven, samen met zijn zuster, Clementina, die kort na hem alhier overleed. Volgens de tekst op de grafkelder werd door het Gemeentebestuur "uit erkentelijkheid" een grafsteen opgericht.

Is zijne dood wat haastig geschied, bedroeft u niet, want de rechtvaardige die door eene onverwachte dood wordt getroffen zal in ruste zijn. Sap. IV.-7.

BID VOOR † DE ZIEL

van den Eerweerden Heer

THEODOOR - FRANCISCUS DALSCHAERT,

geboren te UYTREGEN den 2 Februari 1841,
Priester gewijd te St. NIKLAAS den 21 September 1867,
Surveillant te EEKLOO den 24 September 1867,
Onderpastoor te TEMSCHE den 15 April 1871,
Pastoor te VOORDE den 5 Maart 1888,
Pastoor te AELTER den 24 Maart 1892,
en aldaar godvruchtig in den Heer ontslapen den
29 Februari 1912.

Versterkt door de laatste H.H. Sakramenten.

Hij was een ware ieverachtige Priester, vreedzaam en minzaam van inborst, een Priester volgens het hart en den wil des Heeren. — In al zijne werken immers, betrachtte Hij nooit iets anders dan Gods glorie en de zaligheid der zielen. — Hij beminde den luister van Gods eeredienst, de schoonheid van zynen tempel en Hij vond zijn welbehagen in het huis des Heeren te verblijven. — Tot den laatsten dag zijns levens was Hij in den biechtstoel en aan den altaar om het heilig Sacrificie op te dragen. — Het Hospitie dat Hij opbouwde, de Kloosterschool en Kerk, die Hij zoo prachtig herstelde, getuigen van zynen geestelijken iever en zijne liefde tot God.

Parochianen van Aalter, vergeet den herder niet, die u twintig jaren lang Gods woord verkondigde, die dag en nacht met u bekommerd was en zich nooit gespaard heeft als Hij u kon gelukkig maken. Bewaart dus in uw hart zijne gedachtenis en vergeet Hem niet in uwe gebeden.

Mijn Jesus, barmhertigheid. 100 d. af.

Zoet Hert van Maria, wees mijn heil. 300 d. af.

R. I. P.

Aalter, Faut-Vandewalle.

De beschrijving van de oude kerk kunnen wij terugvinden op het grondplan van 1783 (ARBrussel, Kaarten en Plannen, nr. 2960). Het koor was schaars verlicht en heel wat kleiner, het schip was twee traveeën korter...

De twee foto's van de noordgevel met toren, genomen rond de eeuwwisseling, laten ons zien dat heel de kerk onder één dak zat, dat de toren laag was, dat enkele raamopeningen in het koor toegemetseld waren en dat aan de voet van de toren een *Calvarieberg* aangebracht was.

Meerdere details vinden wij gedeeltelijk ook terug in het *lastenboek*, bij de verbouwingen opgemaakt door bouwmeester Jules Goethals.

Bij de beschrijving van de voorafgaande werken lezen wij er onder meer: uitbreken van het hoogzaal, de voorgevel, de daken van het koor, de zijkoren, de middenbeuk, de zijbeuken, *openen van de toegemetselde vensters, uitnemen van de ijzeren ramen in de bestaande vensters*, de *Calvarieberg*, de plaasteren vouten (gewelven)...

De uit te voeren werken bestonden onder meer uit: het bouwen van een nieuw voordeel (sic), bestaande uit twee traveeën, portalen en doopkapel, het verlagen der koren, het verhogen van de middenbeuk, *het plaatsen van encadrementen aan de vensters met monelen* (in witte grés van La Rochette) en *Engels glas in lood*, het verhogen van de toren...

De toren werd tot ca. 47 meter opgetrokken. De huidige raamlijsten en monelen van het schip zijn dus helemaal nieuw en werden allemaal voorzien van glas in lood, zoals nu nog in het schip.

Aan de voet van de toren werd de *Calvarieberg* van het kerkhof verwijderd en naar het nieuwe kerkhof overgebracht (30 oktober 1906). In de koren werd het aantal vensters verdubbeld en het koor behield vermoedelijk de laatgotische stijl. Het overige gedeelte van de kerk werd in neogotische stijl opgetrokken. Het oude orgel, daterend van 4 januari 1755 met het wapen van de familie *de Rubempré*, gecombineerd met dat van de familie *de Merode*, werd teruggeplaatst in het nieuwe gedeelte van de kerk. De inwijding van het vernieuwde orgel gebeurde op 22 december 1963.

Nadat de bouwwerken af waren — definitieve overname op 24 november 1905 — was het interieur niet in verhouding met het nieuwe gebouw.

Pastoor Dalschaert had in 1904 reeds een eerste gift voor twee ge-

brandschilderde glasramen ontvangen.

Vooraleer met de uitbreiding van het meubilair te beginnen, vraagt de pastoor, op 9 mei 1905, aan de Koninklijke Commissie van Landschappen, welke stijl er moet genomen worden voor het meubilair. Op 7 juni 1905 laten zij hem in hun brief (nr. 8542) weten dat zij veronderstellen dat de interessante meubelen in de renaissance stijl zijn en zij stellen voor dat deze meubelen moeten bewaard blijven. Zij zijn van mening dat de meubelen en *de glasramen* moeten opgevat worden als de stijl van het gebouw, namelijk *de spitsbogestijl*. Verder wordt de kerkfabriek aangeraden, bij de uitbreiding van het meubilair, alleen bekwame artiesten aan te spreken, *zoals voor de twee glasramen, waarvan onlangs de ontwerpen werden voorgelegd en die zonder enig voorbehoud hun goedkeuring hebben gekregen.*

In voornoemd verslag van 13 mei 1910 lezen wij onder meer: *In het oude gebouw zijn slechts enkele muren overgebleven, hoofdzakelijk aan het koor en aan de toren. Het overige moest heel en al vernieuwd worden. Het uiterlijk maakt een heel gunstige indruk. Het verheven koorgedeelte, met zijn vijf grote vensters (1513), zo dicht naast mekaar, schijnt slechts één ruimte te vormen en is een waar kunstgewrocht.*

De indruk van het middenste van de kerk is waarlijk groots. Men heeft hier niet een kleine, eenvoudige dorpskerk voor ogen, maar een kunstgebouw dat in meer dan één stad een schone plaats zou innemen. Zij bestaat uit drie beuken met zes traveeën, berustende op ronde zuilen uit blauwe steen, die nieuw zijn en wiens kapitelen met een al te klein dekstuk, wel iets te wensen overlaten... De zegeboog bevindt zich op het einde van de middenbeuk. Men zou die zegeboog met een schildering moeten versieren en er een Kristuskruis met Joannes en Maria moeten aanhechten. De kerk is niet enkel als gebouw van groot belang; men ontmoet er ook enige meubelen die een onbetwistbare kunstwaarde bezitten, zonder te gewagen van de nieuwe meubelen, die door de heer Van den Eynde gemaakt zijn, EN VAN DE ZO INDRUKWEKKENDE GLASSCHILDERTINGEN VAN DE HEER LADON...

Op het voorstel, in verband met een zegekruis met versiering, werd ingegaan. Het werd rond 1925 aangebracht en betaald door de heer Jozef Rysenaer.

Op een bewaarde foto zien wij op de muur achter het kruis een schilderwerk, voorstellende twee engelen en de spreuk *In 't Kruis, ons Heil*. Jammer dat dit later overschilderd werd!

De talrijke giften lieten toe dat het interieur op alle gebied kon uitgebreid worden.

*Gezicht op het hoogkoor
1919.*

*Het dak en het houten pla-
fond met mooie motieven
waren helemaal vernield.
De schade aan de glasra-
men was beperkt.*

De zegeboog met triomfkruis en verdwenen schilderwerk.

GELEIDELIJKE VERWEZENLIJKING VAN HET MEUBILAIR EN DE GLASRAMEN

EERSTE FASE: 1904 - 1912.

1 glasraam in de koorkapel van St.-Cornelius (Ladon),
1 glasraam in de kapel van O.-L.-Vrouw (Ladon),
5 glasramen in het hoogkoor (Ladon).

In die periode kwamen nog volgende giften binnen:

1906: een nieuwe preekstoel;

6.000 fr van wed. C. De Ruyter-Sophia Bonte

1907: een nieuwe communiebank;

3.000 fr van juffrouw Maria Storme

1907: nieuwe zitting voor leden armbestuur en rondgangers met schaal; 700 fr van de juffrouwen Pelagie en Julia De Smet

1907: nieuwe Godslamp; 475 fr van August Goeminne

1907: nieuw O.-L.-Vrouwaltaar;

5.000 fr van Clemens en Henricus Soudan

1909: nieuw St.-Corneliusaltaar; 5.000 fr betaald door de kerk

1909: nieuw hoofdaltaar; ca 10.000 fr betaald door de kerk.

Toen pastoor Dalschaert in 1912 overleed, was het grootste werk voltooid. Wellicht had hij nooit zo'n resultaat verwacht!

TWEEDE FASE: 1912 - 1938.

Op 19 oktober 1918 werd de toren door de wegtrekkende Duitse troepen gedynamiteerd; het gebouw en de toren liepen veel schade op. Uiteraard bleven de zeven glasramen in het koor niet gespaard. Toen door het Tribunaal van Oorlogsschade een eerste voorlopige toelage was uitbetaald, besloot de kerkraad van 3 september 1921 tot de restauratie. Alle glasramen werden door Gust Ladon hersteld. Op 15 maart 1923 was de schade hersteld voor de som van 19.305,50 fr.

Volgende glasramen werden nadien bijgeplaatst:

2 glasramen in het O.-L.-Vrouwkoor (Ladon),

1 glasraam in het St.-Corneliuskoor (Ladon),

1 glasraam in zuiderkruiskapel (Camille Ganton-Defoin).

In 1938 was heel het koor met glasramen van Ladon versierd. Volgens de traditie mochten in de koorpartij, de meest geheiligde plaats van de kerk, alleen taferelen uit het leven van Christus of voorafbeeldingen van Hem, uitgebeeld worden. Glasschilder Gust Ladon was wellicht vrij in de keuze van de onderwerpen, want bij de testamenten noch bij de gewone giften werd een thema bepaald. Hierdoor had hij geen last van eigenzinnige schenkers en kon hij vrij de kerkelijke regels eerbiedigen.

Het hoogkoor, dat aanvankelijk overbelicht was, werd door de kunstrijke beeldverhalen en symbolen in een getemperde omgeving herschapen; de kleurrijke mozaïeken brachten er een religieuze sfeer en bepaalden eveneens ook het karakter van het nieuwe meubilair.

DERDE FASE: 1938 - ....

De afwerking van de kruiskapel gebeurde in 1960: 1 glasraam in de noorderkruiskapel (Albert Mestdagh).

De Kerk

Gebouwd rond 1400, hersteld in 1655, vergroot en hersteld in 1904, vernield door de Duitsers den 19e October 1918.

Aeltre

L'eglise

Construite vers 1400, restaurée en 1655, agrandie et restaurée en 1904, détruite par les allemands le 19 octobre 1918.

De kerk in oktober 1918.

De toren, het dak van de koren en het schip, de top van het traptorentje en enkele zijdakjes liepen veel schade op.

DE HEILSGESCHIEDENIS IN BEELD

De hoofdingang van de kerk leidt ons naar het koor of *de troonzaal van de Eucharistie*. De weg vangt aan bij het kerkportaal, gelegen aan de westkant, waar het levendbrengend licht van de zon in duisternis verdwijnt. De duisternis, waar het kwaad en de dood domineert, waaruit de gelovige zich moet bevrijden.

Verscheidene architecturale symbolen herinneren ons aan onze roeping om onze verlossing te zoeken en aan het geloof dat de Heer deze verlossing door zijn offerdood heeft mogelijk gemaakt.

Door het schip, ondersteund door twaalf pilaren, zoals de twaalf apostelen de basis van de Kerk vormden, begeven wij ons naar het koor.

Vorbij de preekstoel, waar ons de Blijde Boodschap geregeld wordt voorgehouden, de biechtstoel waar wij vergiffenis voor onze tekortkomingen kunnen bekomen en onder het zegekruis, symbool van onze verlossing, begeven wij ons naar het koor. Daar brandt de *Godslamp*, teken van het *Licht*, dat ons uit de duisternis wil bevrijden.

Door de kleurenharmonieën, de indrukwekkende taferelen met de waardige gestalten op de glasramen, komen wij als het ware in een mystieke verbinding met het Goddelijke.

HET HOOGKOOR

In het Oude Verbond was het *heilige der heiligen* in de tempel, alleen voor de priesters toegankelijk.

Tot voor het 2de Vatikaanse Concilie was de *koorruimte* in de kerk ook als het *heilige der heiligen*, waar dagelijks het geheimnisvolle mysterie van de Eucharistie plaats heeft; waar God in het tabernakel aanwezig is als in een *nieuwe Ark* van het Verbond. De communiebank was meestal de afsluiting van het koor, dat enkel voor de priesters toegankelijk was of voor de gelovigen die een taak in de liturgie beoefenden.

Het koor moest het beeld van de *hemel* zijn, de *troonzaal van de Eucharistie*, waar de gelovigen slechts langs de poort van de dood en

de verrijzenis konden binnengaan. Daarom werd eertijds het lijk van de overledene, tijdens de begrafenisplechtigheid, in het koor geplaatst om bijna letterlijk het binnengaan van het paradijs te verbeelden; de uitvaart van het aardse naar het hemelse.

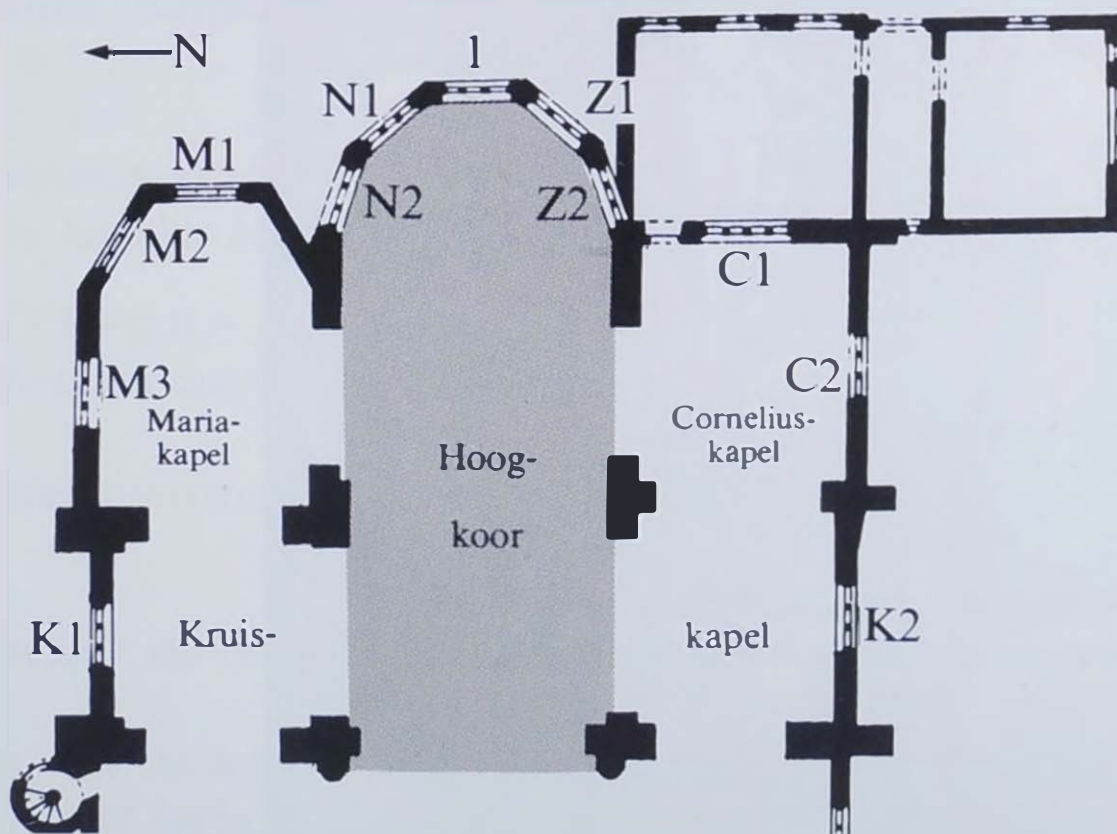
Het koor moest zich, door zijn hogere ligging, duidelijk van het kerkschip onderscheiden. Alleen de allerheiligste onderwerpen mochten in het koor afgebeeld worden.

Wij worden, wanneer wij in het midden van het hoogkoor staan, volledig in de bijna bovenzinnelijke *kleurenweelde* van de vijf glastapijten opgenomen. De ramen zijn als een reliekschrijn, rondom het altaar met het tabernakel.

Vier ramen richten zich tot het centrale raam, waar het *kruisoffer* van Christus wordt afgebeeld, tot het tabernakel en het hoogaltaar.

Het tweede raam, links van het centrale raam, voorstellend een tafereel uit het Oude Verbond (*Het offer van Isaak*), is een voorafbeelding van het eerste raam rechts ervan, dat een tafereel van het Nieuwe Verbond voorstelt (*De Emmaüsgangers*).

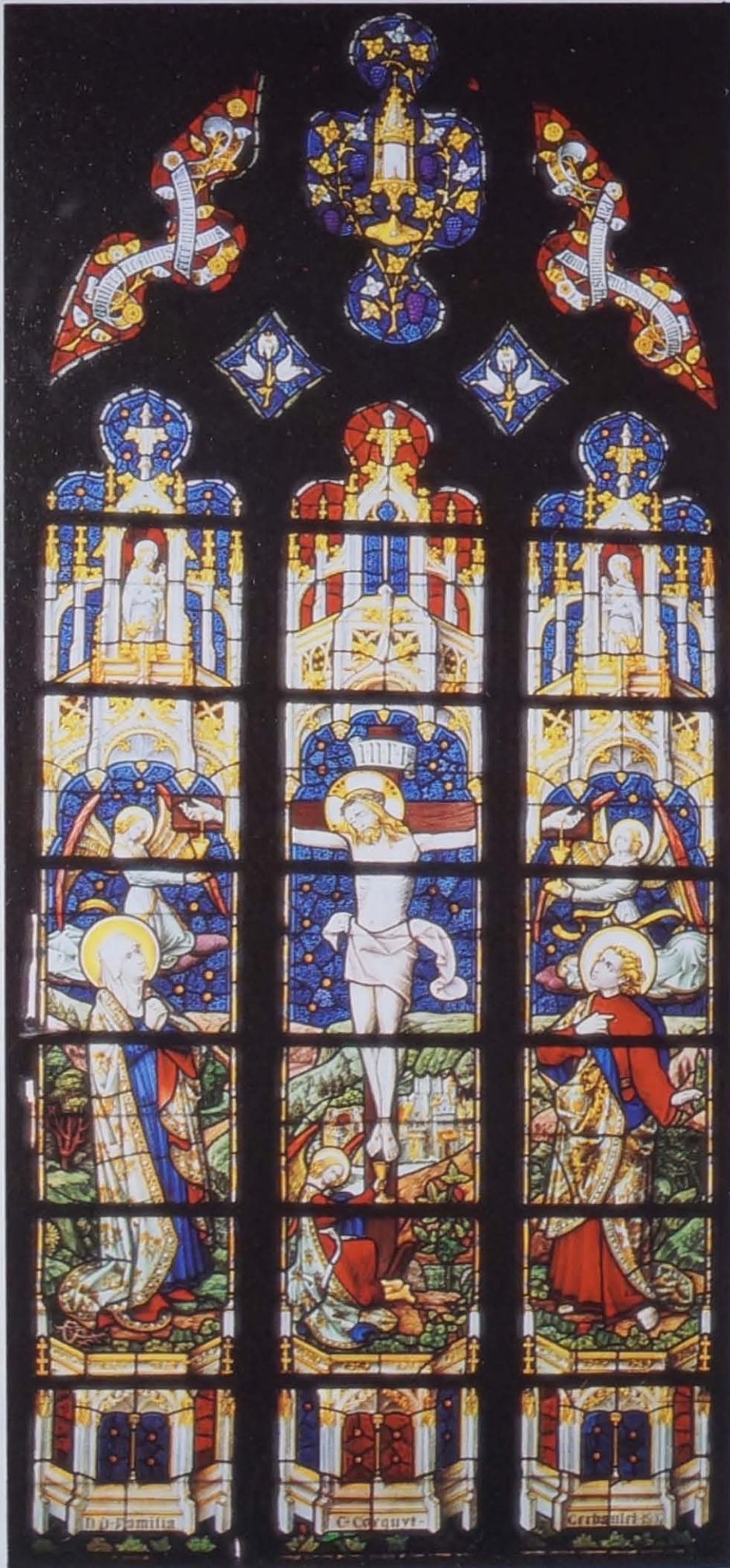
Het tweede raam rechts van het hoofdraam, dat een tafereel uit het Oude Verbond voorstelt (*Het offer van Melchisedek*), is een voorafbeelding van het eerste raam, links van het centrale raam dat een tafereel uit het Nieuwe Verbond voorstelt (*Het wonder van de wijn te Kana*).

Nummering der glasramen.

Het offer van Calvarië (1).

HET OFFER VAN CALVARIË (1)

In oktober 1907 werd het centrale raam boven het hoofdaltaar ingemetseld.

In dit tafereel van het *Kruisoffer van Calvarië* wordt de eeuwenoude verwachting vervuld en ons heil verzekerd. Christus is er de hogepriester die zijn eigen bloed heeft vergoten en daardoor priester en offer tegelijk is. De verzoenende kracht van Jezus' dood heeft eeuwigheidswaarde en kent geen enkele beperking.

In de middenste lichtbaan zien wij *Jezus van Nazaret, Koning der Joden (INRI)*, aan het kruis met Maria Magdalena aan zijn voeten. Links de rouwende moeder Maria en rechts de wenende Johannes, zijn lievelingsapostel.

Naast de armen van het kruis twee engelen die het bloed, *symbool van ons heil*, opvangen.

Het mysterie van het Goddelijk Offer is opvallend sober en waardig voorgesteld, maar verwekt een spanning en een mensontroerende emotie door het echte verdriet van de omstaanders.

Op het altaar wordt het Bloedoffer van het Lam Gods in de Eucharistie steeds vereerd en vanuit de godslamp straalt het Lam zijn Eeuwigdurende Licht over de gehele wereld uit.

Bovenaan in het maaswerk zien wij, in een gouden monstrans, de kelk met de H.-Hostie, beeld van de Eucharistie, omgeven door druiventrossen. Beide zijn symbolen uit het Oude en het Nieuwe Verbond.

PATER IN MANUS TU(AS) / COM(M)ENDO SPIRITUM MEUM.

Vader in Uw handen beveel ik mijn geest.

MULIER ECCE FILIUS / ECCE MATER TUA. C.XIX

Vrouw ziedaar uw zoon / ziedaar uw moeder (Joannes XIX, 26).

Het is een werk van meester-glazenier Gust Ladon en kostte 1.625 fr.

De schenker(s): de familie Coequyt-Gerbaulet.

De ouders van dit kroostrijke gezin, dat 9 kinderen telde, waren *Carolus Coequyt* (geb. Aalter, 6 december 1815) en *Isabella Louise Gerbaulet* (geb. Brugge, 21 januari 1820).

Zij staan ingeschreven als winkeliers, eerst in de Stationsstraat 172. Vader Carolus overleed op 54-jarige leeftijd te Aalter op 18 september 1869. Omstreeks 1860 was hij eigenaar van 3 ha 66 a grond, waaronder een achttal woningen. Zijn weduwe zette de zaak verder; vanaf 1880 in de Stationsstraat 11. Zij verkocht er kruidenierswaren en allerlei keukengerei. De zaak bevond zich in de nog bestaande woning rechtover de Dwarsstraat; nu Stationsstraat 10 (voorgevel op pijlers). Toen was het een gebouw met enkel een gelijkvloerse verdieping, waar niet alleen de familie woonde, maar ernaast ook hun twee dienstmeiden, namelijk Elodie en Clemence Raveel.

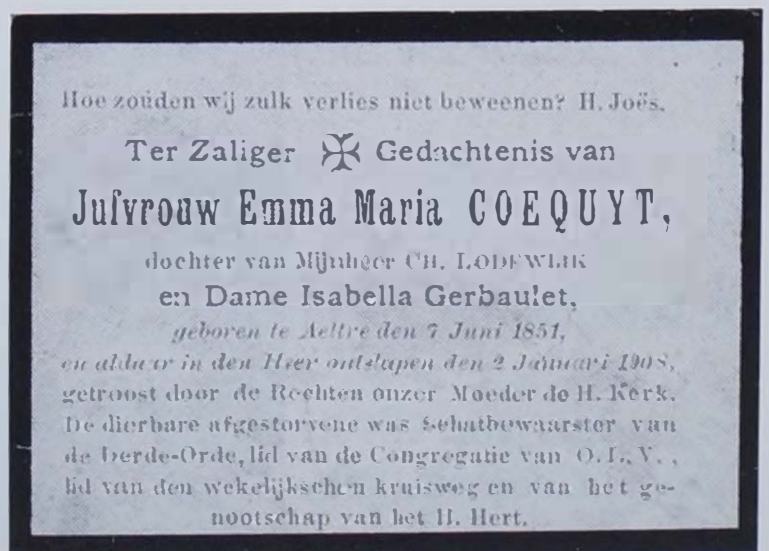
Na het overlijden van de weduwe op 31 augustus 1890, werd de zaak verdergezet door twee ongehuwde dochters, namelijk Emma en Prudentia. Alle andere kinderen, behalve twee vroeg overleden dochters, waren bij hun huwelijk uitgeweken.

Juffrouw Emma, Maria, geboren te Aalter op 7 juni 1851, overleed er op 2 januari 1908. Enkele maanden voordien werd dit raam geschonken. Hieruit mogen wij vermoeden dat het raam door haar werd betaald.

Haar zuster, Prudentia, die veel later overleed, namelijk op 6 augustus 1930, baatte de winkel verder uit en betaalde volgens een inschrift, de 10de statie van de kruisweg.

Dank zij het bidprentje van Emma, gedrukt bij Eugène Gryspeirt - Van Medegael, koster in de parochiekerk, weten we iets meer over haar. *Zij was zachtmoedig en gulhertig van inborst, eene moeder voor weduwen en weezen, de steun, de helpster van ontelbare armen, de troosteresse dergenen die onrecht leden en eene edelmoedige geefster in alle goede werken. Zij was schatbewaarster van de Derde - Orde, lid van de Congregatie van O.-L.-Vrouw, lid van de wekelijkschen kruisweg en van het genootschap van het H.-Hert.*

Detail bidprentje Emma Coequyt. De grafkelder van haar ouders bestaat nog.

HET OFFER VAN ISAAK (N2)

Dit is het eerste raam dat in 1905 voor het hoogkoor werd geschonken. Het wordt niet in het parochiaal register vermeld en werd het laatst geplaatst (rond 1910).

In dit tafereel zien wij de afbeelding waarbij God aan Abraham het grote offer vroeg, namelijk *het offer van zijn zoon Isaak*.

Isaak is steeds een bijna perfecte voorafbeelding geweest van Christus en Zijn offer; hij droeg zelf het hout voor de brandstof op de berg en gaf zich gewillig als een lam aan de wil van zijn vader over. De engel komt net op tijd om Isaak van de offerdood te redden. De ram, die in de plaats van Isaak zal geofferd worden, is eveneens symbool van Christus. De doornstruik, waarin de ram met zijn horens verstrikt zit, verwijst naar de doornenkroon.

Bovenaan volgende Latijnse tekst:

NON EXTENDAS MANUM TUAM / PUERUM. NEQUE FACIAS ILL. / QUIEQUAM (= quidquam?) NUNC / COGNOVI QUOD TIMEAS DOMINUM.
Steek uw handen naar uw kinderen niet uit en doet hen niets, zo zal ik weten dat gij de Heer vreest.

Er bestaat een gelijkenis met het tafereel uit het Nieuwe Testament, rechts van het centrale raam (*De Emmaüsgangers*).
Zowel Isaak als Jezus offeren zichzelf voor de mensen.

Op een aangrijpende wijze heeft Gust Ladon deze gebeurtenis uitgebeeld. Het kostte 1625 fr.

De schenkster.

Het was Paulina Steyaert die in het jaar van haar overlijden het glasraam schonk.

Ze was de dochter van Karel (geboren te Aalter, 15 juli 1800, + te Aalter, 2 december 1877) en Maria Theresia Schelstraete (geboren te Landegem, 17 februari 1805, + te Aalter, 17 februari 1876). Na hun huwelijk vestigden ze zich te Lotenhulle waar hun 5 kinderen geboren werden, namelijk 2 zonen (August en Felix) en 3 dochters (Paulina, Melanie en Marie-Louise).

Het offer van Isaak (N2).

Alleen August (1838 - 1911) huwde en had geen nakomelingen.
Felix (1841 - 1925) was ondermeer voorzitter van de kerkraad en deken van de Sint-Corneliusgilde.

De oudste dochter, Paulina, die het raam schonk, werd geboren te Lotenhulle op 26 januari 1844 en overleed te Aalter op 21 november 1905. Zij was *zuster der Derde Orde, lid van de congregatie van O.-L.-Vrouw, van 't H.-Hert en van den wekelykschen Kruisweg.*

Haar broers en zusters, die haar overleefden, betaalden later de 5de statie van de nieuwe kruisweg.

Het gezin woonde in Aalter, Biesem 3 (nu Sint-Jozefstraat 1). Vader Karel staat als landbouwer-stoker bekend.

†

Godvruchtige Gedachtenis
VAN JUFVROUW
PAULINA STEYAERT
DOCHTER VAN
Karel en Maria-Theresia SCHELSTRAETE

Zuster der Derde Orde. Lid van de Congregatie van O. L. V., van 't H. Hert en van den wekelykschen Kruisweg.

Geboren te Looenhulle den 26 Januari 1844, overleden te Aalter den 21 November 1905, getroost door de Heilige Sacramenten der stervenden.

Het is aangenaam te sterven, als het gedacht aan een leven geheel overgebracht in den dienst van God, het hert vervult met een grenzeloos betrouwen en onzegge.ijke vertroosting.
H. BERNARDUS.

Ook is zij ontslapen, het einde van haar sterfelijk leven aanschouwende met dien kalm, met die gerustheid, die voor degenen die tot God gaan, de kostelijkste der gratiën is, zooals het voor degenen die blijven de zoetste is der vertroosting.
H. AJG.

Zij heeft veel en wel geleden : bittere pinnen met eene voorbee.dige verdueligheid
H. EPIREM

Gelukkig de mensch die, door almoezen aan de behoeftigen geschonken, zelfs van zijnen Rechter eenen verdediger en voorspreker maakt.
H. EPHREM.

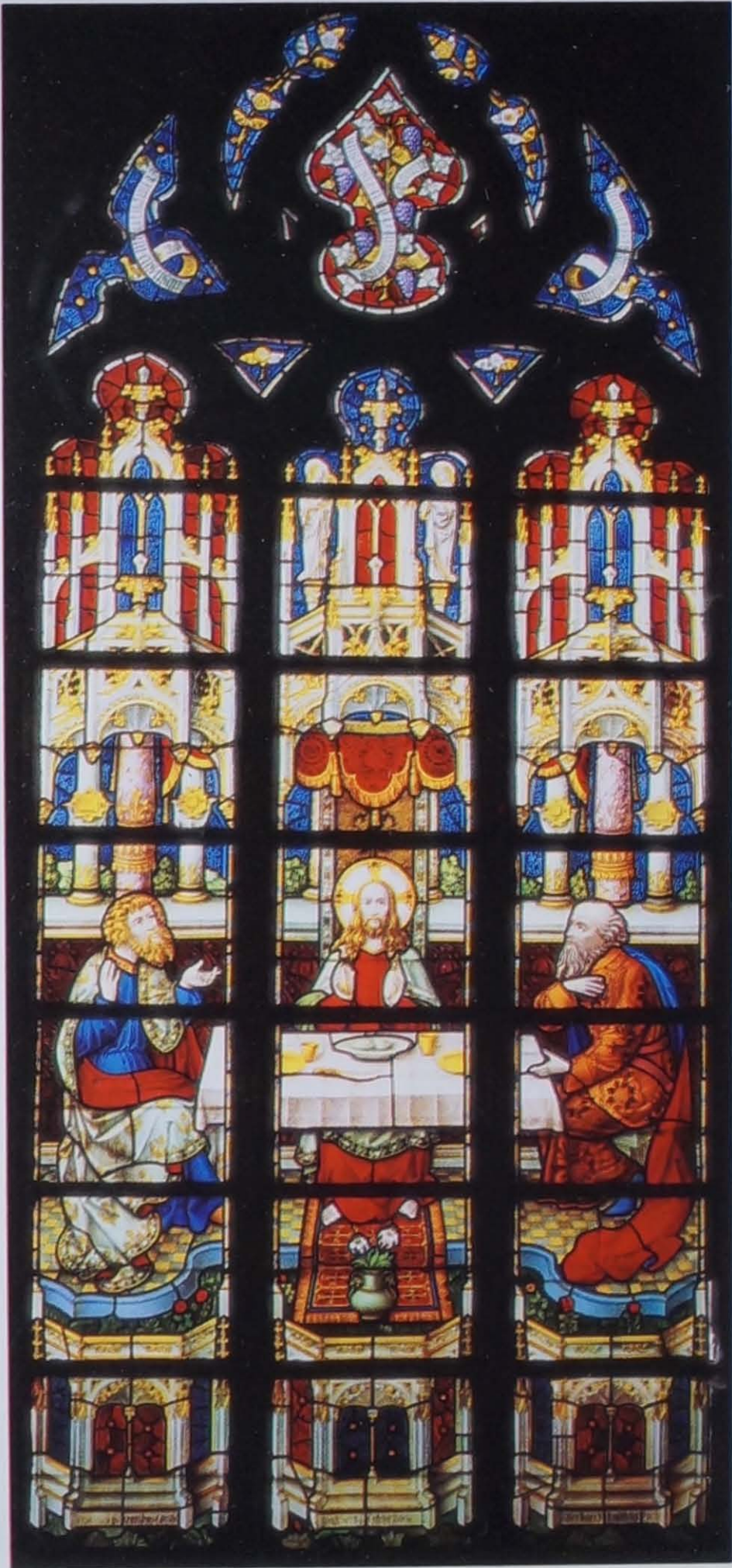
Zij was uw kind, o Maria, toon dat Gij hare moeder zijt.
H. AUG.
Zachtmoedig hert van Maria, wees mijne toevlucht.
(300 dagen aflaat).

Edm. Sacré, photodr. Kalanderstr. 1, Gent.

Bidprentje Paulina Steyaert.

De Emmaüsgangers (Z1).

DE EMMAÛSGANGERS (ZI)

In maart 1908 werd dit raam geplaatst.

In dit nieuwtestamentische raam zien wij Jezus tussen twee leerlingen van Emmaüs. Hij zegent het brood en breekt het, zichzelf offerend en wegschenkend zoals Isaak in het tafereel, helemaal links van het centrale raam. Op het hoogtepunt, wanneer Hij het Brood breekt, herkennen zij Hem. Jezus is niet langer degene die *gewoon* meegaat en mee-eet. In deze voorafbeelding van de Eucharistie zegt de evangelist ons dat Jezus nog steeds met zijn leerlingen *maaltijd* houdt.

Bovenaan staat:

ET IMPLEVERUNT EAS USQUE AD / SUMMUM ET DICIT EIS JESUS HAURITE / NUNC ET FERTE ARCHITRICLINO. Joannes C. II.

En zij vulden (de kruiken) tot de rand en Jezus zei hen: Schep nu en draag (de drank) naar de tafelmanneer (Joannes II, 7-8).

Tijdens de montage van het raam werd deze tekst, die niet overeenstemt met het tafereel, in het verkeerde raam ingezet. Deze past in het raam N1, dat *Het wonder van de wijn te Kana* voorstelt.

Daar het maaswerk in beide ramen identiek is, zou men best, bij de geplande restauratie, de teksten op de juiste plaats aanbrengen.

Het kunstwerk is van de hand van Gust Ladon en kostte 1625 fr.

De schenkers:

René, Franciscus, Virginie Bockaert en zijn echtgenote Maria, Dominica Matthys. Ze schonken het raam ter nagedachtenis aan hun overleden ouders, Karel Lodewijk (*Carolus, Ludovicus*) Bockaert en Coleta Baete.

De familie Bockaert heeft in het verleden op commercieel, sociaal en godsdienstig vlak, een zeer belangrijke rol gespeeld. De grootouders van de schenkers, Joannes Baptista Bockaert (geboren in 1791 en + in 1845) en Anna Catharina Vermeersch (geboren in 1797 en + in 1849) liggen aan de basis van de handelszaak bij de vaart te Aalter-Brug. Zij kochten er in 1832 een herenhuis, gelegen aan de zuidkant van de vaart. Hij begon er een herberg en een winkel en staat bekend als *bakker, spekslager, tapper en winkelier*. Een winkel-

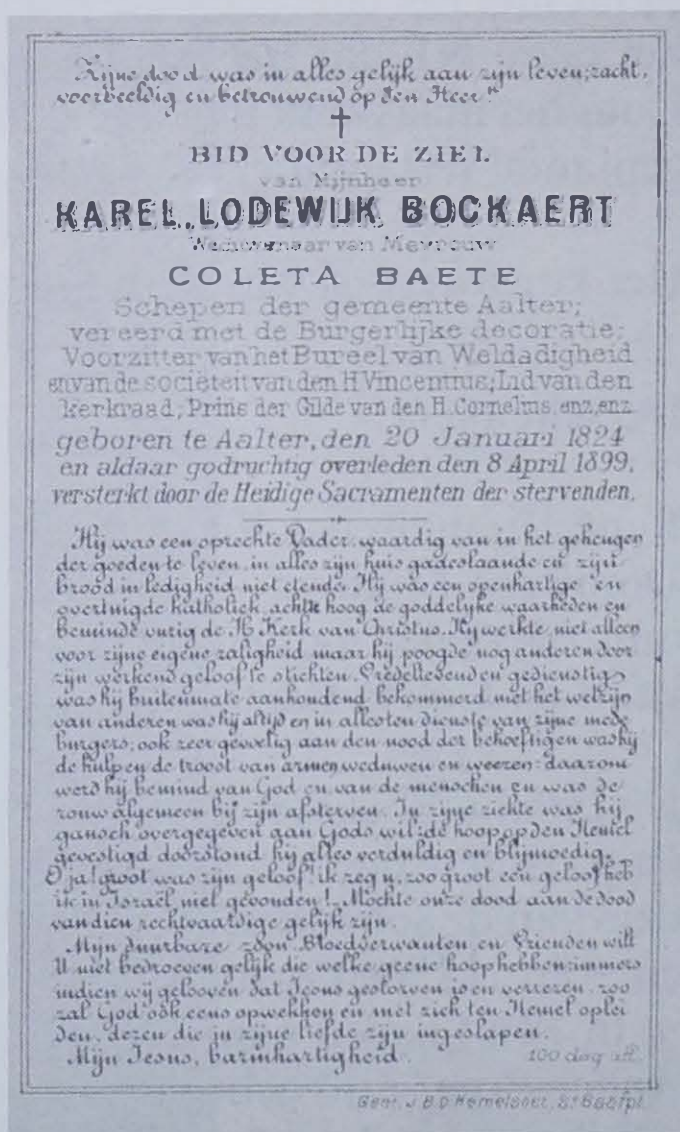

boek van 1846, met vermelding van de naam van de klant en wat er gekocht was en nog moest betaald worden, is nog bewaard.

Na het overlijden van de ouders werd de zaak verder gerund door de jongste zoon, eveneens Joannes Baptista genaamd, alsook door de oudste zoon Karel, Lodewijk die ernaast een eigen zaak had; hij verkocht *granen, steenkolen, meststoffen en veevoeders*.

Karel, Lodewijk (geboren te Aalter, 20 januari 1824) huwt op 20 oktober 1864 te Ruiselede met Coleta Baete (geboren te Ruiselede, 1 augustus 1825 en + te Aalter, 15 november 1896). Voortaan werkt hij niet meer samen met zijn broer. De zaken gaan goed en vrij vlug wordt op hem voor veel zaken een beroep gedaan. Als bewijs hiervan een lijst van zijn activiteiten buiten zijn beroep:

- * gemeenteraadslid (1872 - 1888)
- * schepen van Aalter (1888 - 1899)
- * voorzitter van de Sociëteit van de H.-Vincentius à Paulo
- * armmeester (1869 - 1899)
- * prins van de St.-Corneliusgilde
- * medestichter van de fanfare Eendracht

Bidprentje Karel Lodewijk Bockaert.

Bidprentje Coleta Baete.

GELOEFD ZIJ JESUS-CHRISTUS. AMEN.
(100 dagen afl.)

Maria onze hoop in dit leven, is onze troost in de uur der dood.

TER ZALIGER GEDACHTENIS
van Mevrouw

Coleta Baete,

echgenoote van Mijnheer

KAREL BOCKAERT,

geboren te Ruysselede den eersten Augusti 1825, en
godvruchtig in den Kler ontlopen te Aalter den 15
November 1896, na eene langdurige en pijnelyke ziekte,
versterkt door de H. H. Sacramenten der Stervenden.

Na zijn overlijden in 1899, wordt hij opgevolgd door zijn enig overgebleven kind, René. Deze schenkt het raam ter nagedachtenis aan zijn overleden ouders.

Hij werd te Aalter geboren op 17 oktober 1868 en huwde te Wetteren in 1899 met Maria, Eugénia, Dominica Matthys (geboren te Wetteren, 11 februari 1872, + Gent, 24 oktober 1964).

René volgt de sporen van zijn vader, zowel in de zaak als op socio-cultureel vlak. Hij neemt, aldus zijn bidprentje, heel wat taken van zijn vader over, ondermeer:

- * vanaf 1899 als gemeenteraadslid,
- * van 1915 tot 1921 als schepen van Aalter,
- * lid van de kerkraad van de St.-Corneliusparochie,
- * lid van Bureel van Weldadigheid,
- * voorzitter van de Confrerie van de H.-Cornelius,
- * hoofdman van het genootschap der Xaverianen,

Bidprentje René Bockaert.

- * voorzitter van de H.-Vincentius à Paulo
- * en de Onderlinge Bijstand (*Ziekenfonds en Lijfrentekas*),
- * beschermlid van de katholieke fanfare,
- * lid van de oude Maatschappij St.-Elooi.

Hij overleed op 20 januari 1921, amper 53 jaar oud.

De belangrijkheid van deze figuur blijkt uit de drie lijkredes die bij zijn graf werden uitgesproken; August Goeminne sprak in naam van de Openbare Besturen, August Laroy namens de katholieke scholen en Alfons Alyn namens de verscheidene verenigingen. Zijn echtgenote, Eugénia Matthys, overleefde hem nog 43 jaar en overleed op 92-jarige leeftijd op 24 oktober 1964. Zij bleef met 9 minderjarige kinderen en de steeds groeiende zaak achter.

De familie Bockaert-Matthys schonk eveneens de 7de statie van de kruisweg in de St.-Corneliuskerk. Weduwe Bockaert-Matthys stelde eveneens de nodige grond ter beschikking voor de bouw van de kerk in Aalter-Brug (1938).

HET OFFER VAN MELCHISEDEK (Z2)

Dit kleurrijke glasraam werd in 1909 aan de kerk geschonken.

Bij de terugkomst van Abraham, na zijn oorlog met Kedorlaomer, biedt Melchisedek hem een offer van brood en wijn aan.

Melchisedek was koning van Salem (het latere Jeruzalem) en priester van de Allerhoogste God. Hij brak het brood, zegende de wijn en zei: „Gezegend zij Abraham van de Allerhoogste God ...”. Dit zegemaal van brood en wijn is duidelijk een voorafbeelding van het H.-Misoffer en Melchisedek van Jezus Christus, daar hij niet alleen koning, maar ook priester van de Allerhoogste was.

Over de drie lichtbanen zien wij de offerende Melchisedek en Abraham met zijn soldaten.

Dit raam staat ook in verband met het tafereel uit het Nieuwe Testament, afgebeeld aan de overzijde namelijk *Het wonder van Kana*. Beide zijn een voorafbeelding van het Kruisoffer en de Eucharistie.

Bovenaan in het maaswerk staat:

MELCHISEDECH REX SALEM / PROFERES (proferens) PANEM ET
VINUM ERAT ENIM / SACERDOS DEI ALTISSIMI.

Melchisedek, koning van Jerusalem, die het brood en de wijn voortbracht, was immers de priester van de allerhoogste God. (Genesis, XIV, 18).

Dit aangrijpend tafereel is eveneens van de hand van Gust Ladon en kostte 1625 fr.

Onderaan lezen wij: D.D. SORO AUGUSTINA^{NA} VAN LOOCKE
A° D° 1909

Als geschenk van Zuster Augustina Van
Loocke, in het Jaar des Heren 1909.

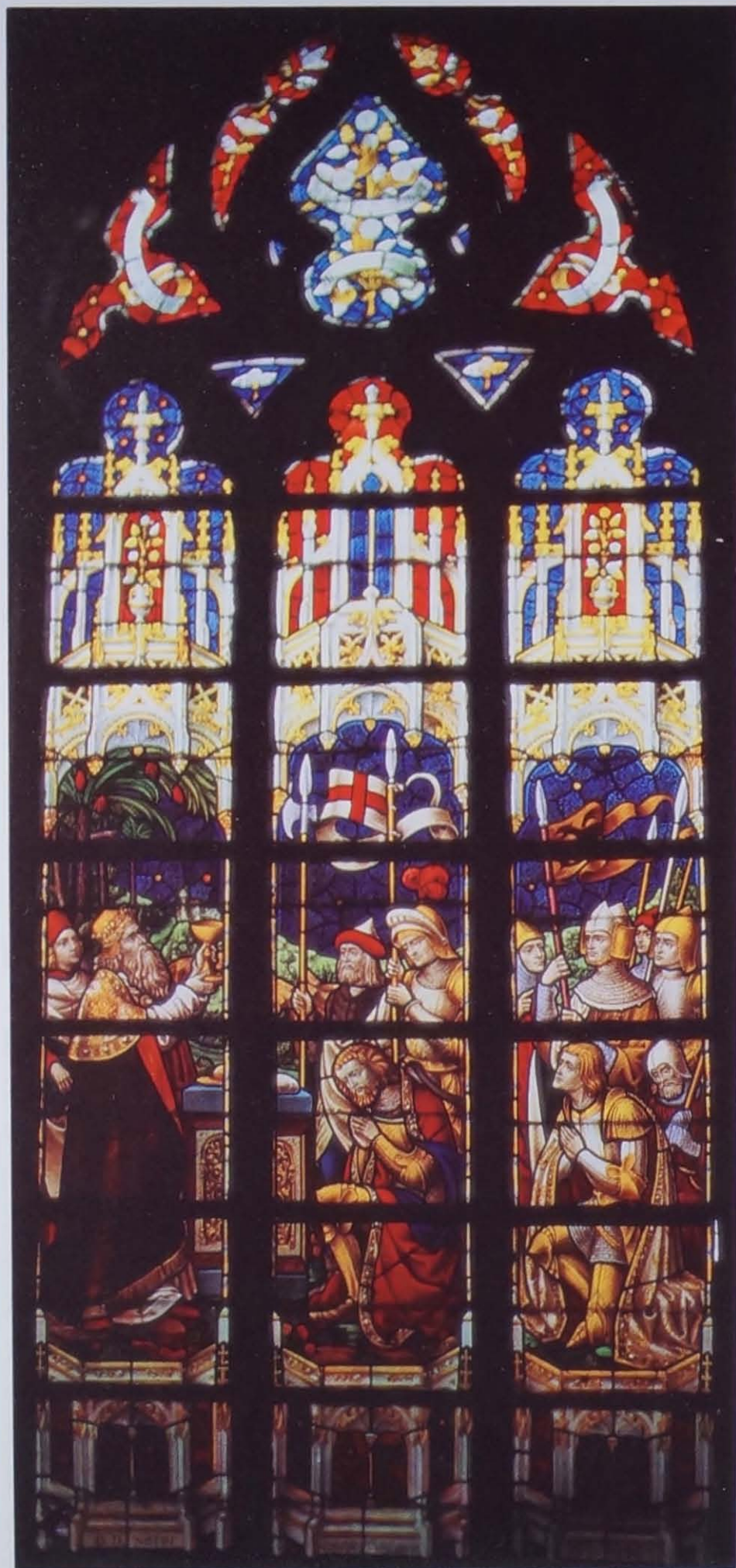
De schenkster:

Zuster Augustina, geboren Eugénia Van Loocke, was de dochter van Jacobus, Francis Van Loocke, geboren te Aalter op 25 mei 1795, die in 1826 huwde met Francisca Muys. Zij was geboren te Aalter op 26 september 1806.

Zij vestigden zich als landbouwers in het Hageland. Ze kregen er 8 kinderen. Vader overleed te Aalter op 23 maart 1852 en moeder Francisca in 1882.

Het offer van Melchisedek (Z2).

Bidprentje
Zuster Augustina Van Loocke.

Medelijdend Hert van Maria, bid voor de be-
droefden. 300 d. afl.

BID VOOR DE ZIEL

van de Eerweerde

Zuster AUGUSTINA,

JUBILARISSE,

EUGENIA VAN LOOCKE.

Geboren te Aalter, den 7 September	1834
In het klooster getreden der Zusters van O.-L.-V. der VII Weeën te Ruysselede, den 3 Juli	1855
Gekleed, den 26 September	1856
Geprofest, den 30 September	1856
Overleden, den 4 Mei	1909

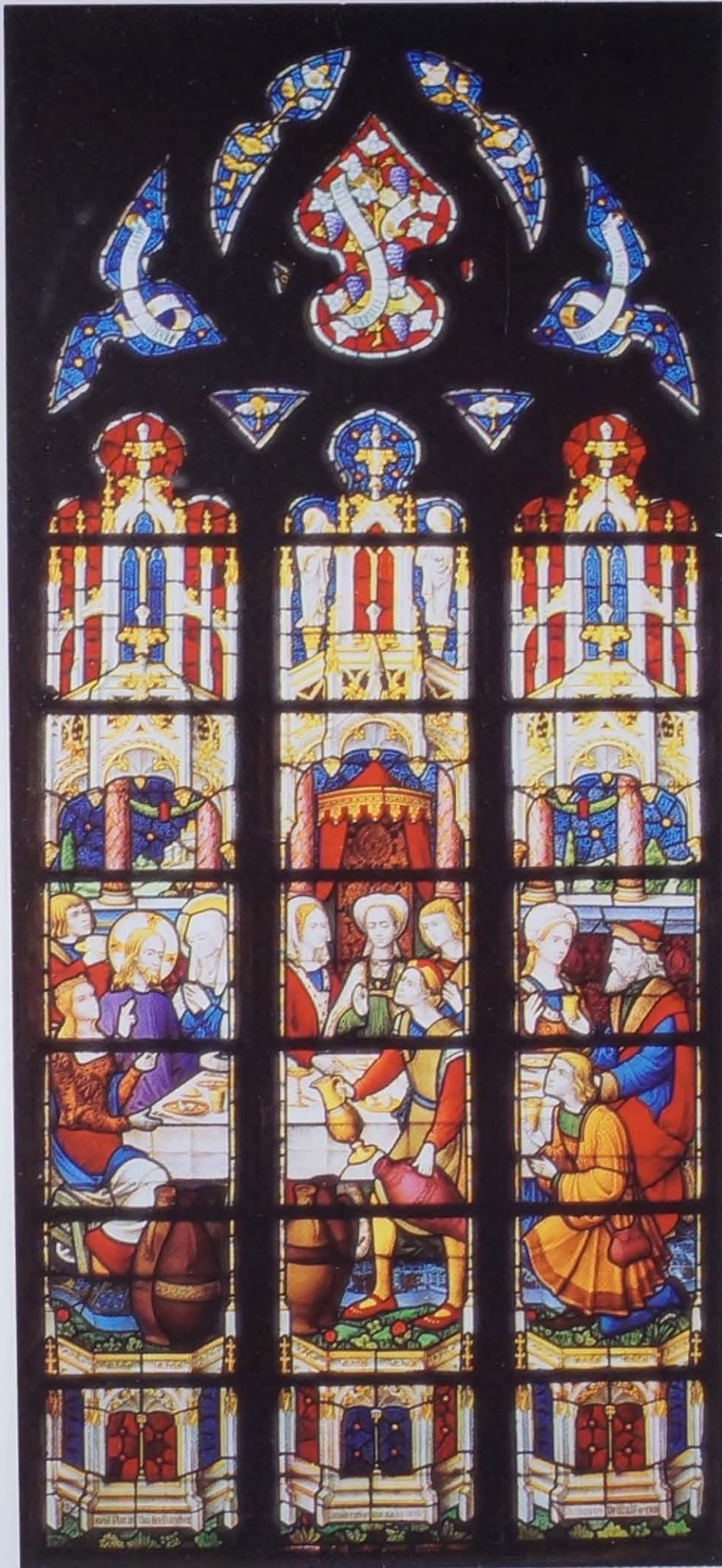
Dochter Eugénia werd geboren te Aalter op 7 september 1834 en trad op 21-jarige leeftijd in het klooster *O.-L.-Vrouw-van-zeven-Weeën* te Ruiselede. De intrede gebeurde op 3 juli 1855. Op 26 september 1855 was haar *kleeddag* en op 30 september 1856 vond haar *Professie* plaats.

Zij koos *Zuster Augustina* als kloosternaam.

Zij overleed op 75-jarige leeftijd, op 4 mei 1909; het jaar waarin zij dit raam aan haar parochiekerk schonk.

Het wonder van de wijn
te Kana (N1).

HET WONDER VAN DE WIJN OP DE BRUILOFT TE KANA (N1)

In de maand maart van 1908 werd dit raam geplaatst.

Dit tafereel, voorstellend *het wonder van de wijn op de bruiloft te Kana*, is een voorafbeelding van het kruisoffer van Christus en de instelling van de H.-Eucharistie, waar dagelijks het geheimnisvolle mysterie plaats heeft en waarin God in het tabernakel aanwezig is als in een *nieuwe Ark van het Verbond*.

Het raam werd terecht naast het centrale venster geplaatst en gericht naar het tabernakel van het hoofdaltaar.

De druiventros is symbool van Christus, die zich zoals de druif, tot Zijn bloed uit Zijn wonden stroomt, laat persen (zie centrale raam).

Zoals de wijn in het water, bleef ook Jezus, tot aan de bruiloft te Kana, voor de wereld verborgen.

Ook de bemiddelende rol van Maria komt hier aan bod. Ze is bezorgd om de problemen van de gastheer; zij bemiddelt hiervoor bij Haar zoon.

ACCEPIT PANEM & BENEDICIT AD (= ac) / FREGIT ET PORRIGEBAT ILLIS ET / APERTI SUNT OCULI ERUM (eorum). Luc. XXIX.

Hij nam het brood, zegende het, brak het en gaf het hen en hun ogen werden geopend. (Lucas XXIV, 30-31).

Deze tekst pas hoegenaamd niet bij het thema, maar wel bij het raam (Z1) dat *De Emmaüsgangers* voorstelt.

Het glasraam is een kunstwerk van Gust Ladon en kostte 1625 fr.

Tekst: PIAE MEM. FLORAE VAN DER HAEGHEN
DESIDERATIS(S)IMAE UXURIS D.D^s
ROMANUS DE WULF A° 1908

*Vrome herinnering aan Flora Vanderhaeghen
mijn teergeliefde echtgenote. Gaf als geschenk
de heer Romain De Wulf in het jaar des Heren 1908*

De schenker.

Romain, Pierre, Clement De Wulf, zoon van Charles en Clemence Antheunis, werd geboren te Gent op 13 februari 1842. Hij was het zesde kind uit een gezin van elf kinderen.

Op 14 juli 1871 huwde hij met Flore, Caroline Vanderhaegen. Ze gingen naar Brugge wonen, waar ze de zaak van vader Charles - een stoom loodtrekkerij - overnamen.

Ze kregen er twee kinderen namelijk Rose en Charles (Carlos senior). Laatstgenoemde is de vader van Eerwaarde Heer Pierre De Wulf, die nu in het kasteel van Nobelstede woont.

Moeder Flore was amper 36 jaar, toen ze op 17 april 1878 overleed. Vader Romain verlaat de handelszaak en verhuist naar Gent (Akkerstraat). Voortaan helpt hij zijn vader bij het uitbouwen van de hoeve- en bosuitbating, een domein in 456 ha te Vielsalm. In 1881 wordt dit domein tussen de 2 broers, Romain en Gustave, verdeeld.

Gand, Lith. de Florimond Van Loo.

Loué soit Jésus-Christ. — Amen. (100 jours ind.)

✠

Souvenir Pieux
DE DAME

FLORE CAROLINE VANDERHAEGHEN
ÉPOUSE DE MONSIEUR
ROMAIN DEWULF.

Née à Gand le 14 Juillet 1842, décédée à Bruges
le 17 Avril 1878.

La femme forte est plus précieuse que tous les trésors qu'on apporte des extrémités de la terre, le cœur de son époux s'est confié en elle.
Prov. XXXI, 10, 11.

Vous nous avez quittés, o Epouse chérie, o Mère bien-aimée, après Dieu, toute notre consolation et notre joie. Nos yeux vous cherchent en vain, car vous êtes partie pour la cité céleste, où nous espérons d'être unis à vous. Vous nous avez laissé pour héritage un modèle de beaucoup de vertus: la bonté de votre cœur, votre compassion pour les indigents, votre patience angélique et votre résignation chrétienne dans les épreuves que le Seigneur vous a envoyées, aussi votre récompense est abondante dans le Ciel. Cass. in Ps. — Matth. V. 12.

Mon Jésus, miséricorde. (100 jours d'indulg.)

Cher Epoux, chers Enfants, Dieu m'appelle à lui, mais mon amitié pour vous ne finit point. Je vous aimerai dans le Ciel comme je vous ai aimés sur la terre.
VÉN. BERCHMANS.

Pour toi, Cher Epoux, tu te réjouiras dans tes enfants, parce que le Seigneur les bénira.
Tob. XIII. 17.

Et vous, Chers Enfants, souvenez-vous de ce que j'ai souffert, et à quels périls j'ai été exposée lorsque je vous portais dans mon sein. Tob. IV. 4.

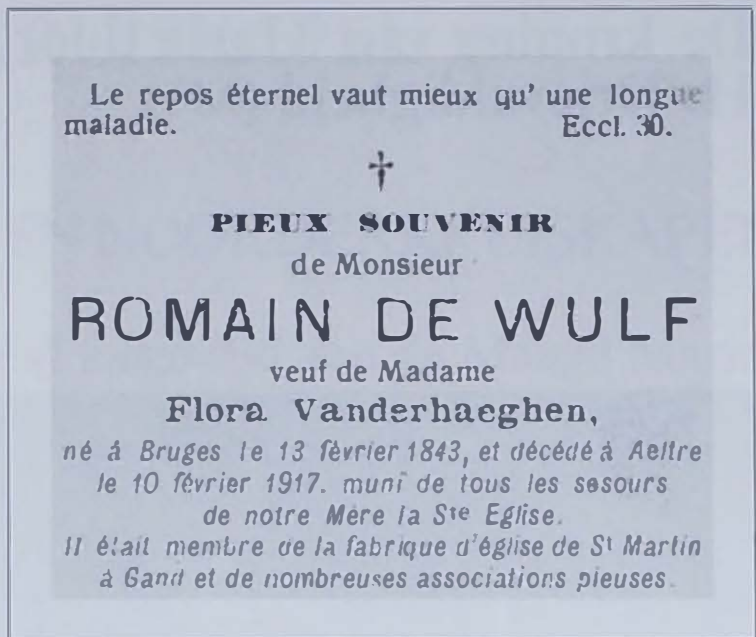
Marie fut ma joie et mon bonheur. ST.-ALPH.

Saint Joseph fut mon espoir et ma confiance.
STÉ.-THÉRÈSE.

Donne Cœur de Marie, soyez mon refuge. (300 jours d'ind.)

Gand, Flor. Van Loo.

Bidprentje Flora Vanderhaeghen.

Bidprentje Romain De Wulf.

Na de dood van hun vader in 1896, wordt het uitgestrekte domein in 1897 verkocht aan de Regie der Staatsdomeinen. Met zijn deel koopt hij in 1898 een deel van het domein van de familie Hyde-Bracke, gelegen te Aalter, Manewaarde, namelijk een *campagne* of *huys van plaisance*.

Nadat hij de *campagne* tot een kasteel met toren (1913) heeft uitgebouwd, komt hij vlak voor de eerste wereldoorlog naar Aalter wonen. Hij breidt echter zijn hovingen uit tot afmetingen die echter niet in verhouding stonden tot de mogelijkheid van onderhoud door de komende generatie in de naoorlogse periode.

Toen hij nog in Gent woonde en er lid was van de kerkraad van de Sint-Maartensparochie, schonk hij reeds dit gebrandschilderde glasraam aan de kerk van zijn toekomstige parochie.

Hij overleed te Aalter, op 75-jarige leeftijd, op 17 februari 1917. Tijdens zijn kort verblijf te Aalter, was hij ondermeer erelid van de Maatschappij van Onderling Bijstand en beschermlid van de katholieke fanfare Eendracht.

Het raam was een herinnering aan zijn vroegtijdig overleden echtgenote.

De kroning van Maria door de H.-Drievuldigheid (M1).

DE ZIJKOREN EN KRUISSKAPEL

DE O.-L.-VROUWKAPEL EN NOORDERKRUISSKAPEL

De noordelijke kapel is helemaal toegewijd aan de Maagd Maria, en rechtstreeks met het hoogkoor verbonden. De uitgebeelde tafere-len herinneren aan het einde van het Oude Verbond, dat door de geboorte van Jezus werd afgesloten en het Nieuwe Verbond mogelijk heeft gemaakt.

DE KRONING VAN MARIA

DOOR DE H.-DRIEVULDIGHEID (M1)

De sfeer wordt er beheerst door het glasraam dat de *Kroning van Maria door de H.-Drievuldigheid* uitbeeldt. Het is één van de eerste bestellingen die meester-glazenier Gust Ladon mocht uitwerken in de kerk van Aalter, na de verbouwingen van het kerkgebouw.

De tekst onderaan, gedeeltelijk verborgen door het altaar en moeilijk leesbaar door het gotische lettertype en de dichtheid ervan, herinnert ons aan de datum van de schenking, aan de reden van de schenking en aan de milde gever.

Links van de hoofdtekst staat de voornaam van de vader van de schenker (CAROLUS) en rechts zijn voornaam (THEOPHILUS).

De centrale tekst luidt als volgt:

AETERNAE MEMORIAE D^{NI} C.L. LIBBRECHT ADVOCATI / ET
CONSILARII PROVINCIALIS QUI AD VIVOS E / VIVIS ABIIT 26 OCT.
1858 AETATIS 62 ANN^M FILIALI / PIETATIS AFFECTU HOC MON^M
DICAVIT TH. L. A^O 1904.

*Ter eeuwige gedachtenis van heer C.L. Libbrecht advocaat en pro-
vincie raadslid, die de levenden voor het (eeuwige) leven verliet op 26
okt. 1858 op de leeftijd van 62 jaar. Uit eerbied heeft zijn kind Th. L.
dit gedenkstuk opgedragen in het jaar 1904.*

In de notariële akte van schenking wordt het precieze thema van het glasraam niet vermeld. De glazenier koos *de kroning van Maria door de H.-Drievuldigheid*. Links zien wij er Jezus met het verlossende Kruis, in het midden de symbolische voorstelling van de H.-Geest

en rechts God de Vader, schepper van hemel en aarde, die met een zegenend gebaar zijn hand over de werldebol houdt.

Met onbeschrijfelijke luister werd het *dogma der Ten-Hemel-Opneming van Maria* op 1 november 1950 afgekondigd.

Het tafereel wordt bekroond door volgende tekst:

IN SION FIRMATA SUM / ET IN JERUSALEM / POTESTAS MEA. (...)
XXIV.

In Sion ben ik sterk gemaakt en in Jerusalem is mijn macht gevestigd.

Tijdens de buitengewone vergadering van de kerkraad op 15 mei 1904 is er voor het eerst sprake over een schenking aan de kerk door de heer Th. Libbrecht ten bedrage van 3500 fr.

Op 15 juni 1904 verklaart Th. Libbrecht voor Emile, Charles-Louis Geerts, verblijvend te St.-Niklaas *te geven en op te dragen, onwederroepelijk en in volle eigendom aan het fabriek der kerk van Aeltre, St.-Cornelius:*

Een som van vierduizend frank voor het plaatsen in gezeide kerk van twee geschilderde vensters, verbeeldende de ene de Heilige Cornelius, "ter gedachtenis van 's gevers van den Heer Bruno Libbrecht, en de andere "Onze-Lieve-Vrouw" ter gedachtenis zijns vaders, mijnheer Charles-Louis Libbrecht.

Verder schenkt hij een kapitaal van drieduizend vijfhonderd frank tot de stichting van een eeuwigdurende jaargetijde in dezelfde kerk, ter gedachtenis van de afgestorven leden der familie Libbrecht. Gezeid jaargetijde telken jare te celebreren binnen de maand september, met bedeling van brood, door de zorgen van het Armbestuur aan de armen der gemeente, tot een som van zestig frank.

Bij het opmaken van het contract is de heer August Goeminne, schatbewaarder van de kerkfabriek, als bijzonder afgevaardigde aanwezig. Hij verklaart hogervermelde gift en de eraan verbonden lasten en onder voorbehoud van goedkeuring door de bevoegde overheid met dank te aanvaarden.

Begin oktober 1904 wordt door het Bureel der Kerkmeesters aan de bevoegde overheid *machtiging* gevraagd om in de kerk twee geschilderde vensters te mogen plaatsen, te vervaardigen door de heer Ladon, voor de som van 4.000 fr, die daartoe opzettelijk in de handen

van de schatbewaarder is gestort door Mr. Theofiel Libbrecht. Meester-glazenier Ladon was wellicht nog niet begonnen eind 1904, want het Bureel besluit de voorziene som, bestemd voor beide glasramen te gebruiken om *de ontbrekende gelden, schuldig aan de aannemer van de kerk te kunnen betalen*, daar de voorziene toelagen van de provincie, die nog moeten uitbetaald worden, de kostprijs van de ramen overtreffen.

Op 23 juni 1905 (P.O.-VI. eerste Afd. nr. 81.475) ontvangt de Burgemeester van Aalter van de Gouverneur het uittreksel van het K.B. dat machtiging verleent tot het plaatsen van 2 geschilderde ramen in de kerk van Aalter.

De kopij (Min. Justitie, Alg. Best. - Besluit 27 mei 1905, nr. 20926) vermeldt ondermeer gegeven te Ems, den 27 mei 1905. (g.) Leopold.

De gift van 4.000 fr. van de heer Libbrecht, voor het plaatsen van glasramen, wordt bij Besluit van de Bestendige Deputatie dd. 13 januari 1906 goedgekeurd (Meegedeeld door P.O.-VI. Afd. 84 - Kerkfabriek).

Vermoedelijke plaatsingsdatum: 1906-1907.

Wie was Th. Libbrecht?

Theophile, Charles, Marie, Xavier Libbrecht werd geboren te Gent op 6 mei 1829 en overleed te Sint-Niklaas, na een langdurige en pijnlijke ziekte, op 31 oktober 1907. Hij huwde met Josephine van Naemen, dochter van de burgemeester van Sint-Niklaas, die vóór hem overleed. Hij woonde eerst te Gent (Recolettenlei, 4) en na zijn huwelijk te Sint-Niklaas.

Theofiel Libbrecht.

Hij zetelde in de Provincieraad van Oost-Vlaanderen, voor het kanton Eeklo van 1866 tot 1872 en van 1872 tot 1903 voor het kanton Nevele. Van 2 juli 1872 tot 1899 was hij voorzitter van de Provincieraad, lid van de Bestendige Deputatie van 8 juli 1874 tot 25 juni 1901. Hij was verder ook gouverneur ad interim van 26 november 1884 tot 25 maart 1885.

Welke banden had hij met Aalter?

Zijn vader, Carolus Libbrecht (+ 1858), was advocaat te Gent en bezat te Aalter, rond 1860, ca. 53 ha eigendom, waaronder de gerestaureerde hoeve in de Bellemstraat.

Bruno-Jozef Libbrecht, broer van Carolus, geboren te Ingelmunster in 1803, woonde op "*de plaats*" en overleed ongehuwd te Aalter op 14 december 1836.

Hij was notaris en van 1831 tot 1836 burgemeester van Aalter. Zijn grafzerk werd na de afschaffing van het kerkhof rond de kerk rond 1912, tegen de noordgevel van de kerk aangebracht en bevindt er zich nog; de tekst is bijna onleesbaar geworden.

De rijkdom van de Libbrechts moet nog verder gezocht worden. De grootvader van de schenker, namelijk Vincent Libbrecht, notaris te Ingelmunster was in 1792 gehuwd met Blandina Roelandts (geb. te Aalter, in 1771 en + te Aalter in 1824).

Zij stamde af van een welgestelde familie, waarvan haar vader griffier van Aalter geweest is en haar grootvader baljuw. Deze familie liet de mooie woning rechtover het gemeentehuis bouwen. Door dit huwelijk kwam een deel van hun vermogen in de handen van de Libbrechts.

In 1918 toen de kerk door de Duitsers veel schade opliep, was dit het enige glasraam in de O.-L.-Vrouwkapel. Onvermijdelijk was er heel wat schade aan. Meester-glazenier G. Ladon herstelde dit raam zelf. In maart 1923 was het werk af. De kosten hiervan bedroegen 2.929 fr.

Voor de gegevens in verband met het tweede raam dat Theofiel Libbrecht schonk, verwijzen wij naar de tekst onder "*De St.-Corneliuskapel*".

DE PIËTA (M2)

In september 1921 werd met de wederopbouw van de kerk begonnen. De werken waren nauwelijks af (1923) toen een milde schenker, namelijk graaf de Grunne, toen burgemeester van Aalter, het initiatief nam om mee te werken aan de verfraaiing van het interieur, dat dringend moest aangepast worden.

Begin augustus 1923 stond de aanvaarding van een gift van graaf de Grunne op de agenda van de kerkraad. Deze schenking omvatte drie giften in natura ter waarde van 35.000 fr. Eén ervan was *een geschilderd venster in de O.-L.-Vrouwkapel*. In het contract dat Gust Ladon op 18 december 1923 aan de pastoor bezorgde lezen we dat: *De (sic) venster in het O.-L.-Vrouwkoor in uwe kerk en verbeeldende de Piëta met patronen heden 7.275 fr zou kosten. De tralie 175 fr.*

Er was dus een bescherming van het raam voorzien. Dit is dus een bevestiging van onze herinnering dat aanvankelijk meerdere ramen een beveiliging hadden.

In de briefwisseling vernemen we dat de graaf bepaalde voorstellen in verband met de uitwerking heeft gedaan, namelijk het voorzien van *3 heiligen*. Ladon gaat hiermee akkoord. Maar, gezien de andere vensters met groepen opgevat en uitgevoerd zijn, is hij van oordeel dat het beter ware in dit venster ook een groep uit te werken rond Maria. Zo blijft er eenheid in de samenstelling met de andere ramen. Ladon stelde voor om bovenaan ofwel onderaan in de *bal-dakeins* de gevraagde heiligen te plaatsen. Het onderzoek wees uit dat drie patroonheiligen bedoeld werden.

Wij stellen dus vast dat de meester-glazenier een doorlopend harmonisch geheel in de uitwerking van zijn glasramenprogramma verder wenste te zetten.

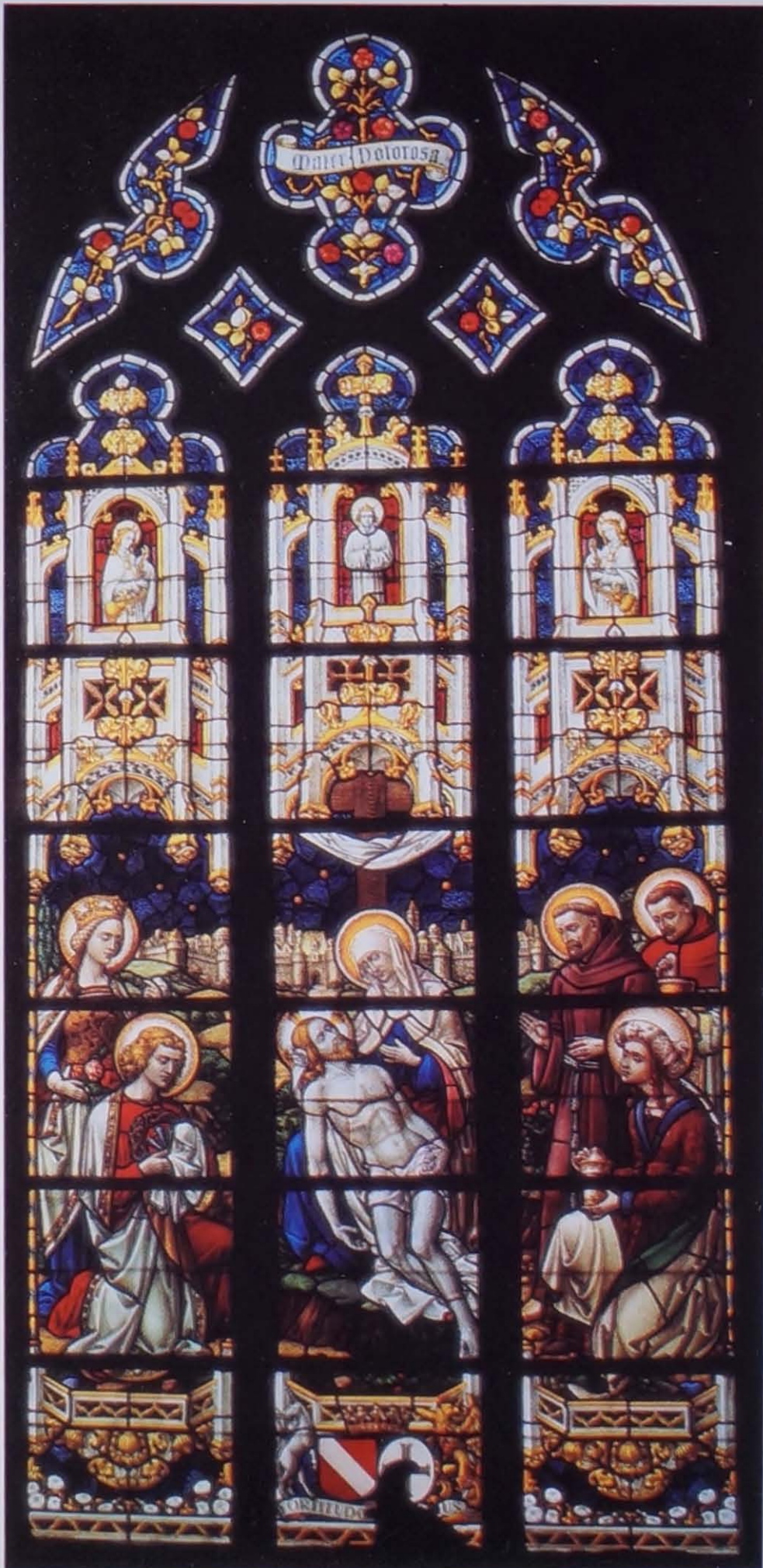
Bij K.B. van 4 april 1925 werd de gift van 8.000 fr van graaf de Grunne, voor een geschilderd raam in de O.-L.-Vrouwkapel goedgekeurd.

Het raam werd rond 1925 geplaatst en kostte uiteindelijk 7.275 fr + 175 fr voor de tralie of 7.450 fr.

In het midden zien wij Maria, de Moeder van Smarten, met Haar overleden Zoon, aan de voet van het kruis.

De Piëta (M2).

In de linker lichtbaan: de apostel Joannes met doornenkroon en passienagels en de H.-Elisabeth van Hongarije.

Rechts: Sint-Franciscus van Assisi, de heilige Carolus Borromeus, bisschop van Milaan, en Maria Magdalena.

De Piëta wordt door drie patroonheiligen omringd, namelijk door:

1. de H.-Elisabeth van Thüringen of van Hongarije (1207-1231), heilig verklaard in 1231. Van deze heilige vorstin stamt de familie van gravin Valentine de Montalembert, echtgenote van graaf Karel de Grunne, af.
2. Sint-Franciscus van Assisi (ca. 1182-1226), patroonheilige van graaf François de Grunne (Dom Dominicus), vader van de schenker.
3. de H.-Carolus Borromeus, een Italiaans heilige (1538-1584), aartsbisschop van Milaan, patroonheilige van de schenker, graaf Karel de Grunne.

Het meesterwerk van Ladon biedt ons een sober tafereel, vol spanning en menselijke ontroering.

De schenker(s).

Graaf Charles - Fr^s - Prosper de Hemricourt de Grunne is geboren te Brussel op 12 januari 1875 en is op 24 april 1937 overleden te Amiens (Somme). Op 5 januari 1901 huwde hij met M.-Valentine de Montalembert (° Souvigné-sur-Sarthe 18 augustus 1876 en + te Brussel op 6 januari 1962). Beiden werden te Aalter begraven.

De graaf was van 1921 tot 1931 burgemeester van Aalter, oorlogsvrijwilliger tijdens de Eerste Wereldoorlog als onderluitenant bij de Cavalerie, Ridder in de Leopoldsorde, Oorlogskruis 1914-18 met palmen, Military Cross en Ridder van het erelegioen. Zijn echtgenote was de dochter van graaf Marc-René-M.-Léon en van Marie-Clotilde Guesdon de Beauchesne. Het gezin telde drie dochters en twee zonen.

Het kasteel *Loveld* werd door de graaf gebouwd, waar de familie geregeld verbleef.

De naam van de schenker werd op het raam niet aangebracht. Tot voor enige tijd was men van mening dat het raam, dat graaf de Grunne aan de kerk schonk, niet in de O.-L.-Vrouwkapel geplaatst werd, maar wel in de zuidergevel van de kruiskapel (zie hierover verder).

Dank zij het wapenschild van de graaf en dat van de gravin, dat onderaan in dit raam werd voorzien, en de briefwisseling rond het thema, hebben wij nu zekerheid. Beide wapenschilden met wapenspreuk vinden wij ook terug in de lijkblazoenen tegen de zuidergevel.

Links het wapenschild van de Hemricourt de Grunne "*de gueules à la bande d'argent*" of "rood schild met zilveren band" onder een grafelijke kroon (9 parels), dat echter niet volledig is afgewerkt.

De familie de Hemricourt de Grunne bekam op 14 april 1747 de titel van *Comte du Saint-Empire* (het Heilige Roomse Rijk). *Fortitudo mea Deus* of *God is mijn kracht*, is de wapenspreuk van de familie.

Er naast heeft de graaf ook het wapenschild van zijn echtgenote laten aanbrengen. De ovale vorm wijst op een schild van een vrouw. Voor meer gegevens over de familie de Hemricourt de Grunne: zie verder.

Graaf Karel de Hemricourt de Grunne, burgemeester van Aalter (1921-1931).

Heden is de mensch en morgen komt hij niet meer te voorschijn.

† BID VOOR DE ZIEL VAN

Charles, François, Prosper,
graaf de Hemricourt de Grunne

et du Saint Empire

echtgenoot van

gravin de Montalembert

Goedsvrijwilliger

geboren te Brussel den 12 Januari 1875 en godvruchtig overleden te Amiens (Frankrijk) den 24 April 1937, versterkt door de H. H. Sacramenten der stervenden.

Hij was lid van den Kerkeraad

en van verscheidene godsdienstige genootschappen.

Eere-Voorzitter of Voorzitter van verscheidene maatschappijen en vereerd met menigvuldige eerebeekens.

Hij was voor iedereen een voorbeeld in woorden, in omgang, in liefde en in geloof. Zijne geloofsbelijdenis was zijne fierheid en dwong den eerbied van eenieder af. Hij stelde de wijsheid boven alles en de rijkdommen, hij haar vergeleken, aanzag hij als nietigheid.

Het kenmerk van zijn karakter was zijne gedienschtigheid. Velen, zeer velen, werden door hem geholpen.

In al zijne bedieningen heeft hij uitgemunt door zijne bezorgdheid en liefde voor het volk.

Niet te verwonderen dan dat het nieuws van zijn onverwacht overlijden pijnlijken indruk heeft gemaakt en dat de rouw algemeen is.

Hij beminde den luister van Gods huis en heeft veel bijgedragen tot de verfraaiing onzer schoone parochie kerk.

Vaartwel, dierbare Echtgenoot, lieve Kinderen en Kleinkinderen, bemint en steunt elkander; bidt veel voor mij; stelt gansch uw betrouwen op God. Hij zal u troost en zalving schenken in dit zoo pijnlijk afscheid.

Zoet Hart van Jezus, wees mijne zaligheid.

300 d. afl.

drukkerij Faust Aalter

Bidprentje graaf Karel de Hemricourt de Grunne.

Bij Koninklijk Besluit van 4 april 1925 werd de gift van 8.000 fr van graaf de Hemricourt de Grunne, voor het plaatsen van een geschilderd raam in de kapel van O.-L.-Vrouw goedgekeurd.

MATER DOLOROSA (*Moeder van de Smarten*) lezen wij bovenaan.

Familiefoto. Van links naar rechts:

- 1. Ridder Amoury de Schoutteete de Tervarent*
- 2. zijn echtgenote gravin Renée de Hemricourt de Grunne, dochter van Karel de Grunne (met kind op de arm)*
- 3. graaf Karel de Hemricourt de Grunne*
- 4. Dom Dominique de Hemricourt de Grunne, gewezen generaal en vader van Karel*
- 5. gravin de Bousies-Borluut, geboren de Grunne, dochter van Karel*
- 6. gravin B. de Bousies, geboren Lucie Borluut*
- 7. gravin de Hemricourt de Grunne, geboren gravin Valentine de Montalembert, echtgenote van Karel.*

Graaf Karel de Hemricourt de Grunne, oorlogs vrijwilliger 1914-18, als onderluitenant bij de cavalerie. Op het ogenblik van de opname had hij 2 jaar dienst.

†

Door haar sterk geloof, door haar diepe godsvrucht, door haar treffende nederigheid spreekt ze nog na haar dood.

EEN DUURBAAR AANDENKEN VAN
MEVROUW

Karel de Hemricourt de Grunne

geboren VALENTINE de MONTALEMBERT, te Souvigny (Frankrijk) de 18 augustus 1876, godvruchtig overleden te Brussel de 6 januari 1962.

Naar het woord der H. Schrift was de dierbare afgestorvene een heerlijk voorbeeld voor iedereen. Haar hand heeft zij geopend voor de behoeftigen. Zij stelde de wijsheid boven alles en de rijkdommen aanzag ze als nietigheid.

Het kenmerk van haar karakter was hare godsdienstigheid. Ze is waarlijk doorgegaan het goed doende (Act Ap. X28).

Haar gedachtenis zal niet vergaan, haar naam zal overgeleverd worden als een schoon erfdeel, aan de kinderen harer kinderen (Eccl. XXXIX).

Haar aandacht was gevestigd op al wat waar, op al wat edel, rechtvaardig, rein en welgevallig is, op al wat deugd heet en lof verdient (Phil. 4,8).

Aan God en mensen dierbaar, is haar aandenken een zegen (Spr. 45).

Zij was minzaam en zo goed, het eeuwig leven zal haar een vergelding zijn voor de tederheid die zij ons hier schonk (Lacordair).

Altijd was zij bereid tot twee dingen, wel wetend dat het een niet mogelijk is zonder het ander : bereid om te communicatie te gaan en bereid om te sterven (Pastoor van Ars).

Mijn Jezus, Barmhartigheid.

Druk. Faut, Aalter.

Bidprentje gravin Valentine de Montalembert.

De geboorte van Jezus (M3).

DE GEBOORTE VAN JEZUS (M3)

In 1937 werd het derde en laatste glasraam in de O.-L.-Vrouwkapel geplaatst. Een goedkeuring door de bevoegde overheid werd niet gevonden.

In het *Registrum Confirmatorum*, dat vanaf 1869 door pastoor Van Besien (1869-1892) meer als een soort *Liber memorialis* werd gebruikt, schrijft pastoor Th. Neyt in het Latijn dat, door de milddadigheid van Zeereerw. Heer Dusong en van Zeereerw. Heer Van den Driessche een nieuw glasraam aan de kerk werd geschonken.

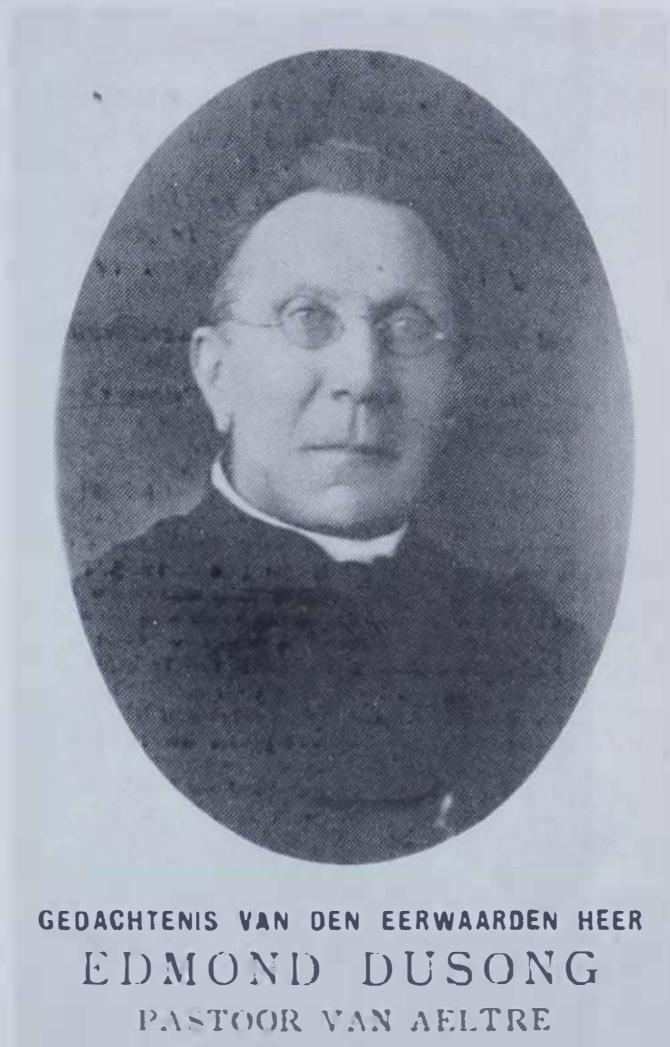
Z.E.H. Edm. Dusong was hier, van 1912 tot bij zijn overlijden in 1918, pastoor en Z.E.H. Van den Driessche volgde hem op tot 1926.

Onderaan in het raam lezen wij:

R^{us} D^{us} DUSON ET R^{us} D^{us} VAN DEN DRIESSCHE

D. (donis) Dⁿⁱ (dederunt).

Z.E.H. Dusong en Z.E.H. Van den Driessche hebben gegeven.

De lippen des priesters zullen de wetenschap bewaren en men zal de wet zoeken uit zijnen mond.
Malach II 7.

BID VOOR ✠ DE ZIEL
VAN DEN EERWAARDEN HEER
EDMOND DUSONG,

Geboren te Nederbrakel den 20 April 1857.
Priester gewijd te Gent in 1882, was hij vervolgens onderpastor te Lalouvière (Henegouwen), Ursel, Ledeberg en Gent (St Bavo); Pastor te Denderbelle in 1903 en in 1912 te Aelre, te Gent als Pastor van Aelre overleden den 30 Juni 1918, voorzien van de HH Sacramenten der stervenden.

— ♦ ♦ ♦ —

Zalig zijn de vreedzamen, want zij zullen kinderen Gods genoemd worden. Acht Zaligh.
Zijn minzaam voorkomen won hem vele harten.
Hij heeft er velen van de hoosheid afgetrokken.
Mal. II. 6.

Er is bij den almogenden God geene grootere offerande dan de iever der zielen. H. Greg.
Beminde Parochianen, veel heb ik voor uw welzijn gebeden, en Gods woord U voorgehouden. Vergeet mij nu niet in uwe gebeden. «Gedenkt uwe oversten, die u Gods woord verkondigd hebben hunne dood beschouwende, volgt hun geloof na»
Hebr. III

Zoet Hart van Jesus, maak dat ik U altijd meer en meer beminne. Amen. (300 dag. afl.)

Aelre, drukk. Faut-Vandewalle.

*Bidprentje pastoor E. Dusong (1912-1918).
Hij werd te Aalter in een grafkelder begraven.*

Het was het voorlaatste raam dat Gust Ladon, die toen reeds 79 jaar was, in onze kerk plaatste. Het kostte 19.500 fr.

De kunstenaar biedt ons hier *De geboorte van Christus* aan; een thema dat het einde van het Oude Verbond afsluit en het Nieuwe Verbond voorbereid door het Goddelijke Moederschap van Maria.

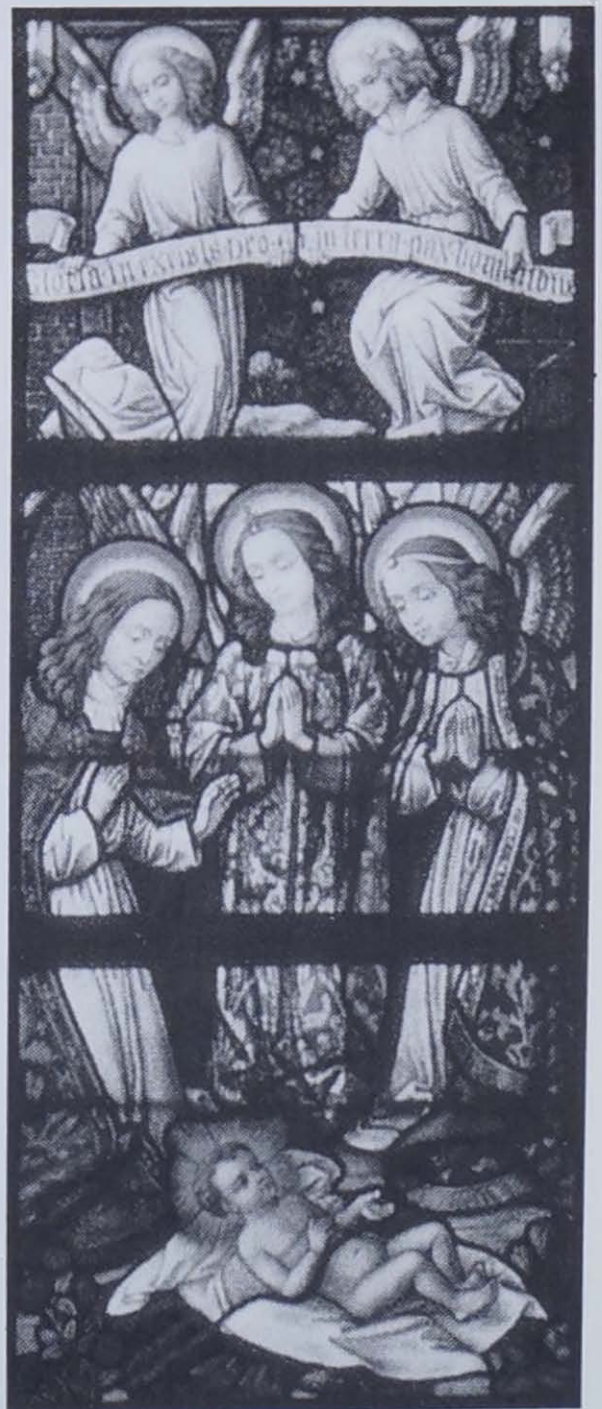
Ladon werkt steeds met een groep per lichtbaan in het raam. Daar er hier drie lichtbanen zijn, worden in zijn oeuvre 3 groepen voorzien. De ingetogen Moeder enerzijds en de kaarsendragende St.-Jozef anderzijds, komen hierdoor terzijde te staan van het centrale gebeuren, namelijk de geboorte van het Kindje Jezus met aanbeddende engelen.

De geboorte van Jezus wordt er in de grootste eenvoud en met *verwarmende* liefde (brandende kaars en os) uitgebeeld.

In de lobben van het maaswerk wordt een aanroeping uit de litanie van O.-L.-Vrouw van Loreto in beeld gebracht, namelijk *Toren van David* en uit de Lofzang aan Maria, *Ster der Zee*.

Ladon beklemtoont hiermee de bemiddelende rol van Maria bij de vervulling van de verwachting in het Nieuwe Verbond.

Zijn werk is duidelijk geïnspireerd door werken van de Vlaamse Primitieven. Het is eveneens een herneming van een deel van het glasraam dat hij in de O.-L.-Vrouwkerk van Dendermonde plaatste.

Detail uit "Geboorte van Jezus" (G. Ladon).

DE BOODSCHAP AAN MARIA (K1)

In december van 1960 werd het laatste raam in de kruiskapel geplaatst. Dit werd goedgekeurd door de Bestendige Deputatie dd. 14 juli 1961.

De glazenier zet de rij taferelen uit de O.-L.-Vrouwkapel verder. De reeds geplaatste ramen zitten in chronologische orde van belangrijkste gebeurtenissen uit het leven van Maria. Heel passend wordt het eerste belangrijk feit uit Maria's leven voorgesteld, namelijk *De boodschap van de engel Gabriël aan Maria*.

Het mysterie van de boodschap beheerst de liturgie van de Advent, die gewijd is aan de blijde verwachting naar de komst van de Zaligmaker.

Links de aartsengel Gabriël (= man Gods), die gezonden wordt naar Maria te Nazareth, om haar om vrije medewerking te verzoeken in het mysterie van de Menswording van de Zoon van God.

Rechts Maria waar Zij het "*fiat*" van haar toestemming uitspreekt. Onder de werking van de H.-Geest wordt God de Zoon mens in haar maagdelijke schoot gebracht. Aan haar voeten het boek der psalmen om haar *Magnificat* uit te spreken; de voorspelling van Jesaja die 700 jaar voordien de maagdelijke ontvangenis van Christus voorspelt.

In het midden: de stam van Jesse, het geslacht van David waarop *de bloem* ontluikt (Jesaja, XI, 1).

In het midden de *duif*, voorstellend de Goddelijke aanwezigheid van de Heilige Geest, door wiens kracht *Zij een Zoon zal baren* die de verlossing van de mensheid zal mogelijk maken, dank zij *de Dienstmaagd des Heren*.

De voorstelling van deze heuglijke gebeurtenis brengt met haar warme kleur een andere gewaarwording in de kilte van deze noordkant van de kapel, waar de zon bijna nooit het licht brengt.

Bovenaan staat er:
MA / VIRGO FIDELIS / MATER CHRISTI
Maria, Trouwe Maagd, Moeder van Christus.

De boodschap aan Maria (K1).

De familie Sarteel-Gussé.

Dit zijn twee aanroepingen uit de litanie van O.-L.-Vrouw van Loreto.

Verder ook nog:

AVE GRATIA PLENA

Gegroet vol van genade.

De schenkers

Het raam werd geschonken door Jozef Sarteel - Gussé en zoon Willy. Jozef Sarteel, zoon van Victor en Maria Rosalia Verkest, werd op 23 juli 1877 te Tielt geboren.

Hij huwde op 20 november 1902 met Emma Blandina Gussé, geboren te Aalter op 13 april 1873, dochter van Bruno en Paulina Bocquaert. Hun enige zoon, William Honoratus Paulina Sarteel (°Gent, 15 november 1908) overleed op 27-jarige leeftijd te Gent op 12 maart 1935. Jozef Sarteel was haarkapper en toneel-grimeur te Gent. Zijn echtgenote overleed te Gent op 12 april 1959.

Bij legaat schonk Jozef in 1959 aan de kerk 50.000 fr; waarvan 40.000 fr voor een glasraam en 10.000 fr voor missen.

Hij overleed te Gent op 16 augustus 1959 en heeft de plaatsing op 25 december 1960 niet meer beleefd.

Kunstenaar: Albert Mestdagh uit Gent.

St.-Cornelius, patroon der
parochie (C1).

ST.-CORNELIUSKAPEL EN ZUIDERKRUISKAPEL

ST.-CORNELIUS, PATROON VAN DE PAROCHIE, PAUS EN MARTELAAR (C1)

Boven het Sint-Corneliusaltaar, geplaatst in 1909, zien wij het grootste gebrandschilderde raam; het is in 4 lichtbanen verdeeld.

Dank zij de gift van Theophile Libbrecht, dd. 15 juni 1904 voor notaris Geerts (St.-Niklaas), kreeg de kerk een tweede glasraam.

Voor de inhoud van de volledige gift en informatie over de schenker: zie glasraam Libbrecht in O.-L.-Vrouwkapel.

De schenker voorzag hier een raam, waarop St.-Cornelius wordt afgebeeld, *ter nagedachtenis van 's gevers oom, den heer Bruno Libbrecht.*

Bruno, Joseph Libbrecht, geboren te Ingelmunster op 13 april 1803, woonde op *de Plaats*, was notaris en burgemeester van Aalter van 1831 tot aan zijn overlijden op 14 december 1836. Hij was amper 33 jaar.

Toen het nieuwe kerkhof was aangelegd (ingewijd op 30 oktober 1906) werd de blauwe zerk vervangen door een nieuwe en aangebracht tegen de noordgevel van de kerk. De inhoud van de tekst geeft ons bondig weer wie hij was.

Bidprentje Theofiel Libbrecht.

D.O.M.
ter zalige gedachtenis
van de Heer Bruno Joseph Libbrecht
zoon van den heer Vincent en van J^o
Blandina Roelandts
Burgemeester en notaris
dezer gemeente, alhier overleden in den
ouderdom van 33 jaar den 11 X^{ber} 1836
Tweemaal met den eenstemmigen wensch
der inwoners tot het bestuer der Gemeente
verheven, de liefde der armen ende Eendragt
van allen bekroonden zijner aerbeid.
Lezer wees zijne ziel gedachtig.
R.I.P.

St.-Cornelius, paus en martelaar, wordt als volkse heilige aangeroepen tegen seskens bij kinderen en beschermer van het vee. Zijn feest wordt op 16 september gevierd.

In de derde lichtbaan zit de H.-Cornelius met een smekend gebaar naar de H.-Drievuldigheid (tweede lichtbaan boven) gericht, om de voorspraak te bekomen voor de talrijke bedevaarders: vrouwen met kinderen en landarbeiders met vee.

Engelen dragen zijn drie klassieke attributen, namelijk de paustiara, de kruisstaf en de hoorn, die verwijst naar zijn specialiteit als beschermheilige van het vee. Ook heel wat musicerende engelen maken er een indrukwekkende sfeer van.

Op dat moment was de vergroting en de verfraaiing van de kerk een belangrijke gebeurtenis. Rechts onderaan geeft Ladon een gezicht op de nieuwe kerk. Op de voorgrond arbeidershuisjes die nu niet meer bestaan.

In de top van het venster lezen wij:

BEATI CORNILII / PAPA & MARTYRIS

Van de gelukzalige Cornelius Paus en Martelaar,

INTERCESSIO / GLORIOSA / NOS SEMPER / PROTEGAT

Moge uw roemvolle tussenkomst ons altijd beschermen

Helemaal onderaan de moeilijk te lezen tekst:

PIAE MEM DILECTI PATRI D^M BRUNONIS LIBBRECHT / HUIUS LOCI
BURGIMAGISTRI QUI OBIIT 14 X^{BRIS} 1836 / AETATIS 33 ANN^M. D.D.
TH. L. A° 1904.

Ter eerbiedige gedachtenis van zijn beminde vader Bruno Libbrecht, burgemeester van deze gemeente die stierf op 14 december 1836 op de leeftijd van 33 jaar, heeft dit geschonken Th. L. in het jaar 1904.

Op 27 mei 1905 werd bij K.B. machtiging verleend tot het plaatsen van twee geschilderde glasramen in de kerk van de Heilige Cornelius, te Aalter (Pr. O.-VI.).

Deze gift werd door de Bestendig Deputatie goedgekeurd op 13 januari 1906.

Dit prachtige glasraam over de patroonheilige van de parochie, is één van de eerste kunstwerken die Gust Ladon hier uitvoerde.

Ook dit raam werd in 1918 beschadigd. Gust Ladon restaureerde het in 1923 voor de som van 1335 fr.

*Detail uit
"Cornelius"
(C1) (G. Ladon).*

St.-Cornelius voor zijn rechter
(C2).

SINT-CORNELIUS VOOR ZIJN RECHTER (C2)

Rechts van het St.-Corneliusaltaar werd het tweede en laatste glasraam in 1938 in dit koor ingezet. Het kostte 19.500 fr.

Het was het laatste kunstwerk dat Gust Ladon uit Gent, toen reeds 75 jaar oud, voor onze kerk schilderde. Hiermee waren de drie koren volledig afgewerkt.

Volgens E.H. Th. Neyt, alhier pastoor van 1934 tot 1963, werd het venster geplaatst *door bemiddeling van een voorganger, pastoor Jules Van den Driessche*. Hij was hier pastoor van 1918 tot 1926.

Onderaan lezen wij echter: *Bid voor de geefster*.

Wellicht wenste de schenkster onbekend te blijven. Wat de rol van de pastoor was, die toen reeds 13 jaar van Aalter weg was, is onbekend.

<p>De deur des hemels staat open voor hen die in Maria hun betrouwen stellen.</p> <p style="text-align: center;">†</p> <p style="text-align: center;">Gedenk in de H. Mis en in uwe Gebeden de Ziel van Eerwaarden Heer</p> <p style="text-align: center;">JULES VAN DEN DRIESSCHE</p> <p style="text-align: center;">Jubilaris in de Derde Orde van St. Franciscus Burgerlijke Medalie van 1e Klas</p> <p>Geboren te St. Niklaas, op 16 Juli 1861. Priester gewijd, op 24 Augustus 1884. Professor in 't Coillate te Oudenaarde, 26 November 1887. Onderpastoor op O.L.V. St-Pieters te Gent 28 Sept. 1894. Bestuurder der Broeders van Liefde te Gent 7 Aug. 1897. Pastoor te Aalter, St. Cornelius 7 Juli 1918. Bestuurder der Broeders van Liefde te Gent 13 Aug. 1926. Bestuurder in St-Jozefsgesticht te Gentbrugge 26 Nov. 1932. Ontslaggever 1 Juli 1934. Overleden in St-Jozefsgesticht te Gentbrugge 5 Nov. 1944. Gesterkt door de H.H. Sacramenten.</p> <p>Vol ijver voor den dienst des Heeren, in al zijne bestellingen heert hij Gods glorie en de zaluynaking der zielen betrachtigt; jaardoor benaaidte hij den Heer en zijn gedachte is zal overal in zegening blijven.</p> <p>Met innige gousvrucht bezield, leidde hij een leven van gehed en door Geinot, Hoop en Liefde streefde hij naar den altijd nauwer vereeniging met God.</p> <p>Hij koesterde een diepe godsvrucht tot de H. Eucharistie, en wanneer ouderdom en krankheid hem niet meer toelieten het H. Altaar op te klimmen, was het hem wel dronklik dat zoo goddelijk priesteramt niet meer te kunnen uitoefenen.</p> <p>Een waar kinderlijk vertrouwen deed hem steeds zinn toevlucht nemen tot Maria; en Maria bieef hem altijd zinn leven, zinn zoetheid, zinn hoop, zinn troost, en zij is hem geworden de deur des hemels.</p> <p>Duurbare Broeder, Zuster, Bloedverwanten, ik dank u om uwe gnegennheid, weest mit u uwe gebeden indachtig. En zij, goede Minna, die mij zeden en dertig jaar zoo getrouw en edelmoedig hebt bestaan, vooral tijdens mijn siekte, dan u mijn narteltiksten dank; ik smeek den Heer u alles te vergeiden, u te zegenen.</p> <p>Akten van Geinot, Hoop en Liefde. 7 en 7 q.</p>	<p style="text-align: center;">om uwe deelneming in rouw en gebeden bij het overlijden van hun betreurden Broeder, Schoonbroeder en Meester.</p> <p style="text-align: center;">Drukkerij Teurrekens, Gentbrugge</p> <p style="text-align: center;">Heer en Mevrouw Oscar VAN DEN DRIESSCHE - BILLIAERT; De OVERSTEN en ZUSTERS van de Kloosters te Waarschoot en Gentbrugge; Juffrouw Emma VAN CAELLENBERGE, zinn trouwe dienstmeid.</p> <p style="text-align: center;">REIDANKEN</p>
--	---

Bidprentje pastoor Van den Driessche (1918-1926).

Hij was reeds vele jaren van Aalter weg en werd te Aalter begraven, samen met zinn zus en zinn meid.

Pastoor Jules Van Den Driessche.

Na een relatieve periode van vrede, begint opnieuw een hevige kerkvervolging na de troonsbestijging van keizer Decius (249-251). De christenen werden opgespoord en vervolgd. Paus Fabius stierf in het jaar 250 de marteldood.

Na veertien maanden werd uiteindelijk priester Cornelius tot paus verkozen (251). Ook hij ontsnapte niet. Keizer Decius liet hem, ver van zijn gelovigen, verbannen naar Civitavecchia. De christengemeenschap groeide echter verder aan. Paus Cornelius werd opnieuw naar Rome overgebracht om voor de tweede keer voor de keizerlijke rechterstoel te verschijnen. Om de trouw voor zijn geloof kreeg hij de doodstraf, die op 14 september 252, nabij het kerkhof werd uitgevoerd. Zijn lichaam werd naar de catacombe van Callixtus overgebracht. Op de plaats van de tombe staat nog steeds: Cornelius martyr.

Hier zien wij paus Cornelius voor de rechter verschijnen. Volgens Ladons ontwerp, opgemaakt op 22.12.1937 verschijnt Cornelius voor keizer Volutianus. Naast hem de H.-Cyprianus, die zes jaar later, ook op 14 september, in 258 de marteldood stierf.

Boven in het maaswerk:

TRAHENTES AD REGES PROPTER NOMEN MEUM

Omwille van mijn naam voor de rechters (koningen) gebracht (gesleept).

DOM DOMINIQUE MET ZUSTER MÈRE MARIE DE L'ANNOCIATION (K2)

In dit glasraam wordt geen bijbels thema uitgebeeld. Het is een gift van de familie de Hemricourt de Grunne, die een jaar na de gift van graaf Karel de Hemricourt, nl. op 5 oktober 1924, tijdens de kerkraad ter sprake kwam. Toen was er sprake van twee ramen in de O.-L.-Vrouwkapel. Het werd echter niet in voornoemde kapel geplaatst en is van de hand van glazenier Camille Ganton - Defoin uit Gent. Dit in tegenstelling met het eerste raam dat van Ladon is. Volgens de gegevens in het raam zou de gift van 1923 dateren.

Alleen bijbelse thema's waren binnen het koor toegelaten. Wellicht lag dat minder in het werkgebied van Ladon, vooral omdat levende figuren moesten uitgebeeld worden.

Er is heel wat te doen geweest voor de goedkeuring van Gantons ontwerpen door de bisschoppelijke overheid; er werd te veel aandacht besteed aan de voorstelling van *levende figuren*, wat in strijd was met art. 257 van de bisschoppelijke statuten. De voorstelling van vader de Grunne met zijn dochter-kloosterzuster, mocht echter behouden blijven om reden van *des éminents des personnages et leur famille*. De buitenste lichtbanen moesten voorzien zijn van heiligen, aldus de brief van kan. Claeys Bouuaert van 12 februari 1926 aan de pastoor.

Bij K.B. van 15 september 1926, werd de gift van 9350 fr voor een glasraam goedgekeurd (Min. van Justitie, 1ste Algem. Bestuur, nr. 5500). Het venster werd begin 1927 ingemetseld.

Bovenaan in het maaswerk een afbeelding van God de Vader, twee engelen en de tekens alfa en omega.

Daaronder zien we een afbeelding van de H.-Benedictus van Nursia, samen met zijn zuster de H.-Scholastica. Ze zijn in een gesprek gewikkeld en boven hun hoofden barst een onweer los met donkere wolken en bliksemschichten. Op tafel ligt een regelboek en aan hun voeten huppelt een raaf.

Een monnik en een kloosterzuster brengen andere regelboeken aan. Op één ervan staat het leidmotief uit de regel: *Ora et labora* (Bid en werk).

Bovenaan links: een schild met drie heuveltjes en een kruis met het Pax-motief, kenmerkend voor de benedictijnerorde. Daaronder

Dom Dominique en Zuster Marie de l'Annonciation (K2).

staat Benedictus zelf met een regelboek, een zandloper en een menselijke schedel. In zijn handen houdt hij ook een broodje, dat door een raaf met de snavel weggenomen wordt.

Centraal staat een pater Benedictijn met voor hem op de knieën een zuster Franciscanesse. Hoe vreemd het ook mag lijken, het is een erg lijkend portret van *Dom Dominicus*, in de wereld graaf François de Hemricourt de Grunne en van een kloosterzuster, niemand minder dan zijn dochter-kloosterzuster Elisabeth, die *Mère Marie de l'Annociation* als kloosternaam droeg. Zij was de zuster van graaf Karel de Hemricourt de Grunne, burgemeester van Aalter, die het glasraam in het O.-L.-Vrouwkoor schonk.

Rechts staat Franciscus van Assisi, stichter van de Zusters Franciscanessen. Hij predikt voor een aantal fantastische vogels.

PRIEZ POUR L'AME
de

FRANÇOIS CHARLES HUBERT GHISLAIN
Comte de **HEMRICTOURT de GRUNNE**
et du SAINT-EMPIRE
GÉNÉRAL MAJOR

ANCIEN OFFICIER D'ORDONNANCE DU ROI LÉOPOLD II
ET DU PRINCE ALBERT DE BELGIQUE
ANCIEN PROFESSEUR A L'ÉCOLE DE GUERRE
COMMANDANT TERRITORIAL BELGE AU HAVRE Ste-ADRESSE, 1915-1918
en religion

Dom DOMINIQUE
DE L'ORDRE DE ST BENOIT
né à Bruxelles le 19 Février 1850
pieusement décédé à l'Abbaye de Maredsous
le 10 Octobre 1926
Muni des Sacrements de la Sainte Église

Bidprentje graaf François de Hemricourt de Grunne. (Dom Dominicus).

*Pater Dom Dominique en
Zuster Marie de l'Annonciation.*

*Bidprentje Dom Dominicus dat tijdens
de nadienst te Aalter werd uitgereikt.*

Zijne nagedachtenis zal in zegen blijven en het
volk zal zijne wijsheid en zijnen lof verkondigen!
(Eccl. 39, 13, 14.)

BID VOOR DE ZIEL

van

FRANÇOIS, KAREL, HUBERT, GHISLAIN,
Graaf de HEMRICOURT de GRUNNE
et du SAINT EMPIRE

Rustend Generaal Majoor.

in religie DOM DOMINICUS

van het order der Benediktijnen,

geboren te Brussel, den 19 Februari 1850 en godvruchtig
overleden in de Abdij van Maredsous den 10 October 1926
Versterkt door de troostmid Arlen onzer Moeder de H. Kerk.

Voorwaar ik zeg het U: zoo een groot geloof heb
ik in Israël niet gevonden. (Matth. VIII, 10.)

Hij diende God dag en nacht met bidden. (Luc.
II, 37.) Hij is voorbijgegaan al goed doende, (Act.
Ap. X, 38.) want groot was zijne liefde voor God en
voor zijnen evenmensch. Hij heeft te veel goed ge-
daan en te veel gedacht aan anderen om ooit zelf
te kunnen vergeten worden.

De Heer had hem vervuld met den geest Gods,
met wijsheid en met verstand en door zijn groot
geloof en door zijne nederige zachtmoedigheid
leefde hij als een ware heilige. Want alles wat waar-
heid, reinheid, gerechtigheid of heiligheid was, was
steeds het voorwerp van al zijne gedachten en de
eenige gedragsregel van gansch zijn leven.

H. Hart van Jesus maak dat ik U altijd meer en
meer beminne. 300 d. afl.

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil. 300 d. a.

drukk. Faut, Aeltre.

Onder: IN MEMORIAM R^{DI} PATRIS FRANCISCI / DE HEMRICOURT DE GRUNNE, QUON- / DAM IN SAECULARI MILITIA DUCIS / NUNC PRO CHRISTO MILITANTIS / EIUSQUE FILIAE ELISABETH MISSIONA- / RIIS SORORIBUS A FRANCISCANIS A S^{TA} MARIA / IN NIGRITARUM TERRIS PRAEPOSITAE

Ter herinnering aan eerwaarde vader Franciscus de Hemricourt de Grunne, ooit aanvoerder in het wereldse leger, nu een strijder voor Christus / en van zijn dochter Elisabeth, overste van de Franciscaanse zusters missionarissen van O.-L.-V. in het zwarte land.

FORTITUDO MEA DEUS

Mijn sterkte is God.

Centraal het onvolledige wapenschild van de familie de Hemricourt de Grunne.

De schenkers en hun familie

De familie de Hemricourt de Grunne stamt in rechte lijn af van de ridderlijke familie *de Hemricourt*, van de 14de en 15de eeuw uit het graafschap Namen. In het begin van de 16de eeuw verwerven ze de *heerlijkheid Grunne* in Luxemburg.

Frans I van Lotharingen, keizer gekroond in 1745 en gehuwd met Maria-Theresia, vorstin der Nederlanden, verleent hen in 1747 de titel van *comtes de Grunne et du St.-Empire*.

De laatste *heer van Aalter*, Willem-Karel van Merode, prins van Rubempré, overleed in 1830. Door huwelijk en verdeling komt een groot deel van zijn uitgestrekte eigendommen in het bezit van Françoise de Merode (1787-1875) die met Adolf, graaf van Thiennes de Lombise, huwt.

Hun dochter, Marie de Thiennes de Lombise (1806-1887), huwt met Prosper Christijn, graaf van Ribaucourt, senator (1796-1882).

Zijn weduwe bezat te Aalter ca. 539ha eigendom en was veruit de grootste grondbezitster van Aalter. Zij stelde de grond ter beschikking voor het bouwen van het gemeentehuis en -school.

Uiteindelijk ging hun eigendom naar hun dochter Caroline, gravin van Ribaucourt (1829-1913), die met Eugène de Hemricourt de Grunne huwde (1823-1903).

Hun zoon, graaf François de Hemricourt de Grunne (1850-1926) en zijn dochter Elisabeth (1876-1936) staan op dit glasraam afgebeeld.

Zijn zoon Karel (1875-1938) schonk het raam in de O.-L.-Vrouwkapel.

Een nadere toelichting over de twee personen op het raam.

François, Charles, Hubert, Ghilain, graaf *de Hemricourt de Grunne et du Saint-Empire*, zoon van Eugène, werd geboren te Brussel op 19 februari 1850 en overleed te Denée (*abdij van Maredsous*) op 10 oktober 1926.

Hij huwde te Parijs op 23 oktober 1873 met M., Anne, J^c *Madeleine*, *Philippine de Montalembert* (°Parijs, 23 april 1849, + Brussel, 4 september 1920). Ze kregen negen kinderen waaronder Elisabeth en Charles (Karel).

Na zijn studies aan de Koninklijke Militaire School werd hij op 12 december 1872 onderluitenant, en klom snel op tot luitenant-generaal. Hij woonde te Wezembeek - Oppem.

Na zijn oppensioenstelling nam hij, bij het begin van de Eerste Wereldoorlog, weer dienst en bracht het toen tot Generaal-Majoor. Van 1915 tot 1918 was hij Belgisch Territoriaal Commandant van Le Havre tot Ste-Adresse.

Na het overlijden van zijn echtgenote (+ Brussel, 4 september 1920), trad hij op 13 september 1921 in de Benedictijnerorde te Maredsous onder de naam *Dom Dominicus*. Op 71-jarige leeftijd, op 19 maart 1921, begon hij er zijn noviciaat en werd op 22 mei 1923 te Mechelen door kardinaal Mercier tot priester gewijd. Hij maakte zich nog verdienstelijk als leraar geschiedenis aan de lokale abdijschool tot hij blind werd. Deze handicap werd ook zijn doodsoorzaak. Hij viel namelijk van een trap en stierf te Denée op 10 oktober 1926. Hij werd op het kerkhof van de abdij van Maredsous begraven.

Zijn dochter, gravin *Elisabeth*, Anne, Eugénie (°Brussel, 2 januari 1876) was ondertussen in het klooster van de orde van de Franciscanessen Missionarissen van Maria getreden (23 januari 1902).

Intrede en inkleding gebeurden reeds op 25 maart van datzelfde jaar. Heel uitzonderlijk greep deze gebeurtenis in Rome in de Franciscanesserkerk plaats, in aanwezigheid van o.a. kardinaal Mathieu, vertegenwoordiger van de toenmalige paus Leo XIII. Deze paus is de schrijver van de encycliek: "Rerum Novarum". Ook Dom Hildebrand de Hemptinne, primaat van de Benedictijnerorde en abt van Maredsous, woonden deze plechtigheid bij.

In zijn homilie zei kardinaal Mathieu dat de paus veel contacten had onderhouden met de grootouders van deze nieuwe Franciscaanse toen hij in Brussel nuntius was. Hij herinnerde aan de voorzaten van de *de Grunnes*, *de Lamoricières* en *de Montalemberts*.

Elisabeth was immers niet de eerste van de familie die het kloosterkleed aanvaardde. Ook een tante van de familie de Montalembert was haar voorgegaan.

De Montalemberts waren afstammelingen van de H.-Elisabeth, koningin van Hongarije, en een Montalembert was geschiedschrijver van deze heilige koningin. Ook daarom kreeg de novice de kloosternaam *zuster Elisabeth-Marie de l'Annonciation* en ook omdat 25 maart, feest van de Boodschap, de dag van haar intrede was.

Ze deed 2 jaar later haar *eerste geloften* te Brussel op 4 september 1907, haar *eeuwige geloften* te Châtelet. Samen met haar medezusters zette ze zich op verschillende plaatsen in, in het toenmalige Belgisch-Congo.

Ze overleed te Brussel op 2 maart 1938, nog geen jaar na de dood van haar broer Charles de Hemricourt de Grunne.

Bovenstaande toelichting brengt wel enige verduidelijking bij de inhoud van het glasraam, maar ook het leven van de ordestichter Benedictus en zijn zuster Scholastica vergt enige uitleg.

Franciscus van Assisi, stichter van onder andere de Franciscanessen is voldoende bekend. Zeker heeft iedereen al gehoord over zijn onthechte leven, zijn stigmatisatie en vooral zijn omgang met de dieren, zijn sermoen voor de vogels.

Benedictus van Nursia wordt terecht de patriarch van de monniken van het Westen genoemd. Hij werd geboren in Nursia in de provincie Umbrië (Italië) rond 480 en overleed op 21 maart 547. Zijn regel is een echte codex voor de meeste monnikenorden en zijn lijfspreuk "Ora et labora" is voldoende bekend. Hij was ook de stichter van de welbekende abdij van Monte-Cassino.

In de iconografie wordt hij doorgaans afgebeeld met een regelboek in de hand, met naast zich een raaf die een "vergiftigd" broodje in de snavel houdt. Dat herinnert aan het voorval uit zijn leven, waarbij zijn eigen volgelingen hem wilden vergiftigen, omdat ze zijn regel te streng vonden. Een raaf pakte het fatale broodje weg.

En Scholastica?

Benedictus was immers geestelijke leider van zijn zuster Scholastica. Of zij echter met gelijkgerichte zusters heeft samengeleefd, is niet met zekerheid te zeggen. Andere bronnen geven wel aan dat zij een vrouwenklooster stichtte te Plumbariola op vijf mijlen van de abdij Monte-Cassino.

Eenmaal in het jaar bracht ze een bezoek aan haar broer, die haar met enkele kloosterlingen in een huis halverwege tegemoetkwam.

Op 8 februari 547 had Benedictus de hele dag met zijn zuster doorgebracht. De winteravond viel. Na het sobere maal zetten ze hun vrome gesprekken verder. Scholastica drong erop aan, om nog te blijven doorpraten en stelde voor, de nacht daar door te brengen. Maar haar broer herinnerde haar aan de kloosterregel die verbood, de nacht buiten de abdij door te brengen. Bedroefd smeekte Scholastica om een teken van de hemel. Toen stak een hevig onweer op, met bliksemschichten en stortregens, die de steile bergpaden onbegaanbaar maakten. Zo moest Benedictus, door overmacht, aan de wens van zijn zuster voldoen. Het was hun beider laatste gesprek. Drie dagen later, op 10 februari, zag Benedictus, vanuit een venster van zijn cel, in de verte de ziel van zijn zuster, in de gedaante van een duif naar de hemel opstijgen. Een maand later, op 21 maart, verliet hijzelf het aardse leven. Ze werden samen in één graf bijgezet.

Meester-glazenier: Camille Ganton-Defoin.

Hij was een leerling van Gust Ladon; de verwantschap en de werkwijze van zijn meester zijn duidelijk te herkennen. Het raam vormt zo een harmonieus ensemble met de overige ramen.

DE SCHILDER-GLAZENIER

Gust LADON

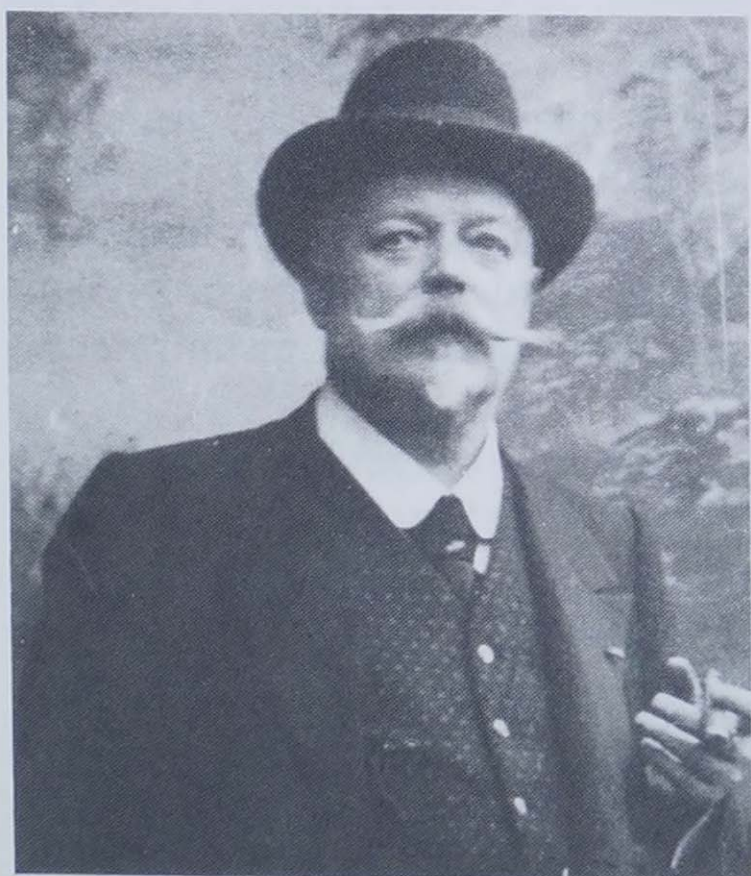
Hij werd geboren op 13 augustus 1863.

Hij was de jongste uit een kinderrijk gezin. Zijn vader was wever en week vanuit West-Vlaanderen uit naar Gent om een beter bestaan te vinden in de groeiende textielindustrie.

Alleen wat een lagere school en avondlessen aan de Sint-Lucas-school te Gent hem konden aanbieden, bepaalden zijn intellectuele vorming.

Hij was een bevoorrechte getuige van de religieuze, sociale en politieke strijd, waarin zijn leermeesters van de St.-Lucasschool in de tweede helft van vorige eeuw een hoofdrol speelden.

In zijn jeugd en opleiding beleefde hij de katholieke-liberale strijd en de opkomst van het socialisme, dat de overheersende invloed van de kerk wenste te beknotten. Door zijn opleiding was hij ervan overtuigd dat in de christelijk-religieuze kunst enkel de gotiek in aanmerking kon komen. In de Sint-Luccasschool moest de christelijke gotiek de heidense kunst (renaissance) uit de wereld verdrijven; *alleen de middeleeuwse modellen volgen* was de regel.

Gust Ladon 1918
(Foto: Johan Ulenaers).

Op 12-jarige leeftijd, in 1875, werkte hij vermoedelijk reeds in het glasatelier van Bethune-Verhaegen, verdedigers van de christelijke kunst. 's Avonds volgde hij lessen aan de St.-Lucasschool, waar hij in 1888 *De Grote Prijs St.-Lucas* behaalde. Van volksjongen ontwikkelde hij zich tot *meester-schilder*.

Uit zijn werk blijkt hoe hij, door zelfstudie, grondig de bijbelverhalen en de kerkelijke liturgie kende en hoe hij de christelijke symboliek en iconografie aanvoelde.

Ladon beschikte, naast zijn natuurlijk talent als tekenaar en schilder, over een belangrijke kracht, die van hem een glazenier-van-top-tot-teen maakte.

Zijn werk betekende de heropbloei van de glasschilderkunst in België.

Na zijn opleiding werd hij lid en in 1888 reeds bestuurslid van de Sint-Lucasgilde, een vereniging van kunstenaars. *Julius Goethals*, die de architect was van de verbouwingen in 1903, was eveneens bestuurslid; vermoedelijk ligt hier de reden waarom Gust Ladon, in onze kerk een groot deel van zijn glasramenprogramma kon uitwerken!!

Ladon ontving verscheidene vererende onderscheidingen zoals: *Ridder in de Leopoldsorde* en *Officier in de Kroonorde*.

Hij was ook *Glazenier van het Hof*.

Door de Commissie van Monumenten en Landschappen werd hij als voorbeeld gesteld om de eenheid van stijl en programma, om zijn prachtig koloriet, zijn vlotte tekening en compositie, zijn bestudeerde stijlaanpassing en de ontwikkeling van een samenhangend programma van heel het kerkgebouw. Een voorlopige inventaris van zijn werk vermeldt een indrukwekkende produktie in 249 kerken of kapellen. Hij was tevens ook een uitstekend restaurateur.

Een prachtig voorbeeld van zijn oeuvre in de omgeving, is de *Apocalypse* (1913) in de zuidelijke kruisbeuk van de Sint-Vincentiuskerk te Eeklo.

Zijn werk betekende het hoogtepunt van de neogotische glasschilderkunst in ons land.

Hij overleed in 1942.

Camille - Marie - Joseph - François - Henri
GANTON-DEFOIN

Deze meesterschilder-glazenier werd te Verviers geboren op 3 maart 1872 en overleed te Gent op 31 oktober 1946. De familie Ganton was afkomstig van Lyon en vestigde zich in 1797 te Gent.

Zijn vader, Jean-Baptiste Ganton, werd geboren te Gent op 11 februari 1827. Hij was schilder-decorateur en verbleef hiervoor te Parijs, Luik en Verviers. Na zijn dood vestigde zijn weduwe zich met haar kinderen te Gent.

Camille kreeg zijn kunstopleiding aan de Gentse St.-Lucasschool, waar hij in 1893 *le Grand Prix de la Décoration* behaalde. Daarna ging hij vijf jaar in de leer, voor een praktische opleiding als glasschilder, in de ateliers van *Gust Ladon*, om vervolgens, in 1899, zich als zelfstandige, in de Theresianenstraat te Gent te vestigen.

In 1932-33 vestigde hij zich in de Savaanstraat, waar hij in 1946, op 74-jarige leeftijd overleed. Zijn twee broers, Paul en Marcel, waren eveneens glasschilders en stopten hun praktijk in 1950-51.

Camille Ganton-Defoin.

Om zijn atelier te onderscheiden met deze van zijn twee broers, en om zijn echtgenote, *Elise Defoin*, de eer te geven die haar als zijn medewerkster toekwam, signeerde hij zijn kunstwerken met *Camille Ganton-Defoin*.

Zijn zoon, Olivier Ganton, zette de zaak, na het overlijden van zijn vader, verder.

Camille Ganton maakte zich geleidelijk vrij van de invloed van de neogotische school van die tijd en verwierf, door zijn talrijke kunstwerken, een kunstvolle persoonlijke stijl. Niettemin bleef hij trouw aan de basisnormen van het glas, dat als een mozaïek van geschilderd glas in lood beschouwd werd.

Zijn kunst reikte echter nog verder o.m. als hout- en koperetser, in de keramiek en als kunstschilder.

Bij zijn begrafenis zei baron Pierre Verhaegen ondermeer het volgende:

Camille Ganton was in zijn werk heel nauw verbonden met de onveranderlijke principes van zijn kunst; toch had hij een persoonlijke stijl die men van andere werken kan onderscheiden. Typisch was zijn perfecte weergave van personen, arabesken of de bouwkundige omlijsting, maar vooral de pracht en de doorzichtigheid van zijn koloriet...

Naast zijn werken in Groot-Brittannië, Duitsland, Nederland, Zwitserland, Groothertogdom Luxemburg en China staan niet minder dan 130 plaatsen in ons land bekend waar hij gewerkt heeft, waaronder ook in de kerk te Lotenhulle.

Albert MESTDAGH

Hij werd geboren te Gent in 1926.

In de eerste helft van deze eeuw was Gent een centrum van glazenier-ateliers, waarvan deze van *Bethune, Ladon, Ganton* en *Coppejans* de belangrijkste waren.

De neogotiek streefde er naar de middeleeuwse glasramengloed opnieuw tot leven te wekken. De besten slaagden er in zich ambachtelijk en artistiek te herbronnen. Met de opkomst van de moderne kunst verdween de neogotiek en grotendeels ook het ambachtelijke metier.

In Gent ging dit ambacht niet te loor, dank zij *Albert Mestdagh*, die na zijn studies aan het Hoger St.-Lucasinstituut en de Stedelijke Academie te Gent, als knaap gevormd en gekneed werd in het atelier *Coppejans*.

In zijn atelier, opgericht in 1947, werd het oude ambacht onder zijn handen opnieuw levend. Met zijn kennis kon hij aan 't werk bij de restauraties van oude glasramen en bij de uitvoering van nieuwe projecten.

Albert Mestdagh.

Albert Mestdagh was de schakel tussen oud en nieuw, tussen verleden en toekomst, tussen traditie en eigentijdse vernieuwing. Hij ontloopte zich tot een begaafd ontwerper van talrijke projecten voor kerken, openbare gebouwen en privéwoningen. Later heeft hij van verdwenen ateliers (onder andere van *Ganton* en *Coppejans*) veel opdrachten overgenomen, waaronder talrijke restauraties.

Dank zij zijn veelzijdige ambachtelijke opleiding in een traditioneel atelier, waar hij vertrouwd geraakte met de oude technieken en stijlen van de glasschilderkunst, werd hij ook een knap uitvoerder.

In de jaren vijftig raakte hij bevriend met Eugene Yoors, voor wie hij verscheidene ontwerpen uitvoerde, ondermeer voor de kerk van Tessenderlo.

Vanaf de jaren zestig werkte hij geregeld samen met Harold van de Perre, voor wie hij monumentale ramen uitvoerde zoals voor de St.-Walburgakerk te Oudenaarde, het Akademisch Ziekenhuis te Gent, de kapel Stoepe te Ertvelde...

Eigen creaties ondermeer in de kapittelzaal St.-Baafs, het stadhuis te Oudenaarde, de kerk te Doornzele, Kliniek 'De H.-Familie' te Gent, de Raadskelder te Gent, de kerk Mukulakulu in Katange... en in de St.-Corneliuskerk van Aalter.

Hij overleed te Gent in 1972.

BIBLIOGRAFIE

1. BRONNEN

AALTER

Parochiaal Archief St.-Cornelius.

- * *Registrum Confirmatorum*, 1839 - 1964.
- * *Register der Delibératiën en Processen-verbaal van de Kerkfabriekraad en van het Bureel der kerkmeesters van Aeltre Sint Cornelius 1897 - 1987.*
- * *Lastenboek en Plannen 1903.*
- * *Losse documenten*: briefwisseling en facturen.

Gemeentelijk Archief- en Documentatiecentrum.

- * Geboorte-, overlijdens- en bevolkingsregisters.

Plan Aalter door P.C. Popp (ca. 1860) en *Kadastrale legger*.

BRUSSEL

Algemeen Rijksarchief. *Kaarten en plannen*, nr 2960.

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. *Glasramen*.

GENT

Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. *Kerkfabrieken*.

Rijksuniversiteit Gent. Centrale Bibliotheek en Kaartenzaal.

SINT-NIKLAAS

Archief notaris O. Verlinden.

2. UITGEGEVEN BRONNEN EN WERKEN

MERTENS Th. *Uit Licht geboren. Gust Ladon (1863-1942). Hoogtepunt van neogotische Glasschilderkunst*. Lommel, 1990.

VANDEN BEMDEN, e.a., *Glas in lood*, 1992.

VAN HEMELRIJCK L., *Korte levenschets van de H.-Cornelius*, 1941.

Kerk van het Eeuwfeest, Wereldtentoonstelling Antwerpen 1930. Gids verklaring der kerkramen.

DOUXCHAMPS H. et (+) LEFEVRE J., *Office Généalogique et Héraldique de Belgique*, Bruxelles 1989, Tome II

Biographie Nationale, L'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. Extraits de Tome 33, Fascicule 1er, p. 360-363.

Bouwen door de eeuwen heen, deel 12n 1.

VAN DER MEER DE WALCHEREN P., *Met de Heiligen het jaar rond*, deel 1.

Uitgeverij Spaarnestad, Haarlem, *De Bijbel* (1972), 6 banden.

COOMAN DE BRACHÈNE O., *Etat présent de la noblesse Belge*, Ann. 1975, seconde partie, He-Hou.

DANK EN VERANTWOORDING BEELDMATERIAAL

Dank aan Theo Mertens (Lommel) voor de informatie die ik mocht gebruiken uit zijn boek *Uit Licht geboren*. De betekenis van Gust Ladon in het hoogtepunt van de neogotische glasschilder en in de kerk van Lommel, was een uitstekend werkdocument.

Met de medewerking van Lothar Graumann, die zijn talent ten dienste stelde voor de kleurenopnamen, is deze bijdrage heel wat waardevoller geworden.

Voor de foto-opnamen stelden de Broeders van Liefde (Aalter) spontaan hun verplaatsbare steigers ter beschikking, waarvoor welgemeende dank.

Jos De Doncker bezorgde mij aanvullende gegevens over de voorstelling op het raam van graaf François de Grunne en zijn dochter. Hij mocht hiervoor rekenen op de medewerking van: Robert Leenknecht (Hansbeke), gravin de Bousies, Dom de Hemptinne (abdij Maredsous) en zuster M. T'Hooft (Landegem), zuster Franciscanes van de Missionarissen (Brussel).

Voor het weergeven van de soms moeilijke Latijnse teksten en de vertaling ervan, mocht ik op de medewerking rekenen van Antoine Legat en Jean Van Cleven, waarvoor mijn dank.

Naast eigen beeldmateriaal kon deze bijdrage rijkelijk geïllustreerd worden dank zij de medewerking van:

Kan. L. Collin (Bisdom Gent)
De Boussies Borluut B. Graaf (Hansbeke)
De Doncker Jos
De Wulf Pierre (E.H.)
Ganton Olivier
Klooster O.-L.-Vrouw van 7-Weeën (Ruisselede)
Mestdagh Luc
Ulenaers Johan
Thienpont-Bockaert Maria
Van de Moortel-Sergeant Theresia
Van Landeghem Nelly en Robert
Van Loocke Valère